

Ny skattefavorisert ordning for individuell pensjonssparing (IPS)

Lønnsomhetsanalyse av ny IPS og empirisk analyse av effektene ny IPS vil ha på privat pensjonssparing

Heidi Olsen og Torje Klevmo

Veileder: Håkon Tretvoll

Masteroppgave i økonomi og administrasjon

Hovedprofil: Finansiell økonomi

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i økonomi- og administrasjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer inntår for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Sammendrag

Formålet med oppgaven er å evaluere den nye ordningen for individuell pensjonssparing (IPS) som trer i kraft fra 1. november 2017. Regjeringen ønsker å øke privat pensjonssparing gjennom å bedre lønnsomheten og øke maksimalt årlig innskuddsbeløp på ny IPS sammenlignet med IPS-ordningen fra 2008. Det er rettet betydelig kritikk mot ny IPS som følge av oppfatninger om at ordningen primært vil komme de mest velstående til gode, og følgelig være kilde til økning i sosiale forskjeller.

Vi evaluerer ny IPS gjennom en lønnsomhetsanalyse ved å sammenligne IPS med alternative spareformer. Vi gjennomfører også en empirisk analyse av effektene ny IPS vil ha på befolkningens private pensjonssparing. Empirisk analyse er basert på en spørreundersøkelse vi gjennomførte i aldersgruppen 25 – 65 år. Denne spørreundersøkelsen gir oss grunnlag til å predikere effektene ny IPS vil ha på befolkningens pensjonssparing og evaluere hvilke faktorer som har betydning for sparing i IPS. Som følge av aktuell kritikk undersøkes betydningen inntekt og formuesposisjon har for privat pensjonssparing.

IPS fremstår som det mest lønnsomme sparealternativet sammenlignet med alternative spareformer. For de som utelukkende har pensjon som sparemål, og som godtar å binde sparepengene til pensjon, er IPS den spareformen som bør prioriteres først.

Resultatene fra spørreundersøkelsen indikerer at ny IPS vil øke privat sparing til pensjon blant den norske befolkningen i aldersgruppen 25 – 65 år. En regresjonsanalyse viser at alder, kjønn, inntekt, kunnskap om pensjon fra folketrygd, kjennskap til IPS-ordningen og finansiell forståelse er variabler som har signifikant betydning for oppgitt sparetilbøyelighet i ny IPS. Analysen viser at inntekt og formuesposisjon har stor betydning for nivå på privat pensjonssparing, og dette indikerer at ny IPS kan bidra til å øke sosiale forskjeller når det gjelder nivå på fremtidige pensjonsutbetalinger.

Forord

Denne oppgaven er skrevet som en del av vår mastergrad i finansiell økonomi ved Norges Handelshøyskole (NHH), og tilsvarer et semester med fulltidsstudier.

Utredningen omhandler privat pensjonssparing. Vi har vurdert lønnsomheten av ny IPS-ordning, og vi har analysert hvorvidt den nye IPS-ordningen vil føre til økt privat sparing til pensjon. I tillegg har vi sett på omfang av privat pensjonssparing mellom ulike inntektssegmenter og formuesposisjoner.

Det foreligger ikke data på effektene av ny IPS-ordning, og vi valgte derfor å innhente data selv ved å lage en egen spørreundersøkelse. Det har vært givende å jobbe med et eget forskningsprosjekt og få mulighet til å fordype seg i et så dagsaktuelt emne som privat pensjonssparing. Vi har lært mye om hvordan man utarbeider og gjennomfører en spørreundersøkelse, samt tilegnet oss ny kunnskap om hvordan man metodisk kan gå frem for å analysere data.

Vi ønsker å takke veilederen vår, Håkon Tretvoll. Han har bidratt med verdifullt engasjement og konstruktive tilbakemeldinger underveis i prosessen. Vi retter en stor takk til Storebrand ASA for godt samarbeid og for finansiering av spørreundersøkelsen. Det økonomiske bidraget fra Storebrand ga oss mulighet til å innhente et respondentgrunnlag med svært stor generaliseringsevne, noe som er avgjørende for å kunne påstå at våre funn er gjeldende for den norske befolkningen. Takk til kommunikasjonssjef i Storebrand, Bjørn Erik Sættem, for at han viste stor interesse for oppgaven vår og for gode innspill. Samtidig vil vi takke Roar Teige og Norstat som har bistått med verdifull rådgivning i forbindelse med utarbeidelse av spørreundersøkelsen og innhenting av data.

Bergen, desember 2017

Heidi Olsen og Torje Klevmo

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	2
FORORD	3
INNHOLDSFORTEGNELSE	4
TABELLISTE	6
FIGURLISTE	8
1. INNLEDNING	10
1.1 MOTIVASJON OG FORMÅL.....	10
1.2 STRUKTUR.....	12
2. DET NORSKE PENSJONSSYSTEMET	13
2.1 GENERELT OM DET NORSKE PENSJONSSYSTEMET	13
2.2 BEHOVET FOR EN PENSJONSREFORM	14
2.3 UTVIKLINGEN AV IPS-ORDNINGEN.....	18
2.4 NY IPS-ORDNING FRA OG MED NOVEMBER 2017	20
3. METODE	23
3.1 SPØRREUNDERSØKELSENS UTFORMING	23
3.2 INNHENTING AV DATA	27
3.3 VALIDITET OG RELIABILITET	28
3.4 STRUKTURERING AV DATASETET.....	29
3.5 ORDINAL REGRESJONSMODELL	31
3.6 INTERVALLREGRESJON	33
4. LØNNSOMHET	34
4.1 SPARING I IPS	36
4.2 BANKSPARING.....	39
4.3 AKSJESPAREKONTO.....	42
4.4 FONDSKONTO	46
4.5 BOLIGSPARING FOR UNGDOM.....	48
4.6 OPPSUMMERING LØNNSOMHET	49
5. DESKRIPTIV STATISTIKK	52

5.1	KJØNN- OG ALDERSFORDELING	52
5.2	INNETEKTSFORDELING	53
5.3	FORMUESSKATT	54
5.4	PRIVAT PENSJONSSPARING	55
5.5	HVORFOR SPARER MAN IKKE TIL PENSJON?.....	56
5.6	KJENNSKAP TIL IPS.....	56
5.7	SPARETILBØYELIGHET I NY IPS.....	57
5.8	HVORDAN FINANSIERE SPARINGEN I IPS?	58
5.9	SPARING I IPS-ORDNINGEN	58
5.10	VALG AV IPS FREMFOR ALTERNATIVE SPAREFORMER	59
5.11	VIKTIGE ELEMENTER VED PENSJONSSPARING	60
5.12	FINANSIELL FORSTÅELSE	61
6.	ANALYSE.....	62
6.1	ØKT SPARING TIL PENSJON	62
6.2	PRIVAT PENSJONSSPARING	71
7.	KONKLUSJON.....	79
8.	APPENDIKS.....	87
8.1	SPØRREUNDERSØKELSEN	87
8.2	STATISTIKK FRA NORSTAT	95
8.3	AVKASTNINGSTALL	95
8.4	LØNNSOMHETSBEREGNINGER	96
8.5	KJØPEKRAFTJUSTERTE BELØP	103
8.6	DESKRIPTIV STATISTIKK	106
8.7	BRANT TEST	115
8.8	KJIKVADRATTEST	116
8.9	VARIABLER ORDINAL REGRESJON	118
8.10	VARIABLER INTERVALLREGRESJON	119

Tabelliste

Tabell 1: Anslag fra Pensjonskommisjonen.....	16
Tabell 2: Delingstall 2017.....	17
Tabell 3: Forholdstall 2017.....	17
Tabell 4: Utviklingen av IPS-konto med 100 % aksjer de første fem årene.....	37
Tabell 5: Utviklingen av IPS-konto med 100 % rentepapirer de første fem årene.....	38
Tabell 6: Konto etter skatt ved sparing i aksjer og renter i IPS.....	39
Tabell 7: IPS med 100 % aksjer sammenlignet med banksparing uten formuesskatt.....	40
Tabell 8: IPS med 100 % renter sammenlignet med banksparing uten formuesskatt.....	41
Tabell 9: IPS med 100 % aksjer sammenlignet med banksparing med formuesskatt.....	41
Tabell 10: IPS med 100 % renter sammenlignet med banksparing med formuesskatt.....	42
Tabell 11: IPS med 100 % aksjer sammenlignet med aksjesparekonto der utbytte er lik skjermingsfradrag. Uten formuesskatt.....	43
Tabell 12: IPS med 100 % aksjer sammenlignet med aksjesparekonto der utbytte er større enn skjermingsfradrag. Uten formuesskatt.....	44
Tabell 13: IPS med 100 % aksjer sammenlignet med aksjesparekonto der utbytte er lik skjermingsfradrag. Med formuesskatt.....	45
Tabell 14: IPS med 100 % aksjer sammenlignet med aksjesparekonto der utbytte er større enn skjermingsfradrag. Med formuesskatt.....	45
Tabell 15: IPS med 100 % renter sammenlignet med fondskonto uten formuesskatt.....	47
Tabell 16: IPS med 100 % renter sammenlignet med fondskonto med formuesskatt.....	47
Tabell 17: Ordinal regresjon med spørsmål 17 som avhengig variabel.....	66
Tabell 18: Signifikante variabler i ordinal regresjon innenfor 10 % signifikansnivå.....	68
Tabell 19: Aldersvariabelen fra ordinal regresjon i ulike alderssegmenter.....	70
Tabell 20: Intervallregresjon med spørsmål 12 som avhengig variabel.....	72
Tabell 21: Kontoutvikling IPS, 100 % aksjer.....	96

Tabell 22: Kontoutvikling IPS, 100 % renter.....	97
Tabell 23: Kontoutvikling banksparing, uten formuesskatt.	98
Tabell 24: Kontoutvikling banksparing, med formuesskatt.	98
Tabell 25: Utvikling aksjesparekonto med lavt utbytte og uten formuesskatt.	99
Tabell 26: Utvikling aksjesparekonto med høyt utbytte uten formuesskatt.....	100
Tabell 27: Utvikling aksjesparekonto med formuesskatt og lavt utbytte.....	100
Tabell 28: Utvikling aksjesparekonto med formuesskatt og høyt utbytte.	101
Tabell 29: Utvikling fondskonto uten formuesskatt.	102
Tabell 30: Utvikling fondskonto med formuesskatt.....	102
Tabell 31: Kjøpekraftjusterte innskuddsbeløp, kort horisont.	103
Tabell 32: Kjøpekraftjusterte innskuddsbeløp, middels horisont.....	104
Tabell 33: Kjøpekraftjusterte innskuddsbeløp, lang horisont.....	105
Tabell 34: Brant test.	115
Tabell 35: Observerte og forventede verdier for inntektsnivå og privat pensjonssparing. .	117
Tabell 36: Observerte og forventede verdier for formuesskatteposisjon og privat pensjonssparing.	117
Tabell 37: Uavhengige variabler i ordinal regresjon.....	118
Tabell 38: Avhengig variabel i intervallregresjon.....	119
Tabell 39: Uavhengige variabler i intervallregresjon.....	119

Figurliste

Figur 1: Netto overføringer.	15
Figur 2: Gammelt versus nytt pensjonssystem.....	19
Figur 3: IPS sammenlignet med alternative spareformer uten formuesskatt	50
Figur 4: IPS sammenlignet med alternative spareformer med formuesskatt.	50
Figur 5: Kjønnfordeling.....	52
Figur 6: Aldersfordeling.....	53
Figur 7: Inntektsfordeling.	53
Figur 8: Formuesskatt.	54
Figur 9: Årlig privat pensjonssparing.	55
Figur 10: Årsaker til at utvalget ikke sparer privat til pensjon.	56
Figur 11: Kjennskap til ny IPS.....	56
Figur 12: Sannsynligheten for at den nye IPS-ordningen fører til at utvalget øker sin sparing til pensjon.	57
Figur 13: Hvordan utvalget vil finansiere sparing i IPS.	58
Figur 14: Hvor mye utvalget ser for seg å spare i IPS-ordningen per år.	58
Figur 15: Valg av IPS fremfor alternative spareformer.	59
Figur 16: Viktigheten av ulike elementer ved privat pensjonssparing.....	60
Figur 17: Finansiell forståelse.....	61
Figur 18: Fordeling av de som sparer og de som ikke sparer privat til pensjon.	73
Figur 19: Prosentvis andel som sparer privat til pensjon og gjennomsnittlig årlig privat pensjonssparing blant de som sparer privat til pensjon i ulike inntektssegmenter.....	74
Figur 20: Prosentvis andel som sparer privat til pensjon og gjennomsnittlig sparebeløp blant de som sparer privat til pensjon, inndelt i formuesposisjon.	76
Figur 21: Prosentvis andel som sparer privat til pensjon i ulike formuessegmenter.	77

Figur 22: Gjennomsnittlig privat pensjonssparing blant de som sparer til pensjon i ulike formuessegmenter.	78
Figur 23: Prestasjonsrapport fra Norstat på spørreundersøkelsen.	95
Figur 24: Kjønnfordeling i den norske befolkningen	106
Figur 25: Kjønnfordeling i Norstats respondentpanel.	106
Figur 26: Aldersfordeling i den norske befolkningen.	107
Figur 27: Aldersfordeling i Norstats respondentpanel.	107
Figur 28: Utdanningsnivå.	108
Figur 29: Geografisk inndeling.	108
Figur 30: Geografisk inndeling i den norske befolkningen.	109
Figur 31: Forsørgeransvar.	109
Figur 32: Boligeiere.	110
Figur 33: Sparing i BSU.	111
Figur 34: Gjennomsnittlig sparing per år.	112
Figur 35: Spareformål blant de som setter av penger til sparing per år.	112
Figur 36: Spareform blant de som oppgir at de sparer privat til pensjon årlig.	113
Figur 37: Opplevelse av eget sparenivå til pensjon.	114
Figur 38: Kunnskap om pensjon fra folketrygden.	114

1. Innledning

1.1 Motivasjon og formål

I Norge er det liten grad av egen sparing til pensjon (Finans Norge, 2013). Som følge av pensjonsforliket 21. mars 2007 mellom Regjeringen Stoltenberg og Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, ble individuell pensjonssparing (IPS) innført fra 2008 (Dokument 8:8 S (2010-2011)). Hensikten var å gi en skattefavorisert ordning som stimulerte til privat pensjonssparing i tillegg til opptjening av pensjon fra folketrygd, tjenstepensjon og eventuelt AFP (Innst. 156 S (2010–2011)). Det viste seg imidlertid at ordningen ikke inneholdt skatteinsentiv som var stimulerende nok til at befolkningen valgte å binde kapital gjennom IPS i betydelig grad. Slik reglene for IPS var utformet i 2008 ville den enkelte få høyere beskatning på de oppsparte midlene ved uttak enn det han fikk i fradrag ved innbetaling. Dette fremstod derfor ikke som en god ordning for å fremme privat pensjonssparing blant den norske befolkningen.

I en pressemelding i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017 uttaler finansminister Siv Jensen at regjeringen ønsker å legge til rette for økt privat sparing til pensjon (Finansdepartementet, 2017a). Det er vedtatt at IPS-ordningen fra 2008 erstattes av en ny skattefavorisert ordning med virkning fra 1. november 2017 (Finansdepartementet, 2017b). Regjeringen har gjort IPS-ordningen mer lønnsom ved å innføre mildere beskatning sammenlignet med den gamle ordningen. Dette skal sammen med økning i maksimalt årlig sparebeløp fra 15 000 til 40 000 kroner stimulere til økt privat pensjonssparing.

Den nye IPS-ordningen har fått kritikk av Unio som advarer om at ordningen kan medføre økende forskjeller mellom pensjonister (Unio, 2017). Samtidig sier lederen i Pensjonistforbundet, Jan Davidsen, at *"folk flest har allerede nok med sine daglige utgifter, og klarer ikke å spare ekstra til pensjon, mens de som allerede har god økonomi er de som vil kunne benytte seg av denne ordningen"* (Nestaas, 2017). Videre mener sjeføkonom Roger Bjørnstad i LO at regjeringen heller bør få på plass bedre kollektive ordninger fremfor insentiver for private ordninger (NTB, 2017). Det er dermed betydelig kritikk rettet mot ny IPS, som følge av oppfatninger om at ordningen primært vil komme de mest velstående til gode og føre til en økning i sosiale forskjeller.

Vi ønsker med denne masteroppgaven å gi svar på om den nye IPS-ordningen faktisk vil føre til økt privat pensjonssparing blant den norske befolkningen. Som følge av kritikken mot ny IPS vil vi vurdere om IPS kan medføre en økning i sosiale forskjeller. Med bakgrunn i den nye ordningen for IPS og uttalelsene over har vi formulert følgende problemstillinger:

Problemstilling 1: Vi ønsker å vurdere lønnsomheten av ny skattefavorisert IPS sammenlignet med alternative spareformer.

Problemstilling 2: Vi ønsker å vurdere hvorvidt ny skattefavorisert ordning for IPS vil føre til økt privat pensjonssparing, og samtidig vurdere hvorvidt demografiske trekk har betydning for sparing i ny IPS.

For å svare på problemstilling 1 gjør vi en lønnsomhetsanalyse der vi sammenligner avkastningsnivået på IPS med alternative spareformer. Lønnsomhetsanalysen gir oss svar på om ordningens lønnsomhet er god nok til å gjøre ny IPS til en attraktiv ordning for privat pensjonssparing.

Ettersom ny IPS ble bestemt innført for kort tid siden har vi ingen tilgjengelig forskning å basere oss på. Vi må derfor selv skaffe empirisk datagrunnlag for å besvare problemstilling 2, om hvilken effekt ordningen vil ha på privat pensjonssparing. Vi gjennomfører en spørreundersøkelse for å innhente datagrunnlag om i hvilken grad et representativt utvalg av den norske befolkningen i aldersgruppen 25 – 65 år vil benytte seg av ny IPS. Med utgangspunkt i disse dataene får vi svar på hvorvidt den nye IPS-ordningen vil føre til økt pensjonssparing, og hvilke demografiske trekk som har betydning for sparing i ny IPS. Som følge av kritikken til ny IPS retter vi blant demografiske trekk spesielt fokus på betydningen lønnsinntekt og formuesposisjon har på privat pensjonssparing for å se om ordningen kan føre til økte sosiale forskjeller.

1.2 Struktur

Kapittel 2 inneholder en gjennomgang av hvordan det norske pensjonssystemet er utformet. De ulike skattefavoriserende pensjonsspareordningene som har eksistert i Norge vil her bli presentert. Kapittel 3 tar for seg metoden som er benyttet for å besvare problemstilling 2. Utarbeidelse og gjennomføring av spørreundersøkelsen blir forklart. Her vil det også fremkomme hvordan data er strukturert, og det redegjøres for de økonometriske modellene vi benytter for å analysere data. Kapittel 4 gir grunnlag for å svare på problemstilling 1. Dette omfatter en lønnsomhetsanalyse hvor vi sammenligner avkastningsnivået på IPS med alternative spareformer. Kapittel 5 presenterer den deskriptive statistikken fra spørreundersøkelsen. Kapittel 6 danner grunnlag for å svare på problemstilling 2. Her analyseres datagrunnlaget fra spørreundersøkelsen vår. Konklusjon på problemstillingene presenteres i kapittel 7.

2. Det norske pensjonssystemet

2.1 Generelt om det norske pensjonssystemet¹

I Norge har vi et pensjonssystem som er bygget på tre pilarer: ytelser fra folketrygden, tjenestepensjonsordninger fra arbeidsgiver og private ordninger. Den enkeltes pensjonsutbetalinger vil følgelig komme fra en eller flere av disse kildene.

Folketrygden er den første pilaren. Den ligger i bunn som en generell sikring for alle, og er en "*felles offentlig og obligatorisk forsikringsordning for innbyggerne i Norge*" (Plahte og Nordstoga, 2010, s. 16). Gjennom regler for minste pensjonsnivå og garantipensjon sørger folketrygden for at man er sikret en minsteytelse som ikke forutsetter noen pensjonsopptjening. I tillegg sørger standardsikringen for at yrkesaktive får pensjonsytelser som står i forhold til inntekten som yrkesaktiv. Nivået på alderspensjonen fra folketrygden er dermed avhengig av yrkesaktiv inntekt.

Tjenestepensjon utgjør den andre pilaren i pensjonssystemet, og ytelsene fra tjenestepensjon fungerer som et supplement til folketrygden. Tjenestepensjon er en pensjonsordning som opptjenes i arbeidsforhold. Alle arbeidstakere, både i offentlig og privat sektor, er omfattet av en tjenestepensjonsordning.

I privat sektor er alle arbeidsgivere pålagt å etablere pensjonsordning for sine ansatte gjennom lov om obligatorisk tjenestepensjon (OTP) fra 2005. Arbeidsgiver kan velge mellom å etablere ordningen som ytelsespensjon eller innskuddspensjon. Ytelsespensjon innebærer at selve pensjonsytelsen er kjent, ved at medlemmet i pensjonsordningen er garantert en gitt årlig ytelse i pensjon. I ordningen for innskuddspensjon vet man ikke hva pensjonsytelsen vil bli, men størrelsen de på de årlige innskuddene som arbeidsgiver betaler inn er derimot kjent.

¹ Dette delkapitlet er hovedsakelig basert på følgende kilder: Plahte og Nordstoga (2010), Pensjonsleverandørenes samarbeidsportal (u.å. (a) og u.å. (b)) og Finansportalen (u.å. (b))

Offentlig tjenstepensjon er pensjonsordninger som er opprettet for ansatte i staten, kommunene, helseforetak og andre bedrifter med offentlig tilknytning. Tjenstepensjon i offentlig sektor blir ofte omtalt som bruttopensjoner (KLP, u.å.), hvilket innebærer at det er det totale ytelsesnivået på alderspensjonen fra offentlig tjenstepensjon og folketrygden som er garantert. Dersom man har full opptjening, vil den totale pensjonen som oftest tilsvare 66-70 % av sluttlønnen. Med pensjonsreformen fra 2011 blir de som er født fra 1959 og senere nødt til å stå i arbeid i mer enn 30 år for å få en ytelse som tilsvarer to tredjedeler. Desto yngre man er, desto lengre må man stå i arbeid for å oppnå en ytelse på to tredjedeler av sluttlønnen. Fleksibelt uttak er ikke mulig, og normalt er pensjonsalderen 67 år.

Den siste pilaren, individuelle pensjonsordninger, er ordninger som den enkelte selv finansierer. Beslutning angående spareform er et individuelt valg. Det finnes mange måter å spare på, og hvilken spareform som passer den enkelte avhenger blant annet av faktorer som risikovilje, sparehorisont, skatteposisjon og hvilken fleksibilitet man ønsker for tilgang på sparepengene.

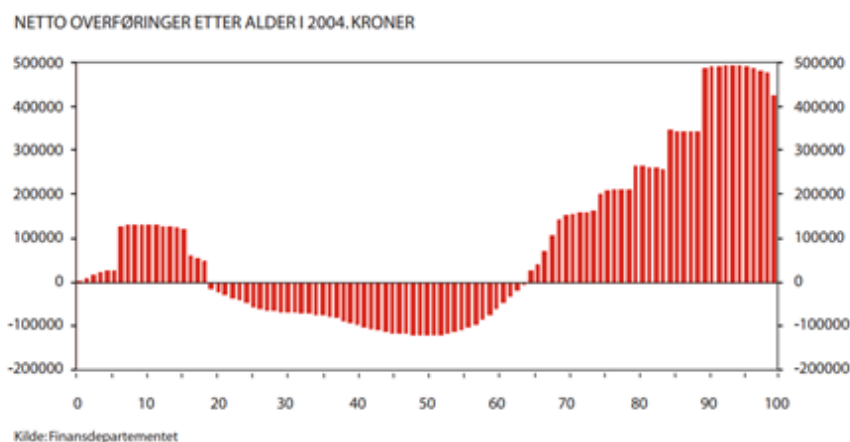
2.2 Behovet for en pensjonsreform²

Befolkningsutviklingen de siste tiårene har gått i retning av stadig flere eldre og høyere levealder. Samtidig har flere valgt å pensjonere seg tidlig. En aldrende befolkning, kombinert med høyere ytelser, ville ført til en sterk økning i pensjonsutgiftene utover århundret dersom vi beholdt det gamle systemet. Det ble dermed nødvendig med en reform av pensjonssystemet for å gjøre systemet mer bærekraftig. Da Pensjonskommisjonen ble nedsatt av Regjeringen Stoltenberg i 2001, med oppgave om å avklare hovedmål og prinsipper for et samlet pensjonssystem, understreket Regjeringen at «et fremtidig pensjonssystem må ivareta hensynet til langsiktighet, stabilitet og oversiktighet, og bidra til å møte utfordringer knyttet til en aldrende befolkning og tiltakende tidligpensjonering» (NOU 2004:1, s.2).

² Dette delkapitlet er hovedsakelig basert på følgende kilder: NOU 2004:1 og Arbeids- og sosialdepartementet (2017b)

Det fremkommer av Pensjonskommisjonens rapport fra 2004, med forslag til den nye pensjonsreformen, at forventet levealder var 81 år da pensjonsalderen ble bestemt til 67 år i 1973. Til sammenligning var det i 2004 antatt at forventet levealder i 2050 skulle være 89 år. Med disse forventningene som utgangspunkt betyr det at i gjennomsnitt skulle hver pensjonist ha 8 flere år med pensjonsutbetalinger i 2050 enn det tilfellet var i 1973, gitt at man er yrkesaktive til fylte 67 år. I samme rapport fremkommer det også at antallet yrkesaktive per alders- og uførepensjonist vil reduseres fra 3,9 i 1967 til 1,6 i 2050. Denne utviklingen kommer som følge av høyere forventet levealder, flere pensjonister, økt tidligpensjonering, flere i lang utdanning og lavere fertilitetsrater.

Det norske pensjonssystemet er basert på løpende finansiering («pay-as-you-go»), som betyr at utbetalingen til dagens pensjonister finansieres av innbetalinger fra dagens yrkesaktive (Arbeids- og sosialdepartementet, 2016). Pensjonister er netto mottakere av overføringer fra det offentlige (pensjon og helse- og omsorgstjenester), mens aldersgruppene fra 19 til 64 år er netto skattebetalere (NOU 2004:1).

Figur 1: Netto overføringer.

Figur 1 viser at eldre pensjonister krever vesentlig større overføringer. Flere pensjonister, i kombinasjon med økt levealder, legger følgelig press på den løpende finansieringen av pensjonssystemet. I Pensjonskommisjonens rapport fra 2004 er det anslått at antall pensjonister vil øke med vel 80 % fra 2001 til 2050, mens pensjonsutbetalingene, gitt at man beholdt det gamle systemet, ville blitt mer enn dobbelt så høye.

ANTALL PENSJONISTER OG PENSJONSUTGIFTER I FOLKETRYGDEN. DAGENS REGLER						
	2001	2010	2020	2030	2040	2050
Antall pensjonister i alt (1 000 personer)	915	1013	1224	1421	1589	1674
Gjennomsnittlig pensjon (1 000 kroner)	112	124	134	138	140	140
Pensjonsutgifter i alt (mrd.kroner)	102	125	164	197	222	234
Pensjonsutgifter i alt (i pst.av BNP Fastlands-Norge)	9,1	11,0	13,7	16,5	18,7	19,7
Antall pensjonister omfatter summen av antall alders-, uføre-, og etterlattepensjonister i folketrygden. Beløp i 2001-kroner. Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet.						

Tabell 1: Anslag fra Pensjonskommissjonen. Kilde: NOU 2004:1.

Med utviklingen mot stadig flere eldre per yrkesaktiv, i tillegg til flere tidligpensjonerings, ville de økonomiske forpliktelsene hos de yrkesaktive økt sterkt i årene fremover. Mange tenker kanskje at oljeinntektene kan betale for pensjonene våre i fremtiden, men oljeformuen er begrenset. Økningen i pensjonsforpliktelsene ville blitt så høye at oljeformuen kun ville evnet å dekke en relativt liten del, og dermed være langt fra tilstrekkelig for å sikre langsiktig bærekraft. Verdien av arbeidskraften i landet er 15 ganger høyere enn summen av oljeformuen, og arbeidskraft er dermed vår viktigste ressurs. En overgang til et system som i større grad tar hensyn til forventet levealder, og som samtidig stimulerer til å stå lengre i arbeid, ble derfor nødvendig. Med en slik ordning vil også presset på de økonomiske forpliktelsene hos de yrkesaktive bli dempet. Det nye pensjonssystemet trådte i kraft 1. januar 2011 (Arbeids- og sosialdepartementet, u.å.).

I det nye systemet gir alle år i arbeid pensjonsopptjening, slik at pensjonen i større grad samsvarer med inntekten i yrkesaktiv alder. I det gamle systemet ga ikke arbeidperiode utover 40 år ytterligere pensjonsopptjening, og det var kun de 20 beste årene som ga grunnlag for pensjonsberegningene. I det nye pensjonssystemet vil hvert år med pensjonsopptjening tillegges en pensjonsbeholdning. Årlig pensjonsopptjening tilsvarer 18,1 % av pensjongivende inntekt, og pensjongivende inntekt gjelder inntil 7,1 G³. Dette betyr at flere år i arbeid bidrar til en større pensjonsbeholdning, som resulterer i større årlige pensjonsutbetalinger fra folketrygden.

Det nye pensjonssystemet er gjort mer økonomisk bærekraftig ved å innføre levealdersjustering, som er en «mekanisme som knytter pensjoneringsalderen eller

³ Grunnbeløpet i folketrygden (G) tilsvarer 93 634 NOK i 2017. 7,1G utgjør dermed 657 290 NOK i 2017.

pensjonsnivået til utviklingen i befolkningens levealder» (Arbeids- og Sosialdepartementet, 2017b, s. 6). Systemet er lagt opp slik at opptjente pensjonsrettigheter (pensjonsbeholdningen) divideres med et delingstall eller forholdstall. Disse tallene brukes i forbindelse med levealdersjustering for å beregne årlig pensjon. Forholdstall gjelder for personer født mellom 1943 og 1953 og delingstallet gjelder for personer født i 1963 eller senere. Alle født mellom 1954 og 1962 har en kombinasjon av forholdstall og delingstall. Tallene blir bestemt på bakgrunn av forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet, og NAV fastsetter endelige delingstall og forholdstall for uttaksaldre 62 til 75 år innen 1. juli det året et årskull fyller 61 år (NAV, 2013).

	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år	71 år	72 år	73 år	74 år	75 år
1954	19,11	18,30	17,49	16,68	15,88	15,08	14,28	13,49	12,71	11,93	11,17	10,41	9,66	8,93
1955	19,24	18,43	17,62	16,81	16,01	15,20	14,41	13,62	12,83	12,05	11,28	10,53	9,78	9,04
1956	19,37	18,56	17,75	16,94	16,13	15,33	14,53	13,74	12,96	12,18	11,41	10,64	9,89	9,16

Tabell 2: Delingstall 2017. Kilde: NAV.

	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år	71 år	72 år	73 år	74 år	75 år
1954	1,346	1,289	1,232	1,175	1,118	1,062	1,006	0,950	0,895	0,840	0,786	0,733	0,681	0,629
1955	1,352	1,295	1,238	1,181	1,125	1,068	1,012	0,957	0,902	0,847	0,793	0,740	0,687	0,636
1956	1,358	1,301	1,245	1,188	1,131	1,075	1,019	0,964	0,908	0,854	0,800	0,746	0,694	0,642

Tabell 3: Forholdstall 2017. Kilde: NAV.

Delingstallet er likt for kvinner og menn, og det er høyere jo tidligere man ønsker å starte pensjonsuttak. Økende forventet levealder gir også høyere delingstall, som følge av at opparbeidede pensjonsrettigheter skal fordeles på lengre forventet levetid. De samlede utbetalingene man mottar i perioden som pensjonist forblir de samme, men årlige utbetalinger vil bli lavere dersom man ønsker å pensjonere seg tidlig eller dersom levealderen øker.

Det er lagt til rette for fleksibel pensjonering for personer fra 62 til 75 år. Eneste krav er at man minst må oppfylle kravet om minste pensjonsnivå ved full alderspensjon fra folketrygd for å ta ut pensjon før fylte 67 år. Det er gitt muligheter for å kombinere pensjonsutbetalinger og arbeid fra fylte 62 år uten at pensjonen avkortes, og all arbeidsinntekt til og med 75 år gir

pensjonsopptjening. Samtidig kan man velge om man vil ta ut pensjonen helt eller delvis, og uttaksalternativene er 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 % av full pensjonsutbetaling.

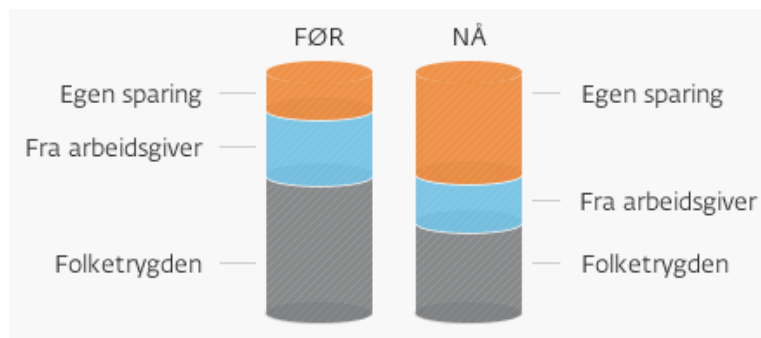
Pensjoner under utbetaling reguleres etter lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 %. Den faste faktoren på 0,75 % er fastsatt med sikte på at reguleringen over tid skal tilsvare gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Denne reguleringen gjelder også allerede opptjente pensjonsrettigheter. Satsene for minste pensjonsnivå og garantipensjon skal reguleres med lønnsveksten og deretter justeres for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret (Arbeids- og sosialdepartementet, 2016).

Den nye ordningen med delingstall og fleksibel pensjonering tar altså hensyn til både økende forventet levealder og den økende trenden i tidligpensjonering. Systemet krever dermed at fremtidige pensjonister må bli stående lenger i arbeid dersom de skal opprettholde tilsvarende nivå på pensjonsutbetalingene i forhold til det lønnsnivå de har ved pensjonsavgang.

2.3 Utviklingen av IPS-ordningen⁴

Både det nye og det gamle pensjonssystemet er bygget på de tre pilarene folketrygd, tjenestepensjon og individuelle spareordninger. Med det nye systemet vil imidlertid ikke folketrygden og tjenestepensjon bidra med like mye som i det gamle systemet, og man er derfor mer avhengig av privat sparing.

⁴ Dette delkapitlet er hovedsakelig basert på følgende kilder: NOU 2007:17, Plahte og Nordstoga (2010) og Dokument 8:8 (2010-2011).

Figur 2: Gammelt versus nytt pensjonssystem. Kilde: DNB.

Regulering og skattestimulering av egen pensjonssparing strekker seg tilbake til 1968 da det ble etablert regler om egen pensjonsforsikring etter skatteloven (EPES). Dette var pensjonsforsikringsavtaler som kunne etableres i livsforsikringsselskaper. Reglene for EPES av 1968 ble erstattet i 1992 av Forskrift om egen pensjonsforsikring etter skatteloven, som også var pensjonsforsikringsavtaler. Hele EPES-ordningen ble avviklet og erstattet med IPA fra og med 1998.

IPA står for individuell pensjonsavtale, og i denne ordningen kunne privatpersoner investere 40 000 kroner i året med rett til inntektsfradrag (Finansportalen, u.å. (c)). IPA-avtaler kunne enten inngås som pensjonsforsikringsavtale i livsforsikringsselskap eller pensjonsspareavtale i bank, livsforsikringsselskap eller forvaltningsselskap for verdipapirfond. Innskuddene kunne være terminvise innbetalinger eller engangsbetøp. IPA ble avviklet i 2006, og avtaler som ble opprettet i ordningen før 2006 er bundet til innehaver av kontoen er 64 år. Oppspart beløp i IPA-avtaler er fritatt formuesbeskatning, og ved utbetalinger fra IPA må det betales vanlig pensjonsskatt på hele beløpet. Det betyr at skatten på uttaket er høyere enn skattefradraget man fikk ved innskuddene i ordningen. IPA-avtaler utbetales i årlige terminer over minimum 10 år.

Avviklingen av IPA i 2006 førte til at det for inntektsåret 2007 ikke eksisterte noen individuell pensjonsforsikring eller ordning for pensjonssparing med rett til skattefradrag. Som følge av pensjonsforliket 21. mars 2007 mellom Regjeringen Stoltenberg og Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, ble ordningen IPS – individuell pensjonssparing, innført fra 2008. I denne ordningen kunne privatpersoner over 18 år spare inntil 15 000 kroner per år, og få fradrag i alminnelig inntekt på innskuddet. Sparebeløp i ordningen var fritatt

formuesbeskatning, og det var ikke inntektsskatt på sparebeholdningens løpende avkastning. Alderspensjonen fra IPS-avtalen utbetales i et bestemt antall år fra pensjonsavgang til fylte 77 år eller mer. Dersom avtalt pensjonsalder er høyere enn 67 år skal alderspensjonen fra IPS utbetales i minst 10 år. Denne ordningen har asymmetri i beskatningen ved at uttak av midlene beskattes som pensjonsinntekt. Det betyr at skattesatsen på uttak av midlene er høyere enn fradraget man fikk ved innbetaling i ordningen.

Flere pensjonsrådgivere har uttrykt skepsis til hvorvidt det er lønnsomt å spare i IPS-ordningen fra 2008, og fra 2011 har de fleste leverandører stoppet salg av IPS (Finans Norge, 2013). For å få flere til å spare til pensjon på egenhånd ble det derfor nødvendig med en forbedring av IPS-ordningen. I dokumentet «Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre og Fremskrittspartiet» (2013) står det at regjeringen ønsker å stimulere til økt privat sparing til pensjon gjennom IPS ved *«å øke de årlige sparebeløpene og vurdere innføring av lik sats i beskatning ved sparing og uttak»*. Dette ble oppfylt i revidert nasjonalbudsjett 2017, og IPS-ordningen fra 2008 ble erstattet med ny og forbedret ordning med virkning fra 1. november 2017.

2.4 Ny IPS-ordning fra og med november 2017⁵

Den nye ordningen for skattefavoredert individuell sparing til pensjon er først og fremst gjort mer gunstig ved å innføre symmetri i beskatningen av innskudd og uttak. I tillegg er den maksimale innskuddsgrensen økt til 40 000 kroner. På grunn av forskjeller i skattereglene på ny og gammel IPS, kan man ikke slå sammen sparingen fra gammel IPS og ny IPS (Finansportalen, u.å. (a)). Penger innestående i IPS-ordningen fra 2008 blir omgjort til pensjonskapitalbevis og kommer til utbetaling ved pensjonsalder (Danske Bank, 2017).

Ved sparing i IPS velger den enkelte selv størrelse og tidspunkt på innbetaling, og innbetalinger kan foretas frem til man er 75 år. Det finnes ingen øvre grense for hvor mye man kan spare totalt i ordningen. Innskuddet gir fradrag i alminnelig inntekt, slik at man får refundert alminnelig skattesats av sparebeløpet året etter. Denne skattefordelen kan utgjøre

⁵ Dette delkapitlet er hovedsakelig basert på følgende kilder: Finansdepartementet (2017a og 2017c) og forskrift til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14.

inntil 9 600 kroner med 2017-satser⁶. Symmetri i beskatningen medfører at man får tilsvarende beskatning ved pensjonsuttak, som gir en vesentlig mildere beskatning sammenlignet med tidligere IPS-ordning. I likhet med ordningen fra 2008 er midlene i ny IPS fritatt formuesskatt og løpende inntektsskatt på avkastning i spareperioden.

IPS-avtaler kan etableres av alle over 18 år, og avtalen skal gi eieren av avtalen rett til alderspensjon. Midlene i ordningen er bundet til man er 62 år, hvilket innebærer at utbetaling av pensjon tidligst kan begynne ved fylte 62 år. Den enkelte kan selv bestemme når etter fylte 62 år utbetalingene skal begynne, men alderspensjonen kommer uansett til utbetaling ved fylte 75 år. Utbetalingene skjer i et fastsatt antall år fra første uttak til minst fylte 80 år, men samlet utbetalingsperiode må ha en varighet på minst 10 år. Dette kravet gjelder ikke dersom opptjent pensjonskapital i ordningen er begrenset til at en utbetalingstid i henhold til kravene vil gi årlige utbetalinger som er mindre enn om lag 20 % av folketrygdens grunnbeløp. I slike tilfeller kan utbetalingstiden settes ned til det antall år som vil gi årlige utbetalinger på omtrent 20 % av folketrygdens grunnbeløp.

Det er gitt muligheter for å bestemme nivået på uttaket selv, og man kan ta ut mindre enn full alderspensjon. Det er likevel til en hver tid etter uttak mulighet til å endre uttaksgraden til fullt uttak av pensjon. Uttak av pensjon er ikke til hinder for videre innskudd i IPS-avtalen.

Ved død faller ikke retten til pensjonskapitalen bort, noe som innebærer at midlene i IPS-ordningen videreføres til arvinger. Gjenværende pensjonskapital i avtalen skal benyttes til barnepensjon eller til etterlattepensjon til ektefelle, registrert partner eller samboer.

Dersom eieren av IPS-avtalen har rett til uføreytelser fra folketrygden, kan han kreve utbetaling av pensjon fra IPS-avtalen. Årlig ytelse vil fastsettes i samsvar med uføregraden, og utbetalingene vil fortsette så lenge vedkommende har rett til uføreytelser fra folketrygden.

⁶ Alminnelig skattesats i 2017 er 24 %. Dersom man sparer maksimalt beløp på 40 000 kroner utgjør denne skattefordelen 40 000 kroner x 24 % = 9 600 kroner.

Pengene som settes inn i IPS investeres i fond, og man kan bestemme selv hvordan pengene skal investeres eller la pensjonsleverandøren bestemme. Bestemmer man selv kan man velge fond ut fra en fondsmeny tilbudt av pensjonsleverandøren. Lar man pensjonsleverandøren bestemme, velger de ut fra ferdige spareprofiler som tilbys. På denne måten kan den enkelte selv velge risikoprofil på IPS-sparingen. Risikoprofil som kategoriseres som høy, middels eller lav vil være avhengig av kombinasjonen av aksjer og rentepapirer.

Det er anbefalt å redusere risikoprofilen etter hvert som pensjonsalder nærmer seg, slik at man har en høy aksjeandel som ung og etter hvert går over til større andel rentepapirer (Storebrand, u.å. og Danske Bank, 2017). Aksjer er forbundet med høy avkastning, men samtidig også høy risiko. Når man er ung skal midlene stå lenge før de tas ut, og man tåler høyere risiko i form av større svingninger i underliggende aktiva. Det anbefales derfor at man har større aksjeandel når det er lenge igjen av sparehorisonten. Når man nærmer seg pensjonsalder er man i større grad sårbar for svingninger i verdiutviklingen på underliggende aktiva, og risikoen bør derfor trappes gradvis ned frem mot pensjonsuttak. Man kan hos de fleste tilbydere av IPS endre sammensetningen av porteføljen når som helst uten at det utløser skatt, og dermed justere risikoprofilen.

Kostnadene på IPS-kontoen vil være avhengig av hvilke fond man velger å investere i. Aktivt forvaltede fond er dyrere enn passivt forvaltede fond. Kostnadene varierer mellom 0,20 % p.a. i passivt forvaltede fond og opp til 4,0 % p.a. i de mest aktivt forvaltede fondene⁷. Samtidig vil det være kostnader ved eventuelt valg av elementer som garantert minsteavkastning og forhåndsbestemte risikoprofiler, dersom pensjonsleverandøren tilbyr slike løsninger. De fleste IPS-tilbydere har ingen kostnader tilknyttet kjøp av fond, fondsbytte eller administrasjon⁸.

⁷ Se for eksempel Storebrand (<https://www.storebrand.no/privat/pensjon/ips/detaljer>) eller DNB (<https://www.dnb.no/privat/sparing-og-investering/fond/kurs-avkastning.html>)

⁸ Se for eksempel Danske Bank (<https://danskebank.no/PDF/Produktark-IPS.pdf>) eller Storebrand (<https://www.storebrand.no/privat/pensjon/ips/detaljer>)

3. Metode⁹

I dette kapitlet presenteres fremgangsmåten som benyttes for å besvare problemstilling 2. Som følge av at vi gjennomførte en egen spørreundersøkelse for å skaffe datagrunnlag presenteres utformingen av denne spørreundersøkelsen og fremgangsmåten for innhenting av data. Følgelig diskuteres validitet og reliabilitet av spørreundersøkelsen og innsamlet datamateriale. Avslutningsvis presenteres hvordan datamaterialet er strukturert og de økonometriske modellene som er benyttet i analysen blir forklart.

3.1 Spørreundersøkelsens utforming

Det eksisterte ikke tilgjengelig informasjon om hvordan den norske befolkningen i målgruppen for IPS oppfatter ordningen, og hvorvidt de ønsker å benytte seg av ny IPS. For å undersøke dette valgte vi å gjennomføre en spørreundersøkelse. Hensikten med spørreundersøkelsen var derfor å oppnå informasjon for å kartlegge den norske befolkningens oppfatninger om ny IPS i forkant av innføringen. Datamaterialet består følgelig av nye data som vi selv har samlet inn, og vil dermed klassifiseres som primærdata (Larsen, 2007). Spørreundersøkelsen er i sin helhet presentert i appendiks 8.1.

I første del av problemstilling 2 ønsker vi å svare på om den nye IPS-ordningen vil føre til at den norske befolkningen vil øke sin sparing til pensjon. For å kartlegge dette valgte vi å stille et direkte spørsmål om nettopp dette. I spørsmål 17 presenteres hovedreglene i ny IPS-ordning, og respondentene skal basert på denne informasjonen besvare hvor sannsynlig det er at den nye IPS-ordningen vil føre til at de øker sin sparing til pensjon. Kategoriseringen på svaralternativene er gjort ved benyttelse av en likert-skala¹⁰, der svarkategoriseringen er en skala fra «svært usannsynlig» til «svært sannsynlig». Dette spørsmålet fremstår derfor som det viktigste for å kunne svare på første del av problemstilling 2.

⁹ Dette kapitlet er basert på Jacobsen (2015) og Larsen (2007)

¹⁰ En likert-skala er en graderingsskala hvor svaret på hvert enkelt spørsmål graderes (Malt, 2015)

De som svarer «sannsynlig» eller «svært sannsynlig» på spørsmål 17 får videre oppfølgingsspørsmål om hvordan de vil finansiere IPS-sparingen, og hvor stort årlig beløp de ser for seg å spare i den nye ordningen (spørsmål 18a.1 og 18a.2 i appendiks 8.1). Disse spørsmålene ble inkludert fordi vi ønsket å se om total sparing øker som følge av ordningen, eller om man bare vil flytte penger fra annen sparing over i IPS. Spørsmålet om årlig sparebeløp ble stilt for å undersøke nivå på sparing i IPS og om økningen i maksimalt årlig innskuddsbeløp, fra 15 000 kroner til 40 000 kroner, ser ut til å ha noen effekt på pensjonssparingen.

Som følge av at sparing i ny IPS-ordning fremstår som den mest lønnsomme sparemetoden man kan benytte for privat pensjonssparing¹¹, vil det være vesentlig å kartlegge hvorvidt respondentene vektlegger avkastning. Samtidig ønsket vi å avdekke hvor viktig respondentene kategoriserte elementer som risiko, fleksibilitet i uttak og skattefordeler tilknyttet sparebeholdningen. I spørsmål 20 skal respondentene ta stilling til hvordan disse elementene¹² vektlegges i forbindelse med privat pensjonssparing. Det er benyttet en likert-skala også på spørsmål 20, hvor skaleringen går fra ytterpunktene «svært uviktig» til «svært viktig».

Spørsmål 19 er utarbeidet som et direkte utsagn for å illustrere lønnsomheten av ny IPS-ordning. Her spør vi om respondenten vil velge IPS fremfor andre spareformer gitt opplysning om at IPS-sparing i aksjefond gir 20 – 50 %¹³ høyere sparesaldo enn sparing i samme aksjefond utenfor IPS, forutsatt en sparehorisont på minst 20 år. Dette spørsmålet gir sammen med spørsmål 20 grunnlag for å kartlegge viktigheten av avkastning.

Avslutningsvis i undersøkelsen har vi inkludert to spørsmål for å kartlegge respondentens finansielle forståelse. Det som kalles «financial literacy», eller finansiell forståelse på norsk, er kunnskap angående ulike elementer innen personlig økonomi som er viktig for å kunne ta

¹¹ Dette fremkommer av lønnsomhetsanalysen i kapittel 4 og Storebrand sine beregninger.

¹² Det er totalt syv elementer som kartlegges. De tre øvrige er inkludert etter ønske fra Storebrand, og de benyttes ikke i vår analyse da de ikke er relevante for vår problemstilling.

¹³ Dette spørsmålet er stilt ut fra opplysninger gitt av Storebrand. Beregninger i denne oppgaven viser at en sparehorisont på 20 år vil gi mellom 16,27 % - 24,79 % mer i avkastning i IPS avhengig av forutsetninger om utbytte og formuesskatteposisjon.

gode økonomiske beslutninger (Financial literacy, u.å.). Spørsmål 21 og 22 har vi dermed utarbeidet for å måle finansiell forståelse gjennom spørsmål om risiko og rentes rente effekt. Ved å inkludere en test på finansiell forståelse kan vi kontrollere for om respondentene som besvarer begge disse spørsmålene korrekt vil svare annerledes på om ny IPS vil føre til at man øker pensjonssparingen sammenlignet med de som ikke besvarer begge disse spørsmålene korrekt.

For å være i stand til å ta nødvendige beslutninger om pensjonssparing, mener AksjeNorge at man bør ha tilstrekkelig forståelse for sparing og investering (AksjeNorge, 2016). I likhet med AksjeNorge mener også vi at kunnskap for å forstå verdien av langsiktig sparing og avkastning er viktig, og spesielt avgjørende tilknyttet beslutninger angående pensjonssparing og ny IPS-ordning. Videre viser forskning fra mange land at personer med høyere kunnskap kan forvalte sparepengene på en bedre måte sammenlignet med de med lav kunnskap. Det er et sentralt element ved IPS-ordningen at de som benytter seg av spareordningen står fritt til å velge risikoprofil selv. Dersom mange respondenter svarer feil på spørsmål 21 og 22, mener vi verdien av å bestemme risikoprofil selv vil være begrenset, ettersom kunnskap om risiko og rentes rente effekt følgelig vil være lav. Dermed er det flere forhold som gjør det interessant å undersøke respondentenes finansielle forståelse opp imot besvart sparetilbøyelighet i ny IPS.

Vi ønsker også å kontrollere for hvorvidt demografiske trekk hos respondentene har betydning for sparing i ny IPS, og de første spørsmålene i undersøkelsen kartlegger følgelig de demografiske trekkene som vi ønsker å kontrollere for. Dette gjelder kjønn, alder, utdanning, forsørgeransvar, årlig inntekt, om man eier bolig, formuesskatteposisjon, BSU-sparing og årlig sparing. Det var viktig å måle respondentenes spareevne i ny IPS for å kunne vurdere om ny IPS er en kilde til økning i sosiale forskjeller. Vi mener årlig privat pensjonssparing gir en god indikasjon på den enkeltes spareevne i IPS, og utarbeidet i denne forbindelse spørsmål 12 hvor respondentene skal oppgi hvor mye de årlig sparer privat til pensjon.

Vi ønsket å samle inn informasjon som enkelt lot seg systematisere, slik at vi kunne analysere mange enheter samlet. Ifølge Jacobsen (2015) muliggjør forhåndskategorisering av begreper standardisering av informasjon i form av tall. Ved utformingen av spørreskjemaet ble det derfor lagt grundig fokus på hvordan svaralternativene ble kategorisert, og

presisering av begreper ble nøye evaluert. Dette er viktig for å sikre at alle relevante svaralternativer blir listet opp, slik at respondenten finner et svaralternativ som vedkommende opplever passende. I følge Jacobsen (2015) er det viktig at kategoriene for svaralternativer er utfyllende, og dette tar vi hensyn til ved å benytte kategorien "annet". Dermed supplerer vi med en tilleggskategori som fanger opp alle øvrige svaralternativ som er mulig på spørsmål hvor vi mener dette fremstår nødvendig.

Det er et krav til kategoriske og rangordnede svar at de ulike svaralternativene er gjensidig utelukkende for å hindre at respondentene kan falle innenfor to kategorier (Jacobsen, 2015). Dette vil eksempelvis være gjeldende for spørsmål om inntekt og sparing i spørreundersøkelsen. For rangordnede svar, som er gjeldende for spørsmål 17 og 20 i undersøkelsen, setter Jacobsen krav til balanserte svaralternativ. I de to nevnte spørsmålene er det et midtpunkt med «nøytral» og «verken viktig eller uviktig». Det ble videre hensiktsmessig å inkludere svaralternativ med like store positive og negative avvik på begge sider av de nøytrale svaralternativene.

Ved gjennomførelse av to pilotundersøkelser, hvor vi inkluderte seks og åtte respondenter, fikk vi avdekket feil og upresise formuleringer. Som følge av at vi ønsket å undersøke et representativt utvalg blant det norske folk, mente vi det ikke ville være tilstrekkelig å gjennomføre pilotundersøkelsen på medstudenter. Økonomistudenter besitter en forståelse av aktuelt emne som sannsynligvis er over det nivå som kan anses representativt. Dermed ble pilotundersøkelsene gjennomført på familiemedlemmer, venner og bekjente. Vi inkluderte forskjellige aldersgrupper og personer med ulik yrkesbakgrunn for å avdekke om alle gruppene forstod spørsmålene, og hvorvidt aktuelle kategoriseringer ble oppfattet som forståelige og utfyllende. Disse pilotundersøkelsene medførte at vi oppdaget et overraskende stort omfang av uklarheter og feil som følgelig ble rettet opp. Det bidro også til at vi byttet ut noen av spørsmålene med nye som vi mente ville forbedre spørreundersøkelsens informasjonsgrunnlag.

3.2 Innhenting av data

Vi ønsket å fremskaffe et datagrunnlag som medførte best mulig ekstern gyldighet. Dette som følge av at vi ville generalisere funn i størst mulig grad til den norske befolkningen. Jacobsen (2015) hevder at *«et utvalg mellom 400 og 600 enheter som regel er tilstrekkelig både for å oppnå en rimelig god presisjon og for å kunne behandle informasjon på en fornuftig måte»*. Han mener samtidig at det er et tilfeldig utvalg som sikrer det mest mulig representative utvalget. Det ville for oss vært svært tidkrevende å hente inn et slikt antall respondenter. På grunn av begrensede ressurser ville egen datainnhenting medført utvalgsskjevhet, som følge av at vi kun ville hatt mulighet til å utføre undersøkelser på de enklest tilgjengelige respondentene. For å unngå dette ønsket vi å utføre undersøkelsen gjennom en profesjonell aktør.

Gjennomføring av spørreundersøkelse i regi av en profesjonell aktør koster mye penger. Dermed var vi avhengige av å få med en samarbeidspartner som kunne dekke denne kostnaden. Storebrand ASA er blant hovedtilbyderne av den nye IPS-ordningen, og de viste umiddelbart interesse for masteroppgaven vår da vi tok kontakt. Etter samtaler med kommunikasjonssjefen i Storebrand, Bjørn Erik Sættem, ble vi enige om et samarbeid hvor Storebrand dekket kostnader for gjennomføring av undersøkelsen.

Norstat var det selskapet vi valgte blant aktuelle tjenesteleverandører. Norstat har et respondentpanel hvor hovedtyngden er rekruttert ved aktiv rekruttering, noe som er viktig for å minimere utvalgsskjevhet (Norstat, u.å.). Detaljert informasjon om utvalgspanelet muliggjør målrettet rekruttering av spesifikke demografiske undergrupper som sikrer et panel som speiler vår målgruppe rent demografisk.

Aktuelt utvalg skal være representativt for populasjonen i Norge i alderen 25 - 65 år. Vi valgte denne aldersgruppen fordi vi mener dette aldersintervallet er naturlig å betrakte som arbeidsaktiv alder, og det er dermed primært disse som er i målgruppen for ny IPS. For å sikre representativitet gjennomføres det en prestratifisering¹⁴ hos Norstat, og spørreskjemaet sendes følgelig til et utsnitt av panelet som er representativt for den norske befolkningen på

¹⁴ Prestratifisering vil i denne sammenhengen medføre forhåndsinndeling i strata med ulike demografiske trekk.

kjønn, alder og region. Norstat har erfaring med at respondentratene er forskjellige i ulike strata, og det sendes derfor ut spørreskjema til et betydelig større antall respondenter hos de strata man erfaringsvis har opplevd lavere responsrater. Dette bidrar til å redusere eventuelle skjevheter i det nettoutvalget vi benytter som grunnlag i dataanalysen.

3.3 Validitet og reliabilitet

Validitet, eller intern gyldighet, benyttes til å vurdere om en valgt indikator faktisk måler det man ønsker å måle gjennom forskningen (Dahlum, 2015). Det vil si hvorvidt forskningsresultatene oppfattes som riktige (Jacobsen, 2015). Dermed må vi stille spørsmål om hvor godt samsvar det er mellom virkeligheten og den virkeligheten vi fremstiller med forskningen.

Forskningen vår er kvantitativ, og den interne gyldigheten er dermed knyttet til begrepsmessig gyldighet, som innebærer at spørreundersøkelsen vår faktisk måler det vi ønsker å måle. Jacobsen (2015) oppgir at en vanlig måte for kontroll av begrepsmessig gyldighet er å rådføre seg med kunnskapspersonell innenfor området ved vurdering av konkretiseringer. I henhold til dette fikk vi konstruktive tilbakemeldinger fra Storebrand, som er blant hovedtilbyderne av IPS-avtaler, og som selv har utført undersøkelser innenfor pensjon. Når det gjelder formuleringer på spørsmål og utarbeidelse av kategoriseringer, fikk vi også verdifulle innspill fra Norstat. Som profesjonell aktør innen kvantitativ datainnsamling hadde Norstat flere forslag angående operasjonalisering, og dette var tilbakemeldinger vi mener bidro til å styrke undersøkelsens interne validitet.

Videre er det en vanlig strategi å diskutere operasjonalisering med respondentene, ettersom det er de som faktisk skal forholde seg til de aktuelle spørsmålene. Dette gjorde vi gjennom de to nevnte pilotundersøkelsene, og sammen med tilbakemeldinger fra Storebrand og Norstat, mener vi dette har bidratt til en solid validering. Derfor mener vi å kunne argumentere for at vi i denne undersøkelsen i stor grad måler den norske befolkningens oppfatninger om ny IPS i forkant av innføringen.

Jacobsen (2015) mener «*et grunnleggende problem med alle typer intervju- og spørreskjemaundersøkelser er at de er lite forpliktende*». Spørreundersøkelsen omfatter hva

respondentene oppgir som fremtidig atferd og ikke faktisk atferd, noe som kan være kilde til at det oppstår «social desirability bias». Dette er bias tilknyttet subjektive besvarelser, og er ansvarlig for å fordreie undersøkelsesdata i stort omfang (Boerger, 2012, s. 53). Det kan være flere årsaker til at det oppstår forskjell mellom hva en respondent svarer på et spørsmål og hva som er realiteten. En av årsakene er at respondentene tvinges til å gjøre seg opp en mening om noe de ikke har interesse eller spesiell kunnskap om. I denne undersøkelsen har vi bevisst inkludert svaralternativer som «annet», «vet ikke», «nøytral» og «hverken eller», for å unngå å fremtvinge et standpunkt. En annen feilkilde er at vi kan risikere at respondenter svarer helt ureflektert. Dette vil være vanskelig å unngå, men kan til en viss grad forebygges ved å stille mest mulig konkrete spørsmål.

Reliabilitet, eller ekstern gyldighet, omhandler hvorvidt resultatene fra forskning av et begrenset omfang respondenter kan generaliseres (Store norske leksikon, 2015). Ifølge Jacobsen (2015) vil følgelig ekstern gyldighet beskrive i hvilken grad forskningsresultatene våre kan sies å være gjeldende for populasjonen, som i vår undersøkelse omfatter den norske befolkningen mellom 25 og 65 år. Dersom det foretas tilfeldig utvalg kan vi generalisere funnene blant respondentene til Norges befolkning med en kjent grad av usikkerhet. Norstat utfører en prosess som sikrer et slikt utvalg.

Dette betyr ikke at respondentmaterialet vi oppnår nødvendigvis er fullstendig representativt for målgruppen. Det kan være spesielle grupper som faller fra, eksempelvis ved at en betydelig andel av de som mottar skjemaet unnlater å svare av ulike årsaker. I tillegg vil det i alle former for utvalg eksistere innslag av tilfeldige feil. Vi har altså ingen garanti for at det ikke kan oppstå feilkilder, men ved å benytte en profesjonell aktør innen kvantitativ datainnsamling kan vi likevel i stor grad begrense potensielle feilkilder. Dermed kan vi argumentere sterkt for at vi har et datagrunnlag med høy grad av generaliseringsevne, og at ekstern gyldighet er en stor styrke i denne oppgaven.

3.4 Strukturering av datasettet

Det ble sendt ut 1802 invitasjoner i respondentpanelet og vi fikk en responsrate på 31 % (dette er vist i appendiks 8.2). Dette medfører at 501 respondenter utgjør datagrunnlaget vårt.

Struktureringen av datasettet ble gjennomført i Excel og Stata. I analysen fjernet vi enkelte observasjoner knyttet til bestemte svar som ikke er målbare for det vi ønsker å kontrollere for. Dette gjelder kategorien «ønsker ikke å svare» på spørsmål om utdanning og inntekt, og kategorien «vet ikke» på spørsmål om formuesskatteposisjon.

For utdanning valgte vi å slå sammen flere kategorier. Grunnskole og videregående ble slått sammen til én kategori, og det samme gjelder for fagbrev og årsstudium. På spørsmål om respondenten har barn laget vi en dummyvariabel på forsørgeransvar. Spørsmålet om BSU ble også gjort om til en dummyvariabel som skiller mellom de som sparer eller har spart i BSU og de som aldri har spart i BSU. Videre har de rangordnede svarkategoriene i spørsmål 17 og 20 fått tildelt verdiene 1 til 5. Vi har slått sammen de to spørsmålene om finansiell forståelse, og disse er laget til en dummyvariabel som skiller på de som har svart korrekt på begge på disse spørsmålene og de som har minst én feil. Alle variabler er vist og forklart i appendiks 8.9 og 8.10.

3.5 Ordinal regresjonsmodell

I analysen har vi valgt å gjennomføre en regresjon med spørsmål 17 som avhengig variabel for å se hvilke variabler som påvirker sannsynligheten til å øke privat pensjonssparing som følge av IPS, og i hvilken grad disse variablene påvirker denne sannsynligheten. Svaralternativene i spørsmål 17 er rangordnede (ordinale), hvilket innebærer at kategoriene kan rangeres, men distansen mellom hver kategori er ukjent. Ordinal regresjonsmodell har ingen antakelse om at distansen mellom hver kategori må være lik og vi benytter derfor denne modellen i vår analyse. Regresjonen vi gjennomfører er følgende¹⁵:

$$\Pr(q17 = m|x_i) = F(\tau_m - x\beta) - F(\tau_{m-1} - x\beta)$$

$$\begin{aligned} \text{der } x\beta = & \beta_{alder} \text{ alder} + \beta_{mann} \text{ mann} + \beta_{utd} \text{ utd} + \beta_{barn} \text{ barn} + \beta_{innt} \text{ innt} \\ & + \beta_{bolig} \text{ bolig} + \beta_{formue} \text{ formue} + \beta_{bsu} \text{ bsu} + \beta_{sparing} \text{ sparing} \\ & + \beta_{privpen} \text{ privpen} + \beta_{folketrygd} \text{ folketrygd} + \beta_{kjennskap} \text{ kjennskap} \\ & + \beta_{finlit} \text{ finlit} \end{aligned}$$

Formel 1: Ordinal regresjon med spørsmål 17 som avhengig variabel¹⁶

Ordinal regresjonsmodell predikerer hvordan en uavhengig variabel påvirker sannsynligheten for at et utfall vil være over eller under en terskel, m . I denne modellen relaterer man de uavhengige variablene (x 'ene) til sannsynligheten for et utfall, og definerer en odds. Oddsene er definert som sannsynligheten for at utfallet er mindre enn eller lik m versus større enn m for gitt uavhengig variabel¹⁷. Det estimerte tallet i modellen kalles oddsratio.

Oddsratioen oppgir en multiplikativ endring i utfallet. Dersom oddsratioen er større enn 0 og mindre enn 1, betyr det at oddsene for utfallet reduseres for en enhets økning i den

¹⁵ I regresjonsmodellen er τ estimerte cut-points som indikerer ulike nivåer av den avhengige variabelen. Når en latent avhengig variabel krysser cut-pointet vil observert kategori (m) endres.

¹⁶ Forklaring og koding på de ulike variablene finnes i appendiks 8.9.

¹⁷ $\Omega_{\leq m | > m}(x) \equiv \frac{\Pr(y \leq m|x)}{\Pr(y > m|x)}$ for $m = 1, J - 1$

uavhengige variabelen. Er oddsratioen større enn 1 vil oddsen for utfallet økes for en enhets økning i den uavhengige variabelen. I vår modell blir oddsratioen 1,605 på variabelen *finlit*¹⁸. Denne variabelen er kodet som en dummyvariabel, der man har fått verdien 1 dersom man har finansiell forståelse, og 0 ellers. Oddsratioen sier dermed at oddsen for å oppgi et høyere nivå på sannsynligheten for å øke den private pensjonssparingen som følge av IPS-ordningen er 1,605 høyere for de med finansiell forståelse enn for de som ikke har finansiell forståelse. Oddsratioen er definert som forholdet mellom to sannsynligheter, og en oddsratio på mer enn 1 vil si at sannsynligheten for det ene utfallet er større enn det andre utfallet.

I tillegg til å se på oddsratio velger vi å se på de prosentvise endringene i oddsen, da vi synes dette gir et mer helhetlig bilde av tolkningen. Den prosentvise endringen i oddsen sier at en enhets økning i den uavhengige variabelen fører til en endring i oddsen lik den estimerte prosentvise endringen¹⁹ når alt annet holdes konstant. Ettersom oddsratioen ikke er avhengig av verdien på *m*, kan dette også tolkes som at for en enhets økning i den uavhengige variabelen, er oddsen for et lavere utfall sammenlignet med et høyere utfall endret med den estimerte prosentvise endringen, alt annet likt.

Denne modellen er ikke-lineær, som innebærer at omfanget av endringen i utfallssannsynligheten for en gitt endring av en av de uavhengige variablene avhenger av nivået på alle uavhengige variabler. Den er lineær i logaritmen til oddsen²⁰, som betyr at oddsratioen er den samme for alle nivåer av *m*. Det vil derfor ikke ha noen betydning hvilken terskel (*m*) vi undersøker. For fullstendig utredning av modellen henviser vi til Long og Freese (2003), *Regression Models for Categorical Dependent Variables using STATA*, kapittel 4 og 5.

¹⁸ Se kapittel 6.1.1 for fullstendig regresjon og estimerte oddsratioer

¹⁹ Den estimerte prosentvise endringen er regnet ut etter følgende ligning: $100 \{ \exp(\beta_k \times \delta) - 1 \}$

²⁰ Vi har gjennomført en Brant test for å sjekke dette, se appendiks 8.7.

3.6 Intervallregresjon

For å vurdere effekten av inntekt og formuesskatteposisjon på spørsmål 12 om årlig privat pensjonssparing har vi i analysen utført en intervallregresjon. Siden den avhengige variabelen, årlig privat pensjonssparing, er i intervaller, må vi gjennomføre en intervallregresjon. En intervallregresjonsmodell gir en predikert verdi på privat pensjonssparing selv om denne variabelen er i intervaller. Regresjonen vi gjennomfører er følgende:

$$\mathit{privpen1} \mathit{privpen2} = \alpha + \beta_{\mathit{innt}} \mathit{innt} + \beta_{\mathit{formue}} \mathit{formue}$$

der $\mathit{privpen1}$ = minimumsverdi i intervallene for privat pensjonssparing ,
 $\mathit{privpen2}$ = maksimumsverdi i intervallene for privat pensjonssparing

Formel 2: Intervallregresjon med spørsmål 12 som avhengig variabel²¹

Den avhengige variabelen, privat pensjonssparing, gjøres om til to variabler som oppgir henholdsvis laveste og høyeste verdi i hvert intervall. Koeffisienten i regresjonsmodellen gir et estimert beløp på årlig privat pensjonssparing i kroner avhengig av hvilket inntektssegment og formuesskatteposisjon respondenten har. Vi kan dermed se om inntektsintervall og formuesskatteposisjon er av signifikant betydning for årlig privat sparebeløp til pensjon. Intervallregresjon antar normalfordeling (Stata.com, u.å.), og siden den avhengige variabelen er i intervaller, får vi ikke testet om feilledet er normalfordelt. Vi utfører derfor regresjonen med antakelse om at dette kravet er oppfylt.

²¹ Forklaring og koding på de ulike variablene finnes i appendiks 8.10.

4. Lønnsomhet

For å evaluere lønnsomheten av ny IPS i forhold til andre spareformer har vi benyttet tre ulike sparehorisonter og sparebeløp. Dette er utarbeidet med grunnlag i hva respondentene oppgir som årlig privat sparing til pensjon på spørsmål 12 i undersøkelsen (dette er vist i appendiks 8.1). Ved å multiplisere antall respondenter i de ulike sparesegmentene med medianen på tilhørende sparesegmenter, finner vi frem til gjennomsnittlig sparebeløp. Avrundet til nærmeste hundrelapp utgjør dette et vektet snitt pålydende 15 400 kroner per år i gjennomsnittlig privat pensjonssparing. Respondentgruppen som har besvart «40 000 kr eller mer» er i denne beregningen vektet inn som 40 000 kroner, som følge av at dette er maksimalt sparebeløp per år i ny IPS. Medianverdien blant respondentene som oppgir at de sparer i spørsmål 12 blir midt i sparesegmentet 10 000 – 19 999 kroner, noe som underbygger at 15 400 kroner er et rimelig anslag for et middels sparebeløp blant de som sparer privat til pensjon i denne undersøkelsen.

Videre tok vi utgangspunkt i årlig sparing på 5 000 kroner i beregningen for lavt sparebeløp. Dette ettersom at svært mange besvarte de to laveste sparesegmentene i undersøkelsen²², og samtidig mener vi 5 000 kroner er et naturlig beløp for lav sparing. Maksimalt innskuddsbeløp i ny IPS per år er 40 000 kroner, og vi benytter derfor dette som høyt sparebeløp.

Når det gjelder beskatning, er det i alle beregninger benyttet tall gjeldende fra og med 2018. Dette innebærer en alminnelig skattesats på 23 %. Vi justerer innskuddsbeløpet for lav sparing til 5 005 kroner, som følge av at vi på den måten oppnår nøyaktig 6 500 kroner i årlig sparing i ny IPS ved å inkludere skattefordelene i innskutt beløp. Fratrasket skattefordelen utgjør høy sparing 30 800 kroner i årlig innskuddsbeløp. For 2018 benyttes en oppjusteringsfaktor på 1,33 ved beskatning på aksjer, noe som utgjør en aksjebeskatning på 30,59 %. Verdsettelsesrabatt ved beregning av formuesskatt er 20 % for aksjer, mens det ikke er noen verdsettelsesrabatt for rentepapirer eller bankinnskudd (Prop.1 LS (2017-2018)).

²² Se kapittel 5.5 Hvorfor sparer man ikke til pensjon?

Sparehorisont ble bestemt ut fra yngste og gjennomsnittlig alder oppgitt blant de 216 som i spørsmål 12 svarer at de sparer privat til pensjon. Midtkategorien for sparehorisont ble satt ut fra gjennomsnittlig alder og medianen for alder blant respondentene, og alderen ble 46 år både for gjennomsnitt og median. Gjennomsnittlig pensjonsalder i Norge hos kvinner og menn samlet er på 64,75 år (OECD, u.å.). Trekker vi gjennomsnittlig alder blant respondentene på 46 år fra gjennomsnittlig pensjonsalder, får vi en sparehorisont på 18,75 år. Dette rundet vi opp til en horisont på 20 år. For å fastsette lang sparehorisont tok vi utgangspunkt i de yngste respondentene som svarte at de sparer privat til pensjon. Den yngste oppgitte alderen er 26 år, noe som gir en sparehorisont på 38,75 år frem til gjennomsnittlig pensjonsalder. Dette har vi valgt å runde opp til 40 år. Lønnsomhetsberegning for kort horisont ble skjønnsbasert satt til 5 år.

Lønnsomhetsvurdering gjøres ved å sammenligne nominelle beløp etter skatt i de ulike spareformene ved antatt uttak etter endt sparehorisont²³. Samtidig foretar vi beregninger av inflasjonsjusterte innskuddsbeløp, og sammenligner det med IPS og alternative spareformers nominelle beløp etter skatt. Dette utføres for å vurdere hvorvidt man har oppnådd økt kjøpekraft på sparingen. Ved inflasjonsjustering av de ulike innskuddsbeløpene har vi antatt en gjennomsnittlig inflasjon lik inflasjonsmålet til Norges Bank på 2,5 % (Norges Bank, u.å. (a)). Vi mener det er interessant å fremstille kjøpekraftjustert avkastning som følge av at dersom man har lang horisont på sparingen, som er tilfellet med pensjonssparing, vil man gjerne bevare og helst øke kjøpekraften. Private bankinnskudd har vokst raskt de siste årene, og ifølge SSB utgjorde nordmenns bankinnskudd hele 1 134 milliarder kroner i 2016 (Parr, 2016). Dette til tross for at man ikke kan forvente at banksparing skal gi økt kjøpekraft. I en lønnsomhetsvurdering mener vi følgelig at det er vel så relevant å evaluere kjøpekraftjustert utvikling i innskuddsbeløp opp mot nominelle sluttbeløp, som å sammenligne nominelle sluttbeløp mellom de ulike spareformene. For fullstendige utregninger av alle inflasjonsjusterte tall henvises det til appendiks 8.5.

²³ Utbetalingsreglene i IPS medfører at man får pensjonsutbetalingene i annuiteter, og man skatter løpende av disse. Men, for oppnå sammenligningsgrunnlag antar vi at fullstendig sparebeløp i IPS tas ut i sin helhet ved endt sparehorisont.

Avkastningstallene for aksjer og renter²⁴ er hentet fra Finans Norges bransjestandard (2017c). Her er det oppgitt en forventet realavkastning for aksjer på 3,75 % og for renter på 0,75 %. Med en inflasjon på 2,5 % blir forventet nominell avkastning på aksjer 6,34 % og 3,27 % på renter (dette er vist i appendiks 8.3).

På arbeidende kapital får man fratrukket en skjermingsrente før beskatning, som har til hensikt å tilsvare den avkastningen man alternativt får ved risikofri plassering i bank. Skjermingsrenten blir fastsatt 1. januar hvert år basert på gjennomsnittlig 3-måneders rente på statskasseveksler avrundet til nærmeste tiendedels prosentpoeng (Skatteetaten u.å.(b)). Fra og med 2017 beregnes skjermingsrenten som et aritmetisk gjennomsnitt av 3-måneders statskasseveksler tillagt 0,5 prosentpoeng før skatt (Prop.1 LS (2017-2018), s. 350). Benyttet skjermingsrente i våre beregninger er 0,7 %²⁵.

Vi har utført to ulike beregninger på lønnsomhet for alle alternative spareformer til IPS, én uten formuesskatt og én beregning for netto formuesskatteposisjon. For fullstendige beregninger henvises det til appendiks 8.4. Formuesskattesatsen vi legger til grunn er til sammen 0,85 %, der 0,7 % er til kommunen og 0,15 % er til staten (Finansdepartementet, 2017d).

4.1 Sparing i IPS

Ved beregninger på sparing i IPS har vi utarbeidet to scenarier. Det er ett scenario hvor man investerer 100 % i aksjer, og ett hvor man investerer 100 % i renter. Den enkelte står fritt til å velge aksjeandel, og dermed risikoprofil, ved sparing i IPS. Samtidig er forskjellen i avkastnings- og risikoprofilen på aksjer og renter stor. Det vil følgelig være interessant å se forventet utfall av disse to investeringsvalgene og sammenligne dem.

²⁴ Med renter mener vi i denne oppgaven rentepapirer med løpetid som overstiger 12 måneder.

²⁵ Basert på gjennomsnittlig statskasseveksler de første 11 måneder i 2017 på 0,414 % (Norges Bank u.å. (b)) tillagt 0,5 prosentpoeng, fratrukket alminnelig skattesats (avrundet til nærmeste tiendedels prosentpoeng). $(0,414 \% + 0,5 \%) * (1 - 0,23) \approx 0,7 \%$

Det er gitt mulighet for å velge mellom aktivt og passivt forvaltede fond ved sparing i IPS. Kostnadene tilknyttet kontoen vil dermed være avhengig av hvilken type fond man velger. Vi har valgt å legge til grunn passivt forvaltede fond med en årlig kostnad på 0,25 %. Dette som følge av at finanst teori viser til at effisiente markeder resulterer i et nullsumspill. Aktiv forvaltning som helhet vil derfor ikke lønne seg, fordi enkelte investorer vil oppnå meravkastning på bekostning av andre investorer. Med teorien om effisiente markeder som utgangspunkt vil dermed total avkastning bli den samme for det totale markedet, og man ender kun opp med større kostnader. Følgelig tar vi utgangspunkt i passivt forvaltet indeksfond, og fratrukket forvaltningskostnader på 0,25 % blir forventet avkastning 6,09 % for aksjer og 3,02 % for renter.

I beregningene på IPS har vi antatt at skattefordelen finansierer en del av innskuddet. På denne måten kan skattefordelen sees på som et rentefritt lån fra staten, som finansierer en del av pensjonssparingen. Videre er det også antatt at innskudd skjer like før årsskiftet, og at skattefordelen oppstår samtidig med innskuddet.

År	0	1	2	3	4	5
Konto IB		20 000,00	41 218,75	63 730,52	87 614,10	112 953,08
Egen sparing						
Akkumulert beløp		15 400,00	31 738,44	49 650,21	68 933,78	89 672,77
Avkastning		938,44	2 511,77	3 883,58	5 338,98	6 883,08
Skattefordel						
Akkumulert beløp		4 600,00	9 480,31	14 658,02	20 151,24	25 979,21
Avkastning		280,31	577,71	893,22	1 227,97	1 583,11
Konto UB		21 218,75	43 730,52	67 614,10	92 953,08	119 836,16
Skattefordel		4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00
Egen sparing		15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Innskudd	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00
Begynner uttak						
Konto før skatt		21 218,75	43 730,52	67 614,10	92 953,08	119 836,16
Skatt		4 880,31	10 058,02	15 551,24	21 379,21	27 562,32
Konto etter skatt		16 338,44	33 672,50	52 062,85	71 573,87	92 273,84
Totalt beløp spart		20 000,00	40 000,00	60 000,00	80 000,00	100 000,00
Hvorav egen sparing		15 400,00	30 800,00	46 200,00	61 600,00	77 000,00

Tabell 4: Utviklingen av IPS-konto med 100 % aksjer de første fem årene.

Tabell 4 illustrerer hvordan midlene på IPS-kontoen utvikler seg de fem første årene dersom man kun har investert i aksjer. Her er det tatt utgangspunkt i det gjennomsnittlige sparebeløpet på 15 400 kroner. Som følge av at man får en skattefordel ved sparing i IPS vil man med et totalt innskudd på 20 000 kroner få en skattefordel på 4 600 kroner. Egen sparing utgjør dermed 15 400 kroner. Regelen om fritak fra formuesskatt og skatt på avkastning underveis gjør at avkastningen ikke reduseres som følge av beskatning, og beløpet på konto vil dermed vokse fortere. Avkastningen på skattefordelen i tabellen viser meravkastningen man oppnår i IPS, og det fremkommer at akkumulert avkastning etter fem år er nesten 1 600 kroner for denne beregningen. For kolonnen med skatt er det beregnet hvilken skatt som påløper ved uttak i disse fem årene, og den alminnelige skattesatsen på 23 % vil først oppstå ved pensjonsuttak.

År	0	1	2	3	4	5
Konto IB		20 000,00	40 603,75	61 829,48	83 695,95	106 222,52
Egen sparing						
Akkumulert beløp		15 400,00	31 264,89	47 608,70	64 445,88	81 791,34
Avkastning		464,89	943,81	1 437,19	1 945,46	2 469,08
Skattefordel						
Akkumulert beløp		4 600,00	9 338,86	14 220,78	19 250,07	24 431,18
Avkastning		138,86	281,92	429,29	581,11	737,52
Konto UB		20 603,75	41 829,48	63 695,95	86 222,52	109 429,12
Skattefordel		4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00
Egen sparing		15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Innskudd	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00
Begynner uttak						
Konto før skatt		20 603,75	41 829,48	63 695,95	86 222,52	109 429,12
Skatt		4 738,86	9 620,78	14 650,07	19 831,18	25 168,70
Konto etter skatt		15 864,89	32 208,70	49 045,88	66 391,34	84 260,42
Totalt beløp spart		20 000,00	40 000,00	60 000,00	80 000,00	100 000,00
Hvorav egen sparing		15 400,00	30 800,00	46 200,00	61 600,00	77 000,00

Tabell 5: Utviklingen av IPS-konto med 100 % rentepapirer de første fem årene.

Tabell 5 viser utviklingen av IPS-kontoen de første fem årene når man kun har investert i renter. Lavere forventet avkastning medfører lavere beløp på konto i slutten av hvert år, både før og etter skatt. Sluttbeløpet er her tilknyttet mindre risiko ved at avkastningen har lavere standardavvik, og vil følgelig være nærmere forventningsverdien sammenlignet med aksjesparing.

	5 år		20 år		40 år	
	Aksjer	Renter	Aksjer	Renter	Aksjer	Renter
Lav sparing (5 005 kr)	30,0	27,4	197,3	138,8	841,4	390,4
Middels sparing (15 400 kr)	92,3	84,3	607,1	427,1	2 588,9	1 201,3
Høy sparing (30 800 kr)	184,5	168,5	1 214,2	854,2	5 177,9	2 402,7

Tabell 6: Konto etter skatt ved sparing i aksjer og renter i IPS. Tall i hele tusen.

I tabell 6 har vi presentert konto etter skatt ved sparing i IPS med henholdsvis aksjer og renter for de ulike sparebeløpene og sparehorisontene vi har benyttet videre i lønnsomhetsvurderingen. Som kjent er forventet beløp ved uttak høyere for aksjer enn renter, og det fremkommer at denne forskjellen i nominelle termer blir svært stor over lang horisont. Sparebeløpene benyttet i tabellen er sammenligningsgrunnlaget i den videre lønnsomhetsanalysen av alternative spareformer.

For kjøpekraftjusterte beløp vil det uavhengig av sparehorisont være en positiv utvikling både for sparing i aksjer og renter. For aksjer vil kjøpekraftjusterte beløp etter sparehorisont på fem år øke med 11,21 %, etter 20 år øke med 50,56 %, og for den lengste horisonten 143,33 %. For renter vil tilsvarende utvikling i kjøpekraftjusterte beløp øke med 1,55 %, 5,92 % og 12,91 %.

4.2 Banksparing

Banksparing er den vanligste formen for sparing (Finansportalen, u.å. (d)), og innebærer å sette sparepengene på en bankkonto. Alle innskudd i norske banker er sikret med inntil to millioner kroner per kunde per bank, og samtidig er avkastningen garantert, men lav (Døskeland, 2014). Sparing i bank er derfor forbundet med lav risiko.

Det finnes ulike typer bankkonti og betingelsene kan variere fra tilbyder til tilbyder (Finansportalen, u.å. (d)). Dersom man ønsker å spare langsiktig i bank er det mest gunstig å sette pengene på en høyrentekonto, og det er også denne type konto vi har lagt til grunn for våre beregninger for sparing i bank. På denne type konto kan man få høyere rente enn på en vanlig brukskonto. Renten på en bankkonto justeres etter markedsrenten. Innskuddsrenten er

ofte avhengig av innskuddet på kontoen, og de fleste banker har trappesatser som innebærer at du får høyere innskuddsrente desto høyere innskudd.

I våre beregninger for banksparing har vi lagt til grunn en nominell innskuddsrente på 2,65 %. Dette er den høyeste mulige innskuddsrenten i bank i Norge per 6. november 2017 (norsk familieøkonomi, u.å.)

4.2.1 Banksparing uten formuesskatt

	5 år			20 år			40 år		
	IPS	BANK	Diff	IPS	BANK	Diff	IPS	BANK	Diff
Lav sparing (5 005 kr)	30,0	26,6	3,4	197,3	124,6	72,7	841,4	311,2	530,2
Middels sparing (15 400 kr)	92,3	81,8	10,5	607,1	383,4	223,7	2 588,9	957,5	1 631,4
Høy sparing (30 800 kr)	184,5	163,7	20,8	1 214,2	766,7	447,5	5 177,9	1 915,1	3 262,8
	12,74 %			58,37 %			170,37 %		

Tabell 7: IPS med 100 % aksjer sammenlignet med banksparing uten formuesskatt. Tall i hele tusen.

I tabell 7 har vi sammenlignet banksparing på høyrentekonto med sparing i IPS. Dette gjelder for sparing i IPS med 100 % aksjeandel og for personer som ikke er i formuesskatteposisjon. Saldo etter skatt er 12,74 % høyere ved sparing i IPS med en horisont på 5 år, 58,37 % med en horisont på 20 år, og med en sparehorisont på 40 år ser vi at nominelt beløp etter skatt er 170,37 % høyere i IPS sammenlignet med banksparing. Vi ser dermed betydelige forskjeller allerede med kort horisont. Rentes rente effekten medfører at nominelt beløp etter skatt skaper svært store forskjeller med lang sparehorisont. Uavhengig av hvilket årlig sparebeløp man setter av, blir nominelt beløp etter skatt hele 2,7 ganger større ved sparing i IPS sammenlignet med banksparing med en spareperiode på 40 år.

Ved banksparing vil innskuddene tape kjøpekraft når vi inflasjonsjusterer, noe som også er en naturlig konsekvens av at inflasjonsmålet på 2,5 % er høyere enn renten på banksparing etter skatt. Kjøpekraften med sparehorisont på 5 år taper seg med 1,36 %. En horisont på 20 år medfører 4,93 % redusert kjøpekraft, og med en horisont på 40 år tapes det 10 % i

kjøpekraft ved sparing på høyrentekonto. Dette medfører altså at sparepengene er mindre verdt når man tar de ut av banken sammenlignet med hva de var da man foretok innskuddene. Ved sparing i IPS vil derimot innskuddene oppnå økt kjøpekraft, altså at man får kjøpt mer for det nominelle pengebeløpet når det tas ut av IPS sammenlignet med hva man kunne på innskuddstidspunktene. Det faktum at man taper vesentlig kjøpekraft ved sparing på høyrentekonto, etter alminnelig skattesats, illustrerer at pensjonssparing i bank fremstår som svært lite attraktivt.

	5 år			20 år			40 år		
	IPS	BANK	Diff	IPS	BANK	Diff	IPS	BANK	Diff
Lav sparing (5 005 kr)	27,4	26,6	0,8	138,8	124,6	14,2	390,4	311,2	79,2
Middels sparing (15 400 kr)	84,3	81,8	2,5	427,1	383,3	43,8	1 201,3	957,5	243,8
Høy sparing (30 800 kr)	168,5	163,9	4,6	854,2	766,7	87,5	2 402,7	1 915,1	487,6
	2,95 %			11,41 %			25,46 %		

*Tabell 8: IPS med 100 % renter sammenlignet med banksparing uten formuesskatt.
Tall i hele tusen.*

Sparing i rentepapirer i IPS gir lavere forventet avkastning, men har en vesentlig lavere risikoprofil. Sammenlignet med banksparing i tabell 8 ser vi at sparing med 100 % rentepapirer i IPS gir høyere nominelt beløp etter skatt. Ved horisont på 40 år gir alternativet med rentepapirer i IPS et nominelt beløp etter skatt som er 25,46 % høyere enn sparing på høyrentekonto i bank.

4.2.2 Banksparing med formuesskatt

	5 år			20 år			40 år		
	IPS	BANK	Diff	IPS	BANK	Diff	IPS	BANK	Diff
Lav sparing (5 005 kr)	30,0	25,9	4,1	197,3	113,4	83,9	841,4	256,6	584,8
Middels sparing (15 400 kr)	92,3	79,8	12,5	607,1	348,9	258,2	2 588,9	789,5	1 799,4
Høy sparing (30 800 kr)	184,5	159,5	25,0	1 214,2	697,8	516,4	5 177,9	1 579,0	3 598,9
	15,70 %			74,00 %			227,92 %		

*Tabell 9: IPS med 100 % aksjer sammenlignet med banksparing med formuesskatt.
Tall i hele tusen.*

	5 år			20 år			40 år		
	IPS	BANK	Diff	IPS	BANK	Diff	IPS	BANK	Diff
Lav sparing (5 005 kr)	27,4	25,9	1,5	138,8	113,4	25,4	390,4	256,6	133,8
Middels sparing (15 400 kr)	84,3	79,8	4,5	427,1	348,9	78,2	1 201,3	789,5	411,8
Høy sparing (30 800 kr)	168,5	159,5	9,0	854,2	697,8	156,4	2 402,7	1 579,0	823,7
	5,65 %			22,41 %			52,16 %		

Tabell 10: IPS med 100 % renter sammenlignet med banksparing med formuesskatt. Tall i hele tusen.

Av tabell 9 og 10 ser vi at dersom man er i netto formuesskatteposisjon, blir sparing i IPS enda mer attraktivt sammenlignet med banksparing, ettersom sparebeløp i IPS er fritatt fra formuesskatt. Det fremkommer av tabell 9 at sparing i IPS med 100 % aksjer gir mer enn tre ganger høyere beløp enn ved banksparing i nominelle termer etter skatt med 40 års sparehorisont. Ved 100 % rentepapirer i IPS oppnår man med tilsvarende sparehorisont 52,16 % høyere nominelt beløp etter skatt sammenlignet med banksparing. Kjøpekraftjustert kommer banksparing enda dårligere ut sammenlignet med IPS dersom man er i netto formuesskatteposisjon.

4.3 Aksjesparekonto

Ordningen med aksjesparekonto (ASK) ble innført 1. september 2017, og ordningen er for personlige skatteyttere som investerer i børsnoterte aksjer, børsnoterte egenkapitalbevis og aksjefond (Finans Norge, 2017b). Med aksjefond menes verdipapirfond som har en aksjeandel på mer enn 80 % ved inntektsårets begynnelse. Investeringer gjennom aksjesparekonto er begrenset til selskap i land innenfor EØS (Skatteetaten u.å. (a)). På en aksjesparekonto kan man kjøpe og selge aksjer uten at det oppstår skatteeffekter ved gevinst eller tap. Ved uttak av beløp som overskyter aksjenes kostpris og tilordnet skjermingsfradrag oppstår det beskatning. Uttak av gevinst som overstiger fradrag for skjerming beskattes (Flesland, 2017). Utbytter som mottas på aksjesparekontoen beskattes løpende på det tidspunkt utdeling vedtas av generalforsamlingen i de ulike selskap. Eventuelt netto tap på aksjesparekontoen vil kunne fradragsføres ved opphør av aksjesparekontoen. Personer i formuesskatteposisjon må betale formuesskatt.

Når det gjelder utbyttebeskatning har vi foretatt én beregning hvor utbyttet er nøyaktig tilsvarende skjermingsfradraget, og én beregning hvor utbyttet tilsvarer omtrentlig utbyttegjennomsnitt på OBX-indeksen²⁶ de siste 3 år. Beregningen med utbytte lik skjerming er utarbeidet for å fremstille det teoretisk mest gunstige alternativet for aksjesparekonto. I dette tilfellet får man tilskrevet skjermingen løpende hvert år som følge av at utbyttet tilsvarer skjerming, og vi antar at utbyttet reinvesteres løpende. Et utbytte under eller lik skjermingen gjør at man unngår løpende beskatning på tildelt utbytte, men det vil ikke være realistisk med så lave utbyttene på en gjennomsnittlig aksjesparekonto. I det andre alternativet setter vi derfor utbyttet til 4 %, som følge av at totalt utbytte i OBX-indeksen har vært rett over 4 % de tre siste årene (Oslo Børs, u.å. (b)). Dette medfører at man også får benyttet skjermingen løpende hvert år, men at gevinsten som overskyter skjermingen blir beskattet med 30,59 %. Vi forutsetter at skatten fratrekkes utbyttet og at utbyttet etter skatt reinvesteres på lik linje med tilfellet der utbyttet er lik skjerming.

For aksjesparekonto er underliggende aktiva utelukkende aksjer, og vi vil dermed sammenligne lønnsomheten i aksjesparekonto med sparing i IPS med 100 % aksjeandel.

4.3.1 Aksjesparekonto uten formuesskatt

	5 år			20 år			40 år		
	IPS	ASK	Diff	IPS	ASK	Diff	IPS	ASK	Diff
Lav sparing (5 005 kr)	30,0	28,6	1,4	197,3	169,7	27,6	841,4	654,4	187,0
Middels sparing (15 400 kr)	92,3	87,9	4,4	607,1	522,1	85,0	2 588,9	2 013,6	575,3
Høy sparing (30 800 kr)	184,5	175,9	8,6	1 214,2	1 044,3	169,9	5 177,9	4 027,1	1 150,8
	4,94 %			16,27 %			28,57 %		

Tabell 11: IPS med 100 % aksjer sammenlignet med aksjesparekonto der utbytte er lik skjermingsfradrag. Uten formuesskatt. Tall i hele tusen.

²⁶ OBX-indeksen er en indeks for aksjer som er notert på Oslo Børs, og den er basert på de 25 mest likvide aksjene på børsen (Oslo Børs u.å.(a)).

	5 år			20 år			40 år		
	IPS	ASK	Diff	IPS	ASK	Diff	IPS	ASK	Diff
Lav sparing (5 005 kr)	30,0	28,5	1,5	197,3	168,4	28,9	841,4	613,5	227,9
Middels sparing (15 400 kr)	92,3	87,7	4,6	607,1	518,1	89,0	2 588,9	1 887,6	701,3
Høy sparing (30 800 kr)	184,5	175,4	9,1	1 214,2	1 036,2	178,0	5 177,9	3 775,1	1 402,8
	5,20 %			17,18 %			37,16 %		

***Tabell 12:** IPS med 100 % aksjer sammenlignet med aksjesparekonto der utbytte er større enn skjermingsfradrag. Uten formuesskatt. Tall i hele tusen.*

For aksjesparekonto uten formuesskatt ser vi fra tabell 11 at en sparehorisont på 5 år gir et nominelt beløp etter skatt som er 4,94 % høyere for IPS sammenlignet med aksjesparekonto. Horisont på 20 år gir 16,27 % høyere beløp på IPS, og ved en sparehorisont på 40 år oppnås det 28,57 % høyere beløp etter skatt på IPS. I beregningen med 4 % årlige utbytter vil det bli løpende beskatning av utbytteandelen som overstiger skjermingen (dette er vist i appendiks 8.4.3). Følgene av dette er at IPS blir mer lønnsomt sammenlignet med aksjesparekonto dersom utbyttet er høyt, noe som fremgår av tabell 12. For sparehorisont på 40 år ser vi av tabell 12 at det oppnås 37,16 % høyere nominelt beløp etter skatt på IPS sammenlignet med aksjesparekonto ved antatt årlig utbytte på 4 %.

Ved å kjøpekraftjustere innskuddsbeløpene ser vi at aksjesparekonto har en økning i kjøpekraft på nesten 6 % for begge utbytteberegningene med den korteste sparehorisonten, og dette er betydelig lavere enn IPS hvor kjøpekraften øker med 11,21 %. For horisont på 20 år øker disse forskjellene vesentlig, og aksjesparekonto gir da 29,49 % og 28,49 % økning i kjøpekraft, for henholdsvis lavt og høyt utbytte, mot IPS som har en økning i kjøpekraft på 50,56 %. Med en sparehorisont på 40 år er økningen i kjøpekraft på samlet innskudd 89,25 % og 77,41 % for de to utbytteberegningene i aksjesparekonto, og tilsvarende kjøpekraftøkning er på hele 143,33 % for IPS.

4.3.2 Aksjesparekonto med formuesskatt

	5 år			20 år			40 år		
	IPS	ASK	Diff	IPS	ASK	Diff	IPS	ASK	Diff
Lav sparing (5 005 kr)	30,0	28,1	1,9	197,3	158,7	38,6	841,4	554,9	286,5
Middels sparing (15 400 kr)	92,3	86,6	5,7	607,1	488,2	118,9	2 588,9	1 707,4	881,5
Høy sparing (30 800 kr)	184,5	173,2	11,3	1 214,2	976,4	237,8	5 177,9	3 414,8	1 763,1
	6,57 %			24,36 %			51,63 %		

Tabell 13: IPS med 100 % aksjer sammenlignet med aksjesparekonto der utbytte er lik skjermingsfradrag. Med formuesskatt. Tall i hele tusen.

	5 år			20 år			40 år		
	IPS	ASK	Diff	IPS	ASK	Diff	IPS	ASK	Diff
Lav sparing (5 005 kr)	30,0	28,1	1,9	197,3	158,1	39,2	841,4	526,8	314,6
Middels sparing (15 400 kr)	92,3	86,4	5,9	607,1	486,5	120,6	2 588,9	1 621,0	967,9
Høy sparing (30 800 kr)	184,5	172,8	11,7	1 214,2	973,0	241,2	5 177,9	3 242,1	1 935,8
	6,80 %			24,79 %			59,71 %		

Tabell 14: IPS med 100 % aksjer sammenlignet med aksjesparekonto der utbytte er større enn skjermingsfradrag. Med formuesskatt. Tall i hele tusen.

I tabell 13 og 14 ser vi at IPS er mest lønnsomt sammenlignet med aksjesparekonto dersom man betaler formuesskatt. Dette som følge av at 80 % av saldoverdien på aksjesparekontoen må formuesbeskattes dersom man er i netto formuesskatteposisjon. IPS er derimot fritatt fra formuesskatt. Konsekvensene av dette er at nominelt beløp etter skatt med 40 års sparehorisont blir 51,63 % og 59,71 % høyere for IPS sammenlignet med aksjesparekonto for de to ulike utbytteberegningene. Beregninger på kjøpekraft viser at personer som betaler formuesskatt vil ha noe lavere utvikling av kjøpekraft på sparebeløpene sammenlignet med personer som ikke er i netto formuesskatteposisjon.

4.4 Fondskonto

Fondskonto er et kombinert investerings- og forsikringsprodukt hvor det kan investeres i aksjer, rentepapirer, andeler i verdipapirfond og bankinnskudd (Prop.1 LS (2017-2018)). Det er forsikringsselskapet som tilbyr tjenesten som eier plasseringene, men kunden har et krav på selskapet tilsvarende verdien av underliggende aktiva på kontoen. Skattemessig vil investeringer på en fondskonto behandles etter reglene for individuell kapitalforsikring uten avkastning. Dette medfører at aksjeutbytter og gevinster som tilskrives kontoen er fritatt beskatning. Skattelegging oppstår først når pengene tas ut av kontoen, med en beskatning som kapitalinntekt uten oppjusteringsfaktor. Investoren får ikke tilskrevet skjerming. Det er et forsikringselement tilknyttet fondskontoen som medfører at ved investors død vil pålydende sparebeholdning utbetales til begunstiget arving. Forsikringselementet er som regel minimalt. Det er vanligvis 101 % av gjenstående sparebeholdning som blir utbetalt, tilsvarende et forsikringstillegg på 1%, og det utbetales en liten forsikringspremie i tillegg til forvaltningshonorar i det underliggende fondet.

Det er foreslått nye regler for beskatning av fondskonto som innebærer at investeringer i aksjer gjennom fondskonto skal bli skattlagt på lik linje med andre aksjeinvesteringer, og denne endringen skal tre i kraft umiddelbart, men med virkning fra inntektsåret 2019 (Prop. 1 LS (2017-2018)). Dette vil medføre at investeringer i aksjer gjennom fondskontoen blir beskattet som andre aksjeinvesteringer når forsikringselementet i avtalen er underordnet²⁷. Dette vil gi de samme egenskapene som aksjesparekonto, og vi velger derfor å gjøre beregninger for fondskonto utelukkende med rentepapirer. Investering i fondskonto med 100 % rentepapirer vil følgelig sammenlignes med sparing i IPS med 100 % rentepapirer. Rentepapirer har ingen verdsettelsesrabatt, slik at personer som er i netto formuesskatteposisjon må skatte 0,85 % av kontoens pålydende i skattefastsettingsåret.

²⁷ Forsikringselementet er underordnet dersom det ved prosentvis tillegg er et forsikringstillegg som utgjør mindre enn 50 % av gjenstående sparebeholdning på fondskontoen (total utbetaling mindre enn 150 % av inntektsåret), eller dersom det ved faste tillegg er et forsikringselement som medfører et avtalt tilleggsbeløp som utgjør mindre enn 100 % av sparebeløp (sparebeløp er da fratrukket avkastning).

4.4.1 Fondskonto uten formuesskatt

	5 år			20 år			40 år		
	IPS	FOND	Diff	IPS	FOND	Diff	IPS	FOND	Diff
Lav sparing (5 005 kr)	27,4	26,8	0,6	138,8	129,9	8,9	390,4	346,7	43,7
Middels sparing (15 400 kr)	84,3	82,6	1,7	427,1	399,7	27,4	1 201,3	1 066,7	134,6
Høy sparing (30 800 kr)	168,5	165,2	3,3	854,2	799,4	54,8	2 402,7	2 133,4	269,3
	2,02 %			6,85 %			12,62 %		

*Tabell 15: IPS med 100 % renter sammenlignet med fondskonto uten formuesskatt.
Tall i hele tusen.*

For fondskonto uten formuesskatt ser vi av tabell 15 at sparing i IPS gir en nominell verdi etter skatt som er 2,02 % høyere enn sparing på fondskonto. Med en sparehorisont på 20 år har denne differansen økt til 6,85 %, og med den lengste sparehorisonten ser vi at nominelt beløp etter skatt er 12,62 % høyere for IPS.

Sparing i fondskonto med 100 % rentepapirer medfører at kjøpekraften er tilnærmet opprettholdt over de tre ulike sparehorisontene. Spareperiode på 5 og 20 år medfører et lite tap i kjøpekraft. Ved en horisont på 40 år vil rentes rente effekten på avkastningen før skatt medføre at kjøpekraften fratrukket skatt er snudd til marginalt positiv.

4.4.2 Fondskonto med formuesskatt

	5 år			20 år			40 år		
	IPS	FOND	Diff	IPS	FOND	Diff	IPS	FOND	Diff
Lav sparing (5 005 kr)	27,4	26,3	1,1	138,8	120,0	18,8	390,4	291,3	99,1
Middels sparing (15 400 kr)	84,3	80,9	3,4	427,1	369,4	57,7	1 201,3	896,4	304,9
Høy sparing (30 800 kr)	168,5	161,8	6,7	854,2	738,7	115,5	2 402,7	1 792,8	609,9
	4,12 %			15,63 %			34,02 %		

*Tabell 16: IPS med 100 % renter sammenlignet med fondskonto med formuesskatt.
Tall i hele tusen.*

I beregningen med formuesskatt er det enda større forskjeller i nominelt beløp etter skatt mellom IPS og fondskonto, som følge av fritaket fra formuesbeskatning på IPS. Ved den lengste sparehorisonten er nominelt beløp etter skatt 34,02 % høyere for IPS enn ved sparing

i fondskonto. Av tabell 16 ser vi at ved netto formuesskatteposisjon vil nominelt beløp etter skatt for den lengste sparehorisonten og maksimalt sparebeløp utgjøre en forskjell på over 600 000 kroner under gitte forutsetninger.

Ved netto formuesskatteposisjon tapes det kjøpekraft for sparing på fondskonto. For de tre sparehorisontene reduseres kjøpekraften med 2,47 %, 8,40 % og 15,75 % sammenlignet med inflasjonsjusterte innskuddsbeløp.

4.5 Boligsparing for ungdom

Boligsparing for ungdom (BSU) er en spareordning som gir rett til skattefradrag for alle under 34 år. Dersom man betaler skatt vil man oppnå et skattefradrag på 20 % av innskuddsbeløp inntil et maksimalt årlig sparebeløp på 25 000 kroner (Skatteetaten, u.å. (c)). Maksimalt innskudd i ordningen er 300 000 kroner. Dette er en skatterefusjon som er absolutt, og ikke en skatteutsettelse på sparebeløpet som tilfellet er ved IPS. Med en rente på 3,20 %²⁸ på innskuddene, kombinert med 20 % skatterefusjon, vil man oppnå en risikofri avkastning på 23,2 %²⁹ av innskuddsbeløpet etter ett år. Sparebeløpet i BSU er øremerket bolig, og kan benyttes som direkte innskudd i ny bolig eller til å nedbetale på eksisterende boliglån.

BSU er aktuelt for de i aldersgruppen 25 – 34 år i spørreundersøkelsen vi gjennomfører. Dersom man har muligheten for å spare i BSU bør dette prioriteres foran IPS. Dette som følge av svært høy risikofri avkastning dersom man er i skatteposisjon, og skattefordelen fremstår som mer gunstig enn det man oppnår ved sparing i IPS. Sparepengene er øremerket boligformål, men benyttelse av fleksilån og refinansiering av boliglån medfører at sparebeløpet også kan anses som mer fleksibelt sammenlignet med sparing i IPS. BSU inkluderes ikke som en sammenlignbar spareform i denne analysen, men er her presentert for å illustrere at det bør være det foretrukne sparealternativet for de under 34 år. For disse

²⁸ Se for eksempel DNB (<https://www.dnb.no/privat/sparing-og-investering/sparekonto/bsu.html>) og Nordea (<https://www.nordea.no/privat/vare-produkter/sparing-og-investering/sparing-pa-konto/bsu-konto.html#tab=Rente>)

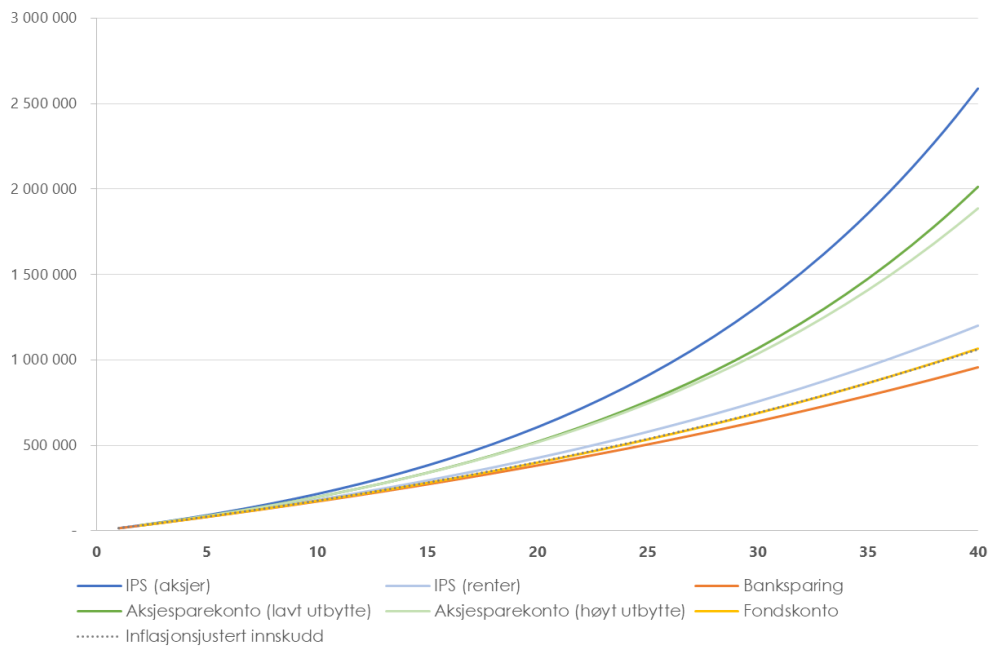
²⁹ Eksempel med 10 000 kroner spart på BSU: $10\,000 \times 20\%$ skattefradrag = 2 000 kroner. Renter på 1 år: $10\,000 \times 3,20\%$ = 320 kroner. Total avkastning $((2\,000 \text{ kroner} + 320 \text{ kroner})/10\,000 \text{ kroner}) \times 100\% = 23,2\%$ avkastning.

respondentene bør man spare maksimalt årlig beløp i BSU før man prioriterer IPS.

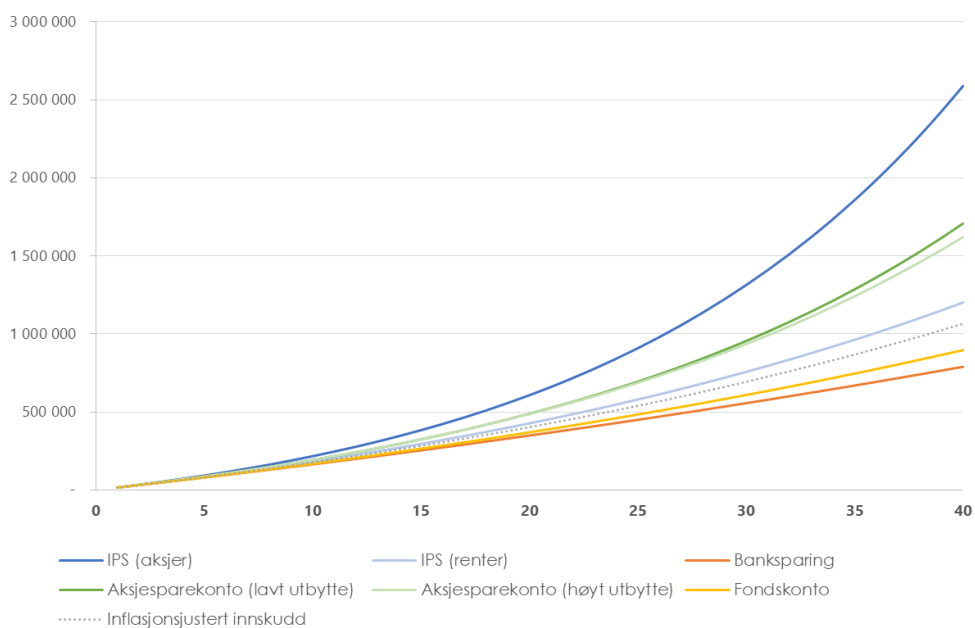
4.6 Oppsummering lønnsomhet

Ved å sammenligne sparing i IPS med alternative spareformer ser vi at IPS fremstår som det klart mest lønnsomme sparealternativet. Lang horisont gir store forskjeller sammenlignet med tilsvarende sparealternativer utenfor IPS, aksjesparekonto og fondskonto. Årsaken til dette er i hovedsak skattefordelene man oppnår i IPS. Spesielt viser IPS sammenlignet med banksparing svært store forskjeller i lønnsomhet. Det faktum at banksparing svekker innskuddsbeløpenes kjøpekraft gjør at pensjonssparing i bank fremstår som et svært lite gunstig alternativ.

For 2018 er alminnelig skattesats 23 %, noe som medfører at man oppnår en skattefordel på 9 200 kroner ved å utnytte IPS fullt ut. Med utgangspunkt i 2018-satser vil spareinnskuddene følgelig være 9 200 kr høyere for IPS sammenlignet med sparing i alternative spareformer. Dette med utgangspunkt i at man setter inn 40 000 kroner i IPS og får refundert skattefordelen, slik at alternative spareformer vil bestå av en tilsvarende netto egensparing på 30 800 kroner. For 2017 er alminnelig skattesats 24 %, noe som vil medføre en skattefordel på 9 600 kr dersom man sparer maksimalt beløp i IPS før 2018. Det er primært rentes rente effekten på denne skattefordelen som er kilden til så store forskjeller i lønnsomhet. Denne forskjellen i lønnsomhet vil være identisk uavhengig av hvor stort beløp man evner å spare i IPS-ordningen. Samtidig bidrar lavere skatt på aksjeavkastningen i IPS til større lønnsomhet sammenlignet med aksjesparing utenfor IPS. I figur 3 og 4 er lønnsomheten av IPS sammenlignet med de inkluderte alternative spareformene illustrert i kurvediagram.

Figur 3: IPS sammenlignet med alternative spareformer uten formuesskatt

Figur 4: IPS sammenlignet med alternative spareformer med formuesskatt.

Figurene illustrerer utvikling av sparebeløp i IPS og alternative spareformer med og uten formuesskatt med utgangspunkt i det gjennomsnittlige sparebeløpet for privat pensjonssparing. Utviklingen av grafene vil være forholdsmessig identiske uavhengig av investert beløp per år på grunn av samme avkastning, men sluttbeløpet i y-aksen vil være

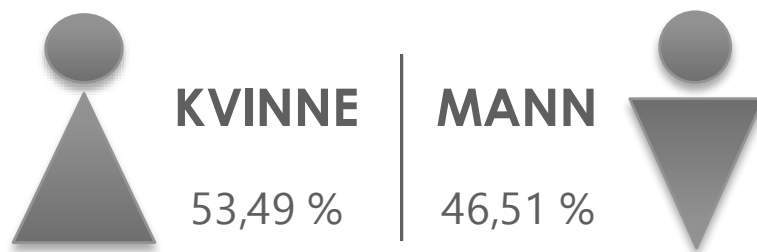
annerledes dersom man velger å investere et annet beløp. De blå linjene som illustrerer utviklingen i IPS blir brattere og brattere sammenlignet med de andre spareformene. Dette er primært som følge av rentes rente effekten på skattefordelen som blir større over en lengre horisont. Av figur 4, som gjelder for personer i netto formuesskatteposisjon, ser vi at det er større avstand mellom kurven for utviklingen til IPS-kontoen sammenlignet med de alternative spareformene, enn avstanden er i figur 3. Dette illustrerer at IPS er en enda mer attraktiv spareform når det gjelder lønnsomhet for personer i netto formuesskatteposisjon.

I figur 3 og 4 er inflasjonsjusterte innskudd illustrert med prikkede linjer. I figur 3, som viser utviklingen uten formuesskatt, er denne kjøpekraftjusterte linjen for innskuddsbeløp omtrent identisk med utviklingen på sparing i fondskonto. Sparing på høyrentekonto i bank er betydelig under denne prikkede linjen, som viser at kjøpekraften reduseres ved sparing på høyrentekonto. I figur 4, som illustrerer utviklingen for personer med formuesskatt, ser vi at formuesbeskatningen fører til at både banksparing og fondskonto har en utvikling som befinner seg under linjen for kjøpekraftjusterte innskuddsbeløp. For aksjesparekonto er utviklingen noe lavere for personer som betaler formuesskatt sammenlignet med personer som ikke betaler formuesskatt. Dette fremkommer av de grønne linjene som viser en litt lavere kurve for kontoutviklingen for personer med formuesskatteposisjon. IPS er fritatt all beskatning frem til pensjonsuttak, og kontoutviklingen for sparing i 100 % aksjer og 100 % renter er dermed den samme både med og uten formuesbeskatning.

5. Deskriptiv statistikk

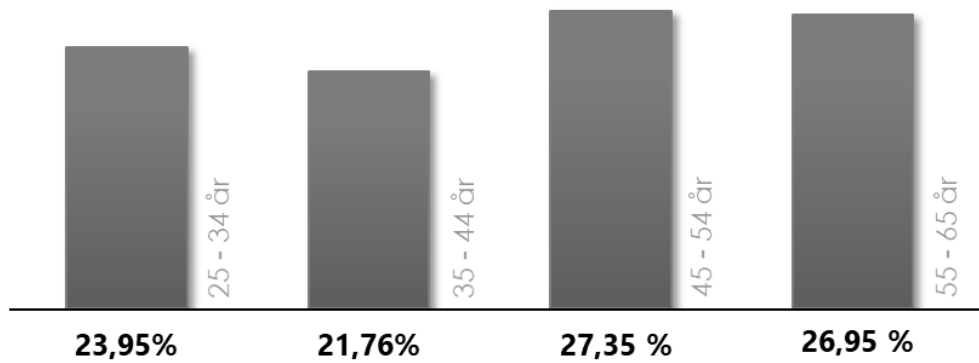
Dette kapitlet tar for seg den deskriptive statistikken fra spørreundersøkelsens datasett som vi anser mest relevant for problemstilling 2. For å beskrive dette er det benyttet figurer med supplerende kommentarer. Øvrig deskriptiv statistikk presenteres i appendiks 8.6.

5.1 Kjønn- og aldersfordeling

Figur 5: Kjønnfordeling.

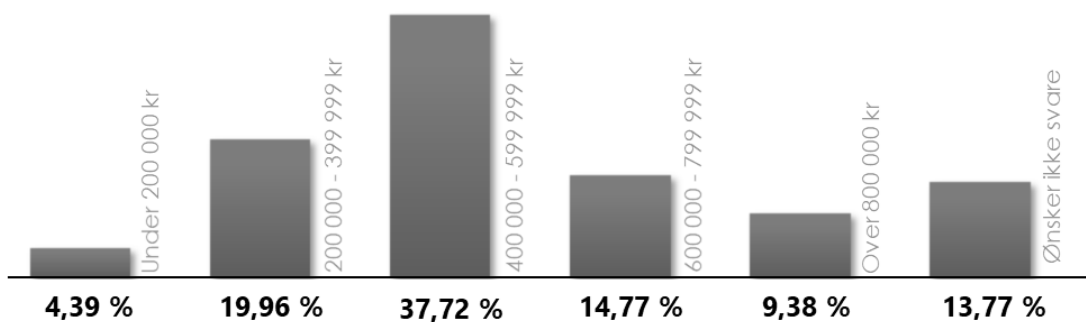
Figur 5 illustrerer kjønnfordelingen i respondentmaterialet. Det er 53,49 % kvinner og 46,51 % menn i utvalget. Spørreundersøkelsen har en kjønnfordeling som avviker noe fra Norges befolkning (dette er vist i appendiks 8.6.1). Årsaken til dette skyldes at vårt utvalg er selektert fra Norstat sitt respondentpanel, som har noen prosent overvekt av kvinner sammenlignet med den norske befolkningen. Vi mener likevel avviket mellom vårt utvalg og den norske befolkningen er såpass begrenset at det ikke svekker generaliseringsevnen i datagrunnlaget.

Figur 6: Aldersfordeling.

For segmentert respondentinndeling i alder ser vi at alle alderssegmenter er representert med en andel mellom 21,76 % og 26,95 %. Sammenlignet med den norske befolkningen har utvalgspanelet noe undervekt i de to laveste alderssegmentene og tilsvarende overvekt i de to høyeste alderssegmentene (dette er vist i appendiks 8.6.1). Dette betrakter vi som små avvik. Som følge av aktuelle utvalgsmetoder og godt samsvar mellom utvalgspanelet og den norske befolkningen på kjønn og alder, mener vi dette bidrar til å underbygge datamaterialets generaliseringsevne.

5.2 Inntektsfordeling

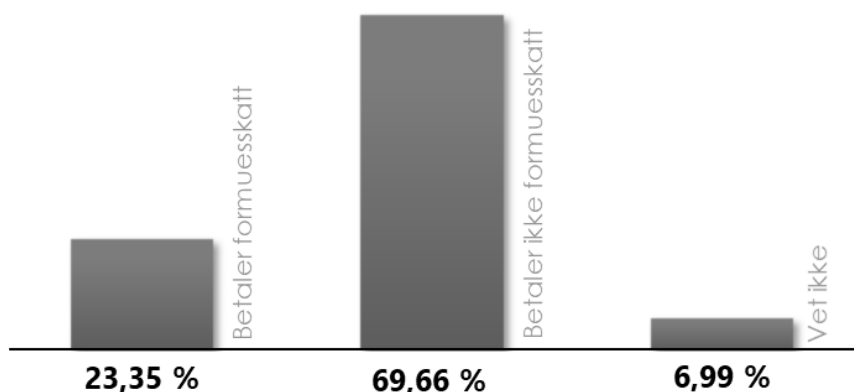

Figur 7: Inntektsfordeling.

Det er en klar hovedvekt av respondenter som oppgir at de er i midterste kategori for inntektsnivå. Av figur 7 fremkommer det at 37,72 % er innenfor denne kategorien, med

inntekt mellom 400 000 og 599 999 kroner, og blant de som velger å oppgi inntektsnivå utgjør dette en relativ andel på 43,74 %³⁰. Det er stor grad av normalfordeling sentrert rundt midtkategorien, og dette gir oss en bekreftelse på at vi har truffet bra på segmenteringen. Det er en større andel i inntektsnivå over 800 000 kroner i forhold til kategorien under 200 000 kroner, noe som også er rimelig å anta innenfor et alderssegment på 25 – 65 år. Hensikten med de ytterste intervallene var å skille mellom respondenter som vi mener har svært høy inntekt og svært lav inntekt, og ikke tilstrebe like responsrater i disse kategoriene.

5.3 Formuesskatt

Figur 8: Formuesskatt.

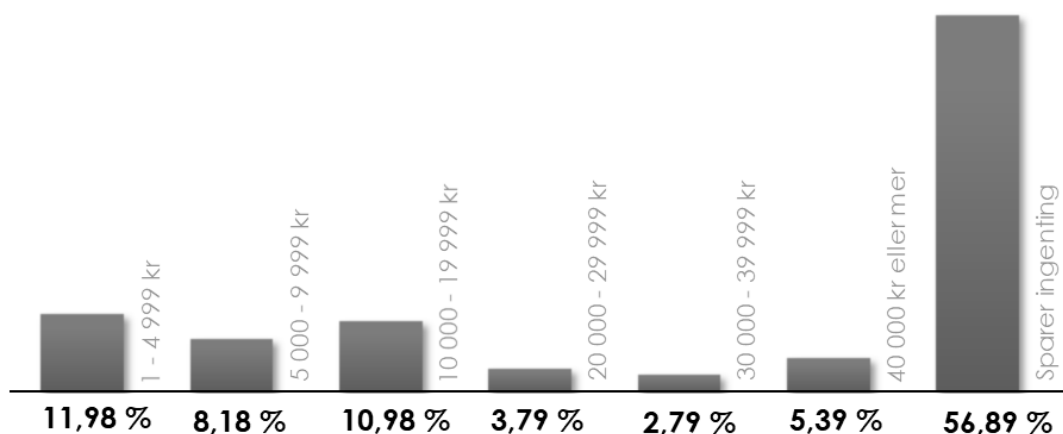
Klart flest respondenter oppgir at de ikke er i formuesskatteposisjon. Dette er som forventet ettersom at bunnfradraget på formuesbeskatningen er på 1 480 000 kroner. Dermed er det naturlig at majoriteten er under et slikt nivå på formue, spesielt med tanke på at svært mange eier egen bolig³¹, noe som gir høy verdsettelsesrabatt³² og trekker ned formuesskattegrunnlaget. Personer som betaler formuesskatt anser vi derfor som bemidlede personer.

³⁰ $0,3772 / (1 - 0,1377)$

³¹ Se kapittel 8.6.5. Bolig.

³² Verdsettelsesrabatten for formuesskatteberegning er på 75 % for primærbolig (Finansdepartementet, 2017d)

5.4 Privat pensjonssparing

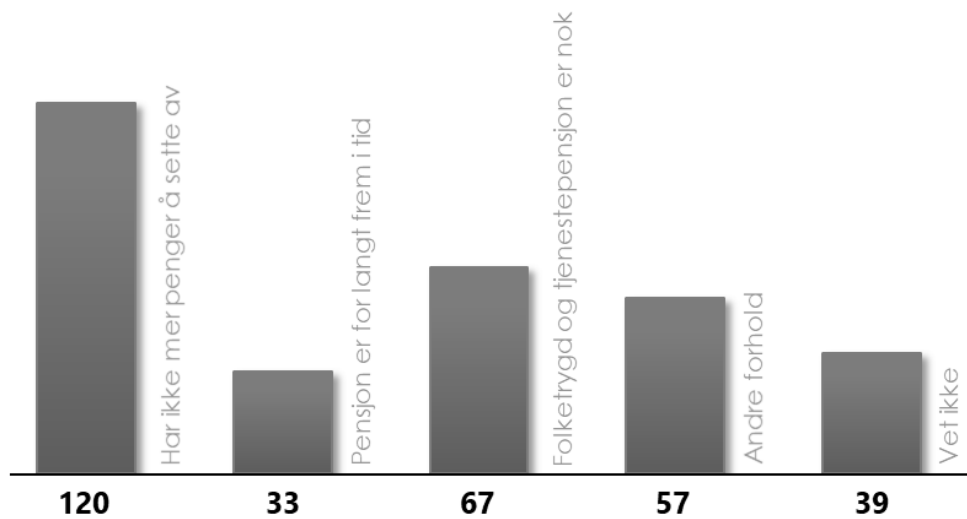
Figur 9: Årlig privat pensjonssparing.

216 respondenter oppgir at de sparer privat til pensjon, noe som utgjør 43,11 % av utvalget. De fleste av disse sparer mindre enn 20 000 kroner per år. Dersom vi betrakter fordelingen i intervaller på 10 000 kroner for hele fordelingen er det klart flest som besvarer et sparesegment på 1 – 9 999 kroner. Videre ser vi at det er 5,39 % som oppgir at de sparer 40 000 kroner eller mer per år, tilsvarende grensen for maksimalt sparebeløp i ny IPS. Blant de som sparer privat til pensjon utgjør dette en relativ andel på 12,50 %³³. For å oppnå maksimalt innskudd på 40 000 kroner i IPS er det med utgangspunkt i skattesatser for 2018 tilstrekkelig med 30 800 kr i netto egensparing. Dermed kan vi argumentere for at begge de to høyeste sparesegmentene innfrir et nivå på egen pensjonssparing tilsvarende maksgrensen i ny IPS. Dette innebærer at nesten 19 %³⁴ av de som oppgir at de sparer privat til pensjon har et sparebeløp som tilsvarende maksimalt beløp i ny IPS.

³³ $0,0539 / (1 - 0,5689)$

³⁴ $(0,0279 + 0,0539) / (1 - 0,5689)$

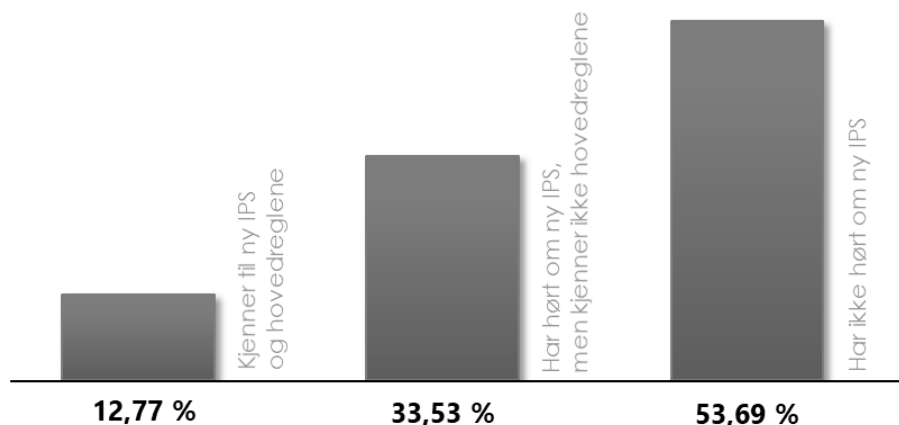
5.5 Hvorfor sparer man ikke til pensjon?

Figur 10: Årsaker til at utvalget ikke sparer privat til pensjon.

285 respondenter oppgir at de ikke sparer privat til pensjon. Disse fikk spørsmål om hvorfor de ikke sparer, og det var her mulig å oppgi flere årsaker. Her er det klart flest respondenter som oppgir at de ikke har mer penger å sette av. Samtidig er det mange som mener at utbetalinger fra folketrygden og tjenestepensjon er nok.

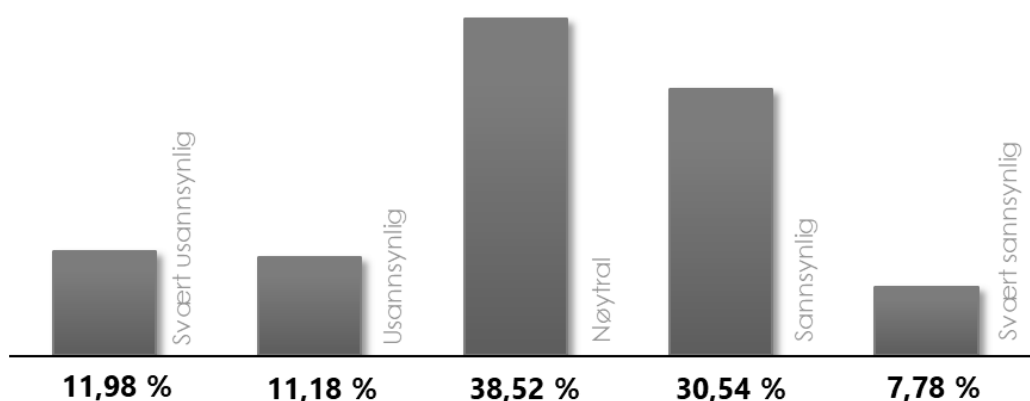
5.6 Kjennskap til IPS

Figur 11: Kjennskap til ny IPS.

53,69 % oppgir at de ikke har hørt om ny IPS. Dette fremstår som et noe overraskende høyt antall ettersom det har vært omfattende markedsføring av IPS før denne undersøkelsen ble gjennomført. Som følge av at det kun er 12,77 % som kjenner til hovedreglene i ny IPS, er det en lav andel som vet hvilke vilkår de vil få ved å spare i IPS i forkant av at ordningen trer i kraft 1. november 2017.

5.7 Sparetilbøyelighet i ny IPS

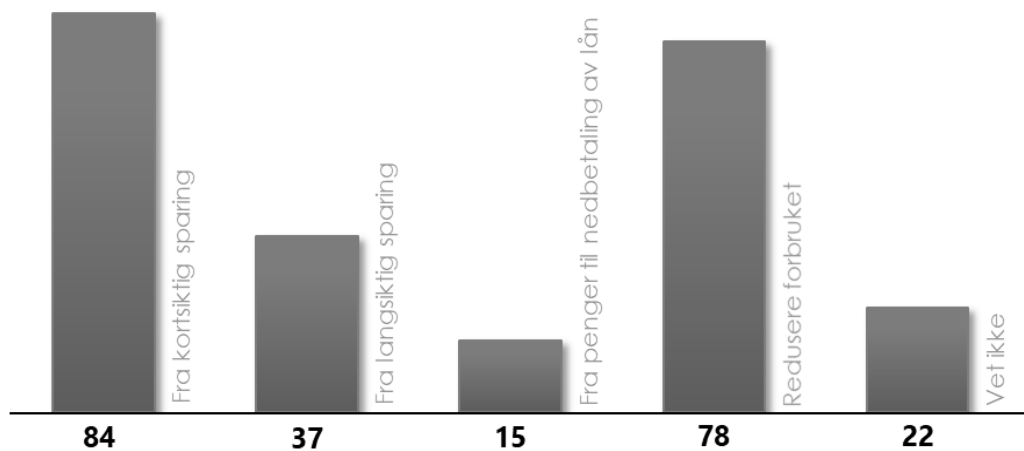

Figur 12: Sannsynligheten for at den nye IPS-ordningen fører til at utvalget øker sin sparing til pensjon.

Figur 12 viser hva respondentene svarer på spørsmål om hvor sannsynlig det er at den nye IPS-ordningen vil føre til at de øker sin sparing til pensjon. Dette spørsmålet er stilt i etterkant av en presentasjon av IPS-ordningens hovedregler, og har derfor gitt respondentene mulighet til å sette seg inn i de viktigste vilkårene for IPS før de avgir svar. Det er 38,32 %³⁵ av respondentene som oppgir at det er sannsynlig eller svært sannsynlig at ny IPS vil medføre at de øker sin sparing til pensjon.

³⁵ 30,54 % og 7,78 % utgjør samlet 38,32 %

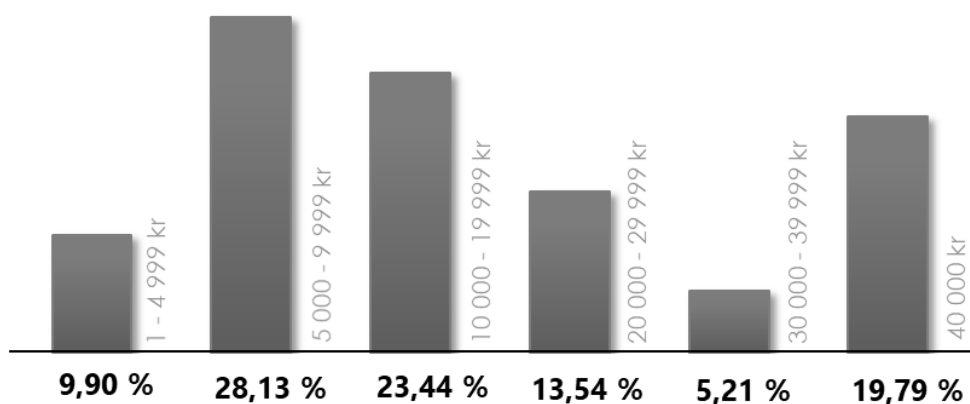
5.8 Hvordan finansiere sparingen i IPS?

Figur 13: Hvordan utvalget vil finansiere sparing i IPS.

Respondentene som svarte sannsynlig eller svært sannsynlig på spørsmål 17, om sparetilbøyelighet i IPS, fikk spørsmål om de vil spare i IPS med penger de tar fra annen sparing eller om de ville redusere forbruket. Det var dermed 192 respondenter som ble stilt dette spørsmålet, og det var her mulig å velge flere svaralternativer. Flest oppgir at de vil øke privat pensjonssparing i IPS gjennom å redusere kortsiktig sparing eller redusere forbruket.

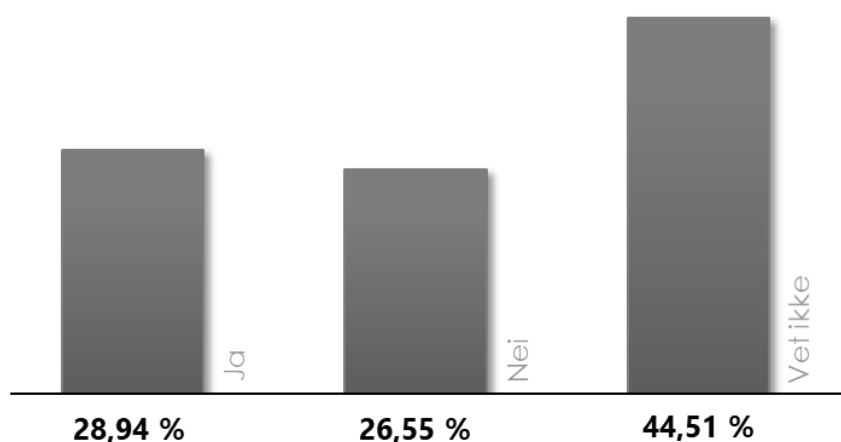
5.9 Sparing i IPS-ordningen

Figur 14: Hvor mye utvalget ser for seg å spare i IPS-ordningen per år.

De samme 192 respondentene som i kapittel 5.8, fikk spørsmål om hvor mye de ser for seg å spare i ny IPS. De fleste ser for seg å spare mellom 5 000 og 20 000 kroner. Det fremkommer fra fordelingen at det er en ganske stor andel som ser for seg en årlig sparing utover maksimalt årlig sparebeløp i den gamle IPS-ordningen. Nesten 20 % oppgir at de vil spare maksimalt beløp på 40 000 kroner i ny IPS.

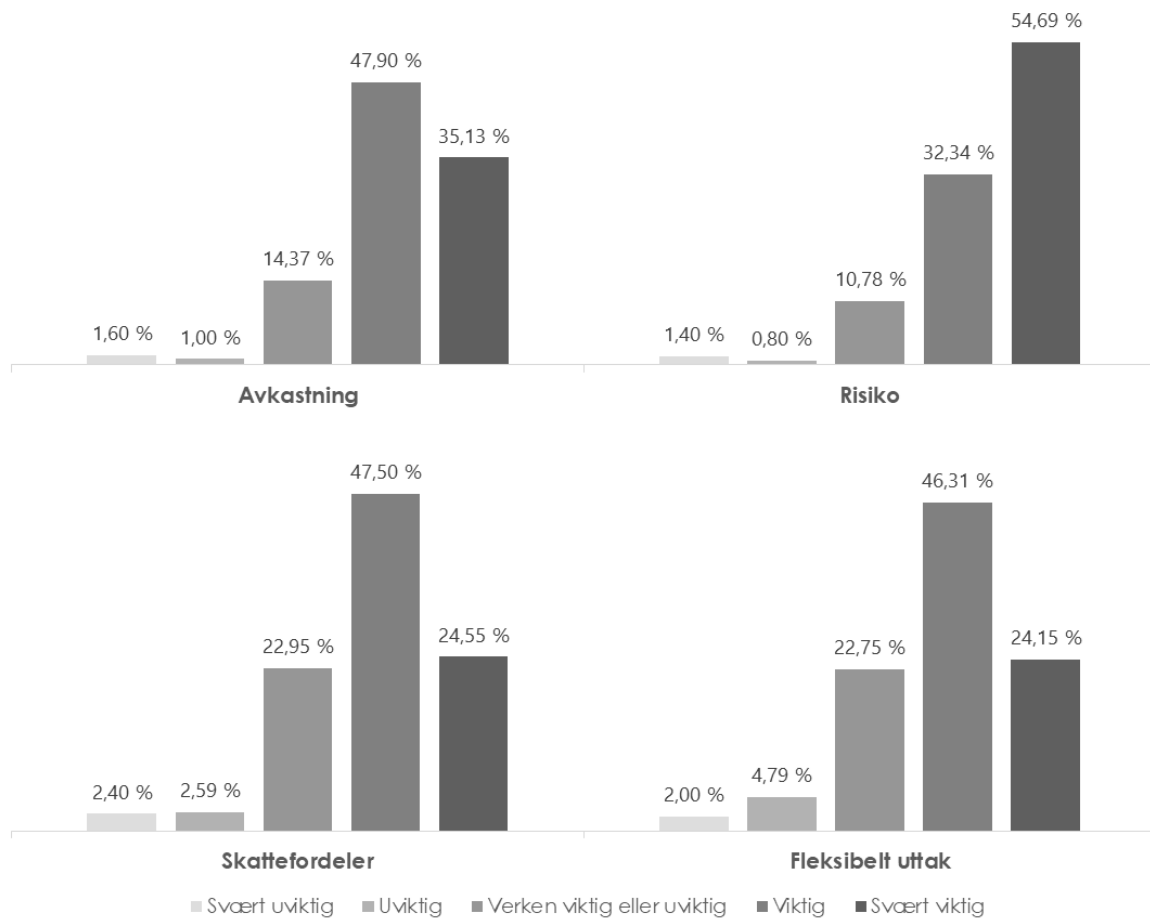
5.10 Valg av IPS fremfor alternative spareformer

Figur 15: Valg av IPS fremfor alternative spareformer.

Respondentene ble stilt spørsmål om de ville velge IPS fremfor andre spareformer ut fra opplysning om at sparing i aksjefond gjennom IPS gir 20 – 50 % mer avkastning sammenlignet med sparing utenfor IPS i tilsvarende aksjefond, gitt en sparehorisont på minimum 20 år. Fordelingen viser at 28,94 % oppgir at de vil velge IPS fremfor alternative spareformer gitt en slik avkastningsforskjell.

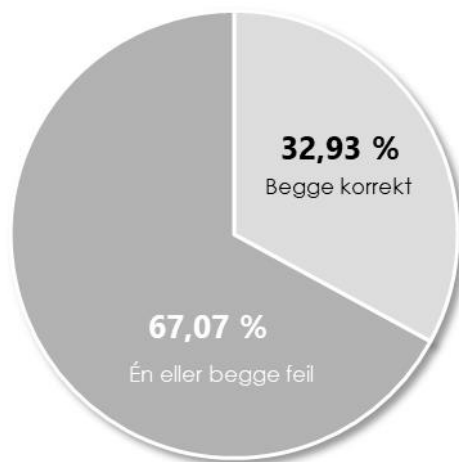
5.11 Viktige elementer ved pensjonssparing

Figur 16: Viktigheten av ulike elementer ved privat pensjonssparing.

For å kartlegge hvor viktig ulike elementer er for respondentene ved sparing til pensjon ble de bedt om å rangere avkastning, skattefordeler, risiko og fleksibelt uttak på en skala fra «svært uviktig» til «svært viktig». Fordelingene viser at alle disse elementene oppfattes som viktig eller svært viktig. Den mest høyretunge fordelingen er på spørsmål om risiko, hvor flest svarer at det er svært viktig at risikoen for å tape penger er liten.

5.12 Finansiell forståelse

Figur 17: Finansiell forståelse.

Fordelingen viser hvor mange som besvarte spørsmålene om rentes rente effekt og risiko korrekt, og hvor mange som hadde feil på ett eller begge av disse spørsmålene. Vi mener det er en rimelig antagelse at de som svarer korrekt på begge spørsmålene generelt har høyere finansiell forståelse enn de som ikke besvarer disse korrekt. I overkant av 2/3 av respondentene har feil på minst et av disse spørsmålene, og vi anser derfor at cirka 1/3 av respondentene har finansiell forståelse.

6. Analyse

I dette kapittelet vil vi, med utgangspunkt i den deskriptive statistikken, foreta en analyse av datamaterialet for å besvare oppgavens problemstilling 2. Det er spørsmål 17, om hvorvidt ny skattefavisert ordning for IPS vil medføre økt sparing til pensjon, som utgjør hovedgrunnlaget for å besvare denne problemstillingen. I tillegg er spørsmålene om nivå på sparing i IPS, effekten på total sparing, og hvilke elementer som virker for og imot sparing i ny IPS bidragsytende for å vurdere effekten av ordningen. Dette gjelder spørsmål 18, 19 og 20 i spørreundersøkelsen. Videre vurderer vi hvorvidt ulike demografiske trekk har betydning for sparing i ny IPS. Vi gjennomfører en regresjon for å se hvilke demografiske trekk som påvirker sparetilbøyeligheten i ny IPS. Med utgangspunkt i kritikken mot ny IPS har vi blant demografiske trekk sett om ulike inntektsnivå og formuesposisjoner har betydning for nivået på spareevne i IPS, for å se om ordningen kan føre til en økning i sosiale forskjeller.

6.1 Økt sparing til pensjon

Fra den deskriptive statistikken ser vi at nesten 40 %³⁶ av respondentene, som på spørsmål 17 oppgir at det er sannsynlig eller svært sannsynlig at den nye IPS-ordningen vil føre til at de øker sin sparing til pensjon. Det å besvare sannsynlig eller svært sannsynlig på dette spørsmålet har vi valgt å definere som å være sparetilbøyelig i IPS. En sparetilbøyelighet på nesten 40 % indikerer at mange vil ta i bruk ny IPS, og samtidig vil øke sin sparing til pensjon som følge av ordningen. Gjennomsnittlig oppgitt sparebeløp blant de 192 respondentene som vi kategoriserer som sparetilbøyelige utgjør 19 000 kroner³⁷. Dersom vi antar at dette er nivå på egensparing, slik at vi kan legge til skattefordelen, som med 2018-satser utgjør 4 370³⁸ kroner, vil gjennomsnittlig sparebeløp utgjøre 23 370 kroner. Det kan imidlertid være tilfellet at respondenter har innkalkulert at den refunderte skattefordelen de

³⁶ Se kapittel 5.7 Sparetilbøyelighet i ny IPS.

³⁷ Gjennomsnittsbeløp er beregnet ved å multiplisere medianen på alle oppgitte sparesegment med antall besvarelser for hvert sparesegment, delt på totalt antall besvarelser på dette spørsmålet.

³⁸ $19\,000 \times 0,23$

mottar i ligningsåret ikke skal inngå i totalt sparebeløp. Uavhengig av dette viser våre resultater at gjennomsnittlig oppgitt sparebeløp er omtrent 20 000 kroner, og dermed på et betydelig høyere nivå enn maksgrensen på tidligere IPS-ordning, som var 15 000 kroner.

Blant de som defineres som sparetilbøyelige oppgir nesten 20 %³⁹ at de vil spare 40 000 kroner i ordningen. Det faktum at en betydelig andel ser for seg å spare maksimalt beløp, i tillegg til at gjennomsnittlig sparebeløp er høyere enn maksgrensen i tidligere ordning, gir sterke indikasjoner på at en økning av maksgrensen i IPS er hensiktsmessig for å få nordmenn til å binde en større andel av sparepengene til pensjon.

Av de med sparetilbøyelighet i IPS oppgir 43,75 %⁴⁰ at penger de sparer i IPS vil komme fra redusert kortsiktig sparing. Det er samtidig 40,63 %⁴¹ som oppgir at de vil spare i IPS med penger de oppnår ved å redusere forbruket. På dette spørsmålet var det mulig å krysse av for flere svaralternativ, slik at reduksjon i forbruk kan være oppgitt i tillegg til at man eksempelvis reduserer annen sparing. En såpass stor oppslutning på de to nevnte svaralternativene gir gode indikasjoner på at IPS vil medføre både økt sparing til pensjon og økt sparing totalt. Sparing i IPS gjennom reduksjon av forbruk vil åpenbart øke pensjonssparingen, og samtidig øke nivået på total sparing. Videre vil pensjonssparing utelukkende kategoriseres som langsiktig sparing, noe som medfører at en reduksjon i kortsiktig sparing vil gi større andel pensjonssparing. På spørsmål om hvordan man vil finansiere sparing i IPS betraktes alternativene «reduksjon av langsiktig sparing» og «nedbetaling av boliglån» som langsiktige spare reformer hvor pensjon følgelig kan inngå. Vi har dermed ikke grunnlag for å fastslå at oppslutning om reduksjon av disse langsiktige sparealternativene vil medføre endringer i total pensjonssparing.

³⁹ Se figur 14 i kapittel 5.9. Sparing i IPS-ordningen.

⁴⁰ Se figur 13 i kapittel 5.8 Hvor tar man pengene fra? 84 av 192 respondenter besvarer at de vil redusere kortsiktig sparing. $(84 / 192) \times 100 = 43,75 \%$.

⁴¹ Se figur 13 i kapittel 5.8 Hvor tar man pengene fra? 78 av 192 respondenter besvarer at de vil redusere forbruket. $(78 / 192) \times 100 = 40,63 \%$.

19,27 %⁴² av de som karakteriseres som sparetilbøyelige oppgir at de vil spare i IPS ved å redusere annen langsiktig sparing. Ettersom pensjonssparing er langsiktig sparing kan dette innebære å flytte pensjonssparingen fra andre sparekonti. Banksparing er den spareformen flest oppgir at de benytter til pensjonssparing⁴³. Beslutning om sparing i IPS kan derfor for mange medføre en vurdering om hvorvidt allerede oppsparte midler i bank skal overflyttes til IPS-konto. Følgelig kan risiko bli et aspekt når det gjelder oppslutning om IPS, som følge av at IPS innebærer sparing i underliggende aktiva hvor man ikke er garantert å oppnå forventet avkastning. Spørsmål 20, hvor respondentene skal vekte viktigheten av elementer tilknyttet privat pensjonssparing, viser at nesten 55 %⁴⁴ av respondentene oppgir at det er svært viktig at risikoen for å tape penger er liten. Svingninger i underliggende aktiva ved sparing i IPS vil medføre at verdien på sparesaldo kan reduseres på kort sikt. Derimot vil en lang horisont medføre at risikoen for å tape penger gjennom ordningen er liten. Hvilken risiko man tilknytter sparing i IPS kan ha betydning for hvor mange som eventuelt velger å flytte pensjonssparing fra bank over i IPS. Ved sparing i aksjefond og rentefond med lang horisont vil risikoen for å tape penger, sammenlignet med sparing i bank, være svært begrenset.

Det at man må akseptere en bindingstid på sparepengene frem til pensjonsalder er det elementet som fremstår som den største ulempen med IPS-ordningen. Dette ved at bindingstiden, i tillegg til at man må godta pensjonsutbetalinger i form av årlige annuitetsbeløp, resulterer i liten fleksibilitet for selv å bestemme over uttak av sparepengene. I vår undersøkelse er det en andel på 70,46 %⁴⁵ som på spørsmål 20 oppgir at fleksibilitet i uttak er viktig eller svært viktig, noe som indikerer at svært mange mener det er viktig å ha mulighet til å ta ut pengene når de selv ønsker det. For disse blir sparing i IPS en avveining mellom den gode meravkastningen man får som følge av skattefordelene og mulighetene til selv å bestemme over uttak av sparepengene. Bindingstiden trenger derimot ikke utelukkende å eksistere som noe negativt. Den kan også sørge for å hindre unødig forbruk,

⁴² Se figur 13 i kapittel 5.8 Hvor tar man pengene fra. 27 av 192 respondenter som besvarer at de vil redusere annen langsiktig sparing. $(37 / 192) \times 100 = 19,27 \%$

⁴³ Se figur 36 i kapittel 8.6.9 Spareform.

⁴⁴ Se figur 16 i kapittel 5.11 Viktige elementer ved pensjonssparing.

⁴⁵ Se figur 16 i kapittel 5.11 Viktige elementer ved pensjonssparing.

og kan for enkelte oppleves som et positivt element siden sparebeløpet man setter i IPS faktisk går til det intenderte sparemålet.

Det er i underkant av 29 %⁴⁶ som oppgir at de vil velge IPS fremfor annen sparing, gitt at sparing i IPS gir 20 – 50 % høyere sparesaldo i forhold til sparing i samme aksjefond utenfor IPS. Denne differansen gjelder med en sparehorisont på minimum 20 år. Dette sier isolert sett lite om hvorvidt man vil øke pensjonssparingen som følge av IPS, men det gir gode indikasjoner på at lønnsomhet i seg selv er tilstrekkelig for å få flere til å velge IPS fremfor andre spareformer. Fra undersøkelsen ser vi også at mange betrakter høyest mulig avkastning som svært viktig⁴⁷. Våre beregninger viser at sparing i IPS gir en vesentlig høyere sparesaldo sammenlignet med andre spareformer, og overflytting fra andre spareformer vil følgelig medføre en betydelig høyere pensjonsutbetaling. Dette som følge av at man ved sparing i IPS binder et større beløp til pensjonssparing, og at sluttbeløpet på sparingen vil bli høyere som følge av høyere lønnsomhet.

6.1.1 Betydning av demografiske faktorer for sparetilbøyelighet i IPS

For å evaluere effekten ulike demografiske faktorer har på oppgitt sparetilbøyelighet i IPS har vi gjennomført en regresjonsanalyse. Ved å utføre en ordinal regresjon på spørsmål 17, om sparetilbøyelighet i IPS, med demografiske faktorer som forklaringsvariabler, kontrollerer vi for hva som kan ha betydning for oppgitt sparetilbøyelighet.

⁴⁶ Se figur 15 i kapittel 5.10 Valg av IPS fremfor alternative spareformer.

⁴⁷ Se figur 16 i kapittel 5.11 Viktige elementer ved pensjonssparing.

Ordered logistic regression	Number of obs	=	407
	LR chi2(13)	=	72.84
	Prob > Chi2	=	0.0000
Log-likelihood = -545.97694	Pseudo R2	=	0.0625

q17	Odds Ratio	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
alder	0.9544118***	0.0110056	-4.05	0.000	0.9330831	0.9762279
mann	0.6771084*	0.1351228	-1.95	0.051	0.4579241	1.0012050
utd	1.1297610	0.1126491	1.13	0.257	0.9203594	1.3647980
barn	0.8581739	0.1719100	-0.76	0.445	0.5795115	1.2708300
innt	1.2214050*	0.1441928	1.69	0.090	0.9691058	1.5393880
bolig	1.2296050	0.3430259	0.74	0.459	0.7117111	2.1243560
formue	1.4052300	0.3393412	1.41	0.159	0.8753778	2.2557940
bsu	1.0576700	0.2439522	0.24	0.808	0.6730081	1.6621890
sparing	1.0456280	0.0549641	0.93	0.351	0.9476067	1.6344000
privpen	1.0456280	0.0625506	0.75	0.456	0.9299453	1.1757010
folketrygd	0.6999488*	0.1466706	-1.70	0.089	0.4641960	1.0554340
kjennskap	1.3160520*	0.1928089	1.87	0.061	0.9875681	1.7537940
finlit	1.6051410**	0.3533169	2.15	0.032	1.0426780	2.4610190
/cut1	-3.1684670	0.6376750			-4.418287	-1.9186470
/cut2	-2.2558910	0.6227324			-3.476424	-1.0353580
/cut3	-0.4046398	0.6131297			-1.606352	0.7970723
/cut4	1.7625290	0.6314480			0.5249135	3.0001440

* $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Tabell 17: Ordinal regresjon med spørsmål 17, om sannsynligheten for å øke pensjonssparing som følge av IPS, som avhengig variabel⁴⁸.

I regresjonsmodellen har vi illustrert tre ulike signifikansnivå. Regresjonen viser at alder er signifikant på 1 % signifikansnivå. Finansiell forståelse er signifikant på 5 % signifikansnivå, og kjønn, inntekt, kunnskap om pensjon fra folketrygden og kjennskap til IPS-ordningen kan vi påstå har betydning på 10 % signifikansnivå.

⁴⁸ Modellen er lineær i logaritmen til oddsen, og det har ingen betydning hvilken terskel (m) vi undersøker. Oddsratioen er lik for alle terskler (f.eks. om vi undersøker over eller under usannsynlig, $m < 2$ vs $m \geq 2$, eller om vi undersøker over eller under sannsynlig, $m < 4$ vs $m \geq 4$). Tolkning av oddsratioen på hver variabel gjelder når alle andre variabler holdes konstante.

Som det kommer frem av tabell 17 er oddsratioen for alder, kjønn og kunnskap om pensjon fra folketrygden mindre enn 1. At oddsratioen er mindre enn 1 for alder innebærer at for hvert års økning i alder reduseres oddsen for at man oppgir en høyere sparetilbøyelighet sammenlignet med lavere sparetilbøyelighet. En oddsratio på mindre enn 1 for kjønn (mann) betyr at oddsen for at en mann har et høyere nivå på oppgitt sparetilbøyelighet er lavere enn for kvinner⁴⁹. Videre viser oddsratioen at de som vet omtrent hvor mye de kan få fra folketrygden⁵⁰ har en lavere odds for å oppgi høyere sparetilbøyelighet sammenlignet med de som ikke vet omtrent hvor mye de kan få fra folketrygden.

Variablene inntekt, kjennskap til IPS-ordningen og finansiell forståelse har estimerte oddsratioer på mer enn 1. For hver økning i disse variablene vil oddsen for at man oppgir høyere sparetilbøyelighet økes. De som har høyere inntekt har høyere odds for å oppgi et høyere nivå på sparetilbøyelighet enn de med lavere inntekt. Det samme gjelder de som har bedre kjennskap til IPS-ordningen⁵¹ sammenlignet med de som har mindre kjennskap til ordningen. Videre har de med korrekt svar på begge spørsmålene om finansiell forståelse høyere odds for å oppgi høyere sparetilbøyelighet sammenlignet med de som har feil på minst ett av disse spørsmålene⁵².

⁴⁹ Denne variabelen er kodet som kvinne = 0 og mann=1.

⁵⁰ Denne variabelen er kodet som «vet omtrent hva jeg kan få fra folketrygden» = 1, «vet ikke omtrent hva jeg kan få fra folketrygden» = 0.

⁵¹ Denne variabelen har verdiene 0, 1 og 2, der 0 = kjenner ikke til IPS-ordningen og dens regler, 1 = har hørt om IPS-ordningen, men kjenner ikke reglene og 2 = kjenner til IPS-ordningen og dens hovedregler.

⁵² Denne variabelen er kodet som begge korrekte = 1. Minst én feil = 0.

ologit (N=407): Percentage change in odds (P<0.10)

Odds of: >m vs ≤m

	b	z	P> z 	%	%StdX	SDofX
alder	-0.0467	-4.046	0.000	-4.6	-40.8	11.234
mann	-0.3899	-1.954	0.051	-32.3	-17.7	0.500
innt	0.2000	1.694	0.090	22.1	22.6	1.019
folketrygd	-0.3567	-1.702	0.089	-30.0	-16.1	0.491
kjennskap	0.2746	1.875	0.061	31.6	21.8	0.720
finlit	0.4732	2.150	0.032	60.5	25.5	0.479

b = raw coefficient

z = z-score for test of b=0

P>|z| = p-value for z-test

% = percent change in odds for unit increase in X

%StdX = percent change in odds for SD increase in X

SDofX = standard deviation of X

Tabell 18: Signifikante variabler i ordinal regresjon innenfor 10 % signifikansnivå.

I tabell 18 er det gitt en oversikt over de variablene som er signifikante på 10 % signifikansnivå. Størrelsen på den positive eller negative endringen i oddsen vises i kolonnen «%», som angir den prosentvise endringen i oddsen ved én enhets økning i en gitt variabel, alt annet konstant.

For hver økning i inntektsintervall er oddsen for å oppgi et høyere nivå på sparetilbøyelighet 22,1 % høyere. Dette indikerer at for et høyere inntektsnivå øker sannsynligheten for et høyere nivå på oppgitt sparetilbøyelighet. Oddsen for å oppgi et høyere nivå på sparetilbøyelighet er 30 % lavere for de som vet omtrent hvor mye de kan forvente å få i alderspensjon fra folketrygden sammenlignet med de som ikke vet omtrent hvor mye de kan forvente å få fra folketrygden. Dette fremstår som et overraskende funn, ettersom det indikerer at økt kunnskap om pensjon vil føre til mindre sparing. Etter pensjonsreformen fra 2011 settes det krav til mer privat sparing for å opprettholde tilsvarende nivå på pensjonsutbetalingene som andel av sluttlønn. Dermed ville vi på dette spørsmålet forventet

en motsatt sammenheng mellom kunnskap om pensjon og sparetilbøyelighet.

Videre er kjennskap til IPS-ordningen også av signifikant betydning, og oddsen for å oppgi et høyere nivå på sparetilbøyelighet øker med 31,6 % for hvert nivå av økt kjennskap respondentene har til IPS-ordningen. Dette indikerer at personer med bedre innsikt i hva betingelsene til ny IPS innebærer vil ha større sannsynlighet for å oppgi høyere sparetilbøyelighet i ny IPS. Finansiell forståelse er signifikant på 5 % signifikansnivå og har en stor forskjell i odds mellom de med og uten finansiell forståelse. Regresjonsmodellen viser at oddsen for å oppgi et høyere nivå på sparetilbøyelighet er 60,5 % høyere for de som kategoriseres å ha finansiell forståelse. En naturlig årsak til dette er at personer med bedre innsikt i hovedreglene i ny IPS og bedre finansiell forståelse vil ha bedre forutsetninger til å forstå hvor lønnsom ny IPS er, og dermed oppgi en høyere sparetilbøyelighet i ordningen.

Oddsene for å oppgi et høyere nivå på sparetilbøyelighet er 32,3 % lavere for menn enn for kvinner, og dette funnet er signifikant på 10 % signifikansnivå. Dette indikerer at kvinner har større sannsynlighet for å ha høyere sparetilbøyelighet i ny IPS. Det er en indikasjon på at kvinner vil ha større sannsynlighet for å øke sin sparing til pensjon som følge av ny IPS, og ikke at de vil ha større sannsynlighet for å spare mer enn menn til pensjon. Vi har ikke grunnlag for å si noe om årsaken til dette funnet. Som nevnt i metoden kan det oppstå bias ved at dette spørsmålet er om fremtidig atferd, og ikke faktisk atferd. Det kan dermed forekomme avvik fra hva man sier man skal gjøre og hva man faktisk kommer til å gjøre. At kvinner fremstår som mer tilbøyelige til å øke sin pensjonssparing som følge av ordningen vil uansett fremstå som positivt ut i fra at kvinner generelt har lavere pensjonsutbetalinger enn menn (Humberset, 2017).

Modellen viser at oddsen for å oppgi et høyere nivå på sparetilbøyelighet er 4,6 % lavere for ett års økning i alder. Dette indikerer at det eksisterer en negativ sammenheng mellom økning i alder og grad av sparetilbøyelighet, noe som vil medføre at de eldste i alderssegmentet 25 – 65 år vil ha lavere odds for å oppgi en høyere sparetilbøyelighet sammenlignet med yngre personer. Et slikt funn fremstår som overraskende, ved at de yngste respondentene sannsynligvis vil ha andre prioriteringer, eksempelvis boligsparing og utdanning, som gjør at pensjonssparing ikke prioriteres i like stor grad. Eldre respondenter som er etablerte vil derimot ha pensjonssparing som et mer naturlig sparemål.

Aldersvariabelen har et intervall på 40 år og det er dermed ikke nødvendigvis slik at sammenhengen vil gjelde over hele dette intervallet. For å undersøke hvorvidt denne sammenhengen eksisterer i hele aldersintervallet gjennomfører vi tilsvarende regresjon på fire mindre alderssegmenter.

Alder	N	b	%	P> z
25 – 34 år	93	0.1141	12.1	0.191
35 – 44 år	84	- 0.0667	- 6.5	0.415
45 – 54 år	119	- 0.1491	- 13.9	0.024
55 – 65 år	111	- 0.1280	- 12.0	0.046

N = *number of observations*

b = *raw coefficient*

% = *percent change in odds for unit increase in X*

P>|z| = *p-value for z-test*

Tabell 19: Aldersvariabelen fra ordinal regresjon i ulike alderssegmenter med spørsmål 17, om sannsynlighet for å øke privat pensjonssparing som følge av IPS, som avhengig variabel.

I forbindelse med at vi kun ønsker å undersøke alderseffekten på sparetilbøyelighet i ulike alderssegmenter presenteres kun koeffisientene for alder i de fire nye regresjonene. I tabell 19 ser vi at fortegnet på koeffisienten endres mellom alderssegmentet 25 – 34 år og 35 – 44 år. Alderseffekten på sparetilbøyelighet er dermed ikke konsistent i de inndelte alderssegmentene. Koeffisienten er positiv i det laveste aldersintervallet og negativ i aldersgruppen 35 – 44 år, men ingen av disse koeffisientene er signifikante. Derimot er koeffisientene for de to eldste alderssegmentene negative og signifikante. Alderseffekten indikerer dermed at sannsynlighet for økt sparetilbøyelighet øker med økende alder i det yngste aldersintervallet. Sannsynligheten er avtagende og signifikant i de to eldste aldersintervallene.

Det fremstår naturlig at dette er tilfellet i den yngste og den eldste aldersgruppen, men negative koeffisienter i de to midterste alderssegmentene fremstår som et noe overraskende funn. Tolkningen av dette kan være avhengig av om den enkelte respondent oppfatter at

spørsmålet innebærer å øke privat sparing til pensjon på nåværende tidspunkt, eller om det medfører å øke privat sparing til pensjon gjennom livsløpet. Dersom man legger økt privat sparing gjennom livsløpet til grunn er det naturlig med høyere odds for høyere sparetilbøyelighet blant yngre personer. Yngre personer kan se for seg å øke sparing til pensjon som følge av ordningen på et hvilket som helst tidspunkt av gjenstående arbeidsliv. Samtidig kan årsaker til at eldre aldersgrupper har lavere odds for høyere sparetilbøyelighet komme av at de opplever å ha et høyere og tilfredsstillende nivå på pensjonssparingen. Videre kan det blant de eldste i undersøkelsen være oppfatninger om at pensjon er så nært forstående at sparing i ordningen ikke vil utgjøre en betydelig effekt på pensjonsutbetalingen. Samtidig kan det hende at personer som nærmer seg pensjonsalder venter fleksibilitet på uttak av sparepengene tyngre sammenlignet med høyere avkastning i IPS enn det som er tilfellet blant yngre aldersgrupper. Dersom kostnaden ved å binde sparepengene oppleves større desto nærmere man er pensjonsalder, kan dette være en årsaksforklaring til hvorfor eldre har lavere odds for å være mer sparetilbøyelige i ny IPS sammenlignet med yngre personer.

Blant de resterende variablene som er inkludert i regresjonsmodellen er det ingen variabler som er signifikante innenfor et 10 % signifikansnivå. P-verdien⁵³ for netto formuesskatteposisjon er den laveste blant de ikke-signifikante, og en p-verdi på 15,9 % gir indikasjoner på at formuesposisjon kan være av betydning for oppgitt sparetilbøyelighet. En oddsratio som er større en 1 betyr at de som betaler formuesskatt har en høyere odds for å oppgi et høyere nivå av sparetilbøyelighet i IPS. Som følge av at denne variabelen ikke er signifikant kan vi ikke påstå at dette er tilfellet innenfor 10 % signifikansnivå.

6.2 Privat pensjonssparing

Siden den nye IPS-ordningen har fått kritikk fra Unio og Pensjonistforbundet for å primært komme de mest velstående til gode vil vi undersøke om våre data underbygger denne kritikken. Kritikken er rettet mot at lavere inntekssegmenter og personer som ikke er «vel

⁵³ P-verdi er sannsynligheten for at funnene eller resultatene i en vitenskapelig studie ved tilfeldigheter skal ha blitt slik de er dersom nullhypotesen er sann (Braut, 2015). Desto mindre p-verdien er, desto sikrere kan vi være på at forskjellene ikke skyldes tilfeldigheter.

bemidlede» knapt klarer å sette av penger til sparing til annet enn bolig (Unio, 2017). Vi vil derfor undersøke hvor avgjørende inntekt og formuesposisjon er for privat pensjonssparing. Som følge av at kritikken er rettet mot at ulik spareevne vil skape større forskjeller velger vi å ta utgangspunkt i spørsmål 12 i undersøkelsen, som kartlegger hvor mye man årlig setter av til privat pensjonssparing. Dette siden total årlig privat pensjonssparing gir gode indikasjoner på den enkeltes spareevne i ny IPS-ordning.

Vi gjennomfører en regresjonsanalyse for å vurdere effekten inntekt og formuesposisjon har på årlig privat pensjonssparing. Dette ble gjennomført ved intervallregresjon som følge av at vi har oppgitt pensjonssparing i intervaller.

Interval regression	Number of obs	=	408
	Uncensored	=	219
	Left-censored	=	0
	Right-censored	=	24
	Interval-cens.	=	165
	LR chi2(2)	=	71.03
Log-likelihood = -2708.6512	Prob > chi2	=	0.000

	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95 % Conf. Interval]	
innt	3526.613***	579.2489	6.09	0.000	2391.306	4661.92
formue	5938.077***	1400.042	4.24	0.000	3194.045	8682.11
_cons	-4948.165***	1792.623	-2.76	0.006	-8461.641	-1434.689
/lnsigma	9.327938	0.0375229	248.55	0.000	9.254382	9.401494
sigma	11247.92	422.1253			10450.26	12106.45

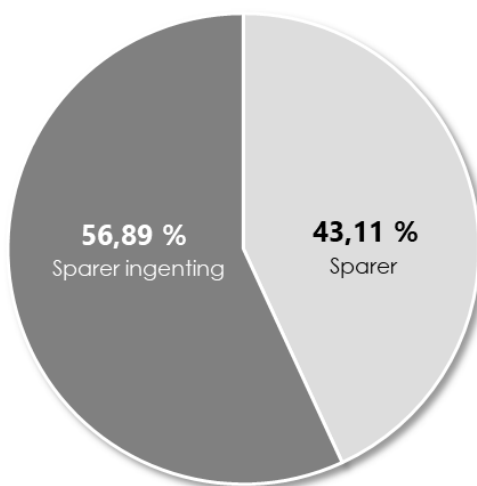
* $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Tabell 20: Intervallregresjon med spørsmål 12 som avhengig variabel.

Det fremkommer av tabell 20 at både inntekt og formue er svært signifikant for hvor mye man årlig sparer privat til pensjon. Siden inntektsvariabelen ikke tar verdien 0 faller

konstanten utenfor vårt definisjonsområde⁵⁴. Koeffisienten for inntekt sier at for hver økning i inntektsintervall øker årlig privat pensjonssparing med 3 526,61 kroner, gitt at andre forhold holdes konstant. Koeffisienten for formuesposisjon sier at de som betaler formuesskatt sparer 5 938,08 kroner mer enn de som ikke betaler formuesskatt. Både økning i inntekt og formuesposisjon gir en positiv økning i årlig pensjonssparing, og personer som tjener mer og har høyere formue vil spare signifikant mer enn personer med lavere inntekts- og formuesposisjon.

I regresjonen beholdt vi intervallene oppgitt i spørsmål om årlig privat pensjonssparing. I videre analyse skiller vi på de som sparer og de som ikke sparer privat til pensjon. Vi velger å gjøre dette fordi kritikken er rettet mot at de som har lav inntekt og ikke er «vel bemidlede» vil kunne bli ekskludert fra ordningen. Det er derfor ikke interessant å se hvor mye hver enkelt sparer privat til pensjon, men heller sammenligne de som sparer og de som ikke sparer.

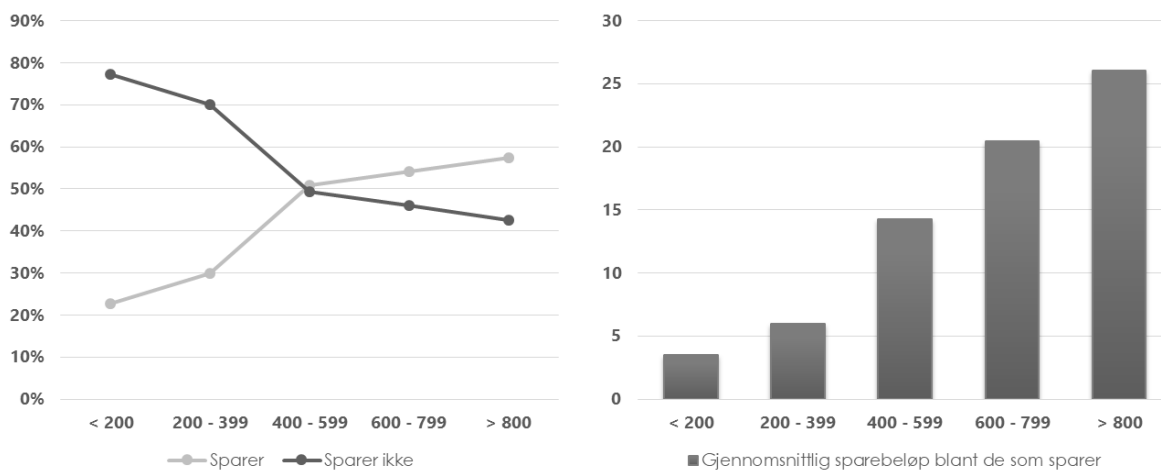
Figur 18: Fordeling av de som sparer og de som ikke sparer privat til pensjon.

Av figur 18 fremgår det at 43,11 % av respondentene oppgir at de sparer privat til pensjon. Etter pensjonsreformen i 2011 settes det betydelig større krav til privat pensjonssparing blant de som er omfattet av reformen dersom man skal oppnå en tilsvarende andel av sluttlønn i

⁵⁴ Konstanten representerer en person som ikke er i formuesskatteposisjon og som har verdien 0 på inntektsvariabelen

pensjon sammenlignet med hva man hadde krav på før reformen. 43,11 % fremstår derfor som en overraskende lav andel.

En kjikvadrat-test (dette er vist i appendiks 8.8) for ulike inntektsnivåer og privat sparing til pensjon viste at vi kan påstå systematiske forskjeller mellom inntektsnivå på et svært lavt signifikansnivå når vi skiller på de som sparer og de som ikke sparer privat til pensjon. Kjikvadrat-testen kan ikke si noe om retning og styrke på disse forskjellene, men underbygger de funn vi har fra regresjonen om at det er forskjeller på sparenivå for de ulike inntektssegmentene.

Figur 19: Prosentvis andel som sparer privat til pensjon og gjennomsnittlig årlig privat pensjonssparing blant de som sparer privat til pensjon i ulike inntektssegmenter.

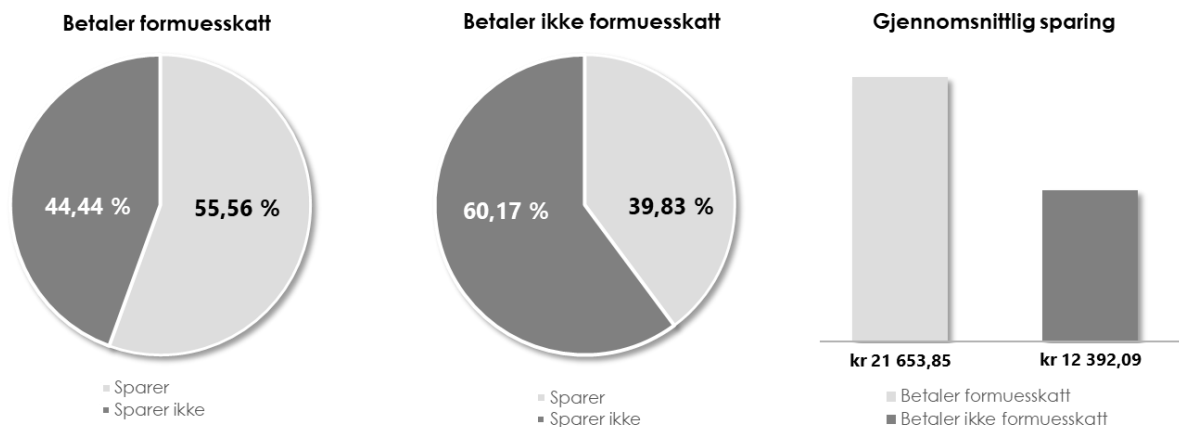
Respondentene som oppga «ønsker ikke svare» på spørsmålet om inntekt er her tatt bort, og denne analysen inkluderer dermed 432 av 501 respondenter i undersøkelsen. I figur 19 ser vi at blant de som oppgir en årsinntekt på under 200 000 kroner er det kun i overkant av 20 % som sier at de sparer privat til pensjon, og følgelig nesten 80 % som sier at de ikke sparer privat til pensjon. I intervallet for gjennomsnittlig inntekt, inntektssegmentet 400 000 – 599 999 kroner, er det omtrent like mange i begge kategoriene. I det høyeste inntektssegmentet, hvor årlig inntekt før skatt overstiger 800 000 kroner, er det nesten 60 % som oppgir at de sparer privat til pensjon, og i overkant av 40 % som oppgir at de ikke sparer privat til pensjon. Figuren indikerer en positiv sammenheng mellom inntekt og andel med

årlig privat pensjonssparing. Den viser at det er en vesentlig større andel som oppgir privat sparing til pensjon av de som har høyere inntekt enn gjennomsnittet, sammenlignet med hva som er tilfellet blant de som har lavere inntekt enn gjennomsnittet.

Figur 19 viser også en oversikt over gjennomsnittlig sparebeløp⁵⁵ blant de som oppgir at de sparer privat til pensjon i de ulike inntektssegmentene. Ut fra dette ser vi at gjennomsnittlig privat pensjonssparing per år er noe under og noe over 5 000 kroner, henholdsvis for det laveste og det nest laveste inntektssegmentet. Vi ser at gjennomsnittlig sparing øker til nesten 15 000 kroner i det midterste inntektssegmentet, og videre øker gjennomsnittlig beløp til i overkant av 20 000 kroner og 25 000 kroner for henholdsvis nest høyeste og det høyeste inntektssegmentet. Det er en stor økning i gjennomsnittlig privat pensjonssparing ved økende inntektsintervall, og det fremgår at den tydeligste forskjellen på sparenivå oppstår mellom inntektssegmentene 200 000 – 399 999 kroner og 400 000 – 599 999 kroner.

Når det gjelder formuesposisjon oppnår vi en lav p-verdi i kjikvadrat-testen, slik at vi kan påstå forskjeller i privat sparing til pensjon mellom de som betaler formuesskatt og de som ikke betaler formuesskatt (dette er vist i appendiks 8.8). Dersom respondenten oppgir at han betaler formuesskatt definerer vi vedkommende som «formuende person». Øvrige personer er dermed «ikke-formuende personer». I figur 20 har vi illustrert privat sparing til pensjon for henholdsvis formuende og ikke-formuende personer.

⁵⁵ Gjennomsnittlig sparing er her beregnet ved å multiplisere respondentene i inntektssegmentene med medianen i de besvarte sparesegmentene, og dele denne summen på totalt antall respondenter som sparer i de aktuelle inntektssegmentene.

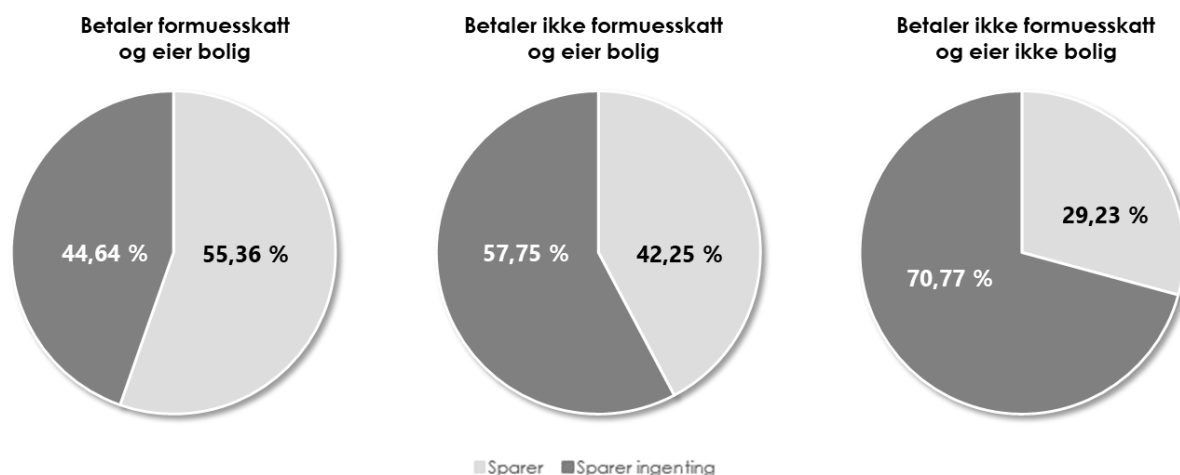

Figur 20: Prosentvis andel som sparer privat til pensjon og gjennomsnittlig sparebeløp blant de som sparer privat til pensjon, inndelt i formuesposisjon.

Av figur 20 ser vi at det er betydelig forskjell i andelene som sparer privat til pensjon mellom formuende personer og ikke-formuende personer. De som svarte «vet ikke» er tatt bort fra datagrunnlaget, og vi analyserer dermed 466 av 501 respondenter fra undersøkelsen. Det er 55,56 % som sparer privat til pensjon blant formuende personer. Tilsvarende andel utgjør kun 39,83 % blant de ikke-formuende personene. I figur 20 ser vi videre at gjennomsnittlig sparing hos de som sparer privat til pensjon blant formuende personer er i underkant av 22 000 kroner. Ikke-formuende personer har en gjennomsnittlig sparing til pensjon i overkant av 12 000 kroner. Vi ser dermed at det er vesentlige forskjeller mellom de som oppgir at de betaler formuesskatt og de som ikke betaler formuesskatt. Forskjeller mellom formuesposisjon gjelder både for om de oppgir at de sparer privat til pensjon og på årlig gjennomsnittsbetrag i privat pensjonssparing.

Formuesposisjon kan være avhengig av om respondentene eier bolig eller ikke som følge av den gunstige verdsettelsesrabatten på egen bolig. Vi ønsker derfor å evaluere årlig privat sparing mellom tre ulike grupper som vi mener har ulik formuesposisjon. Den gruppen vi betrakter som «mest formuende» er de som oppgir at de både betaler formuesskatt og eier egen bolig. De som eier egen bolig, men ikke betaler formuesskatt, kategoriseres som «middels formuende». Dette som følge av at verdsettelsesrabatten på egen bolig medfører at de som eier bolig vil oppnå en lavere skattepliktig formue sammenlignet med de som ikke eier bolig. Pengene som er plassert i egen bolig ville alternativt stått i bank eller formuesobjekt med langt lavere verdsettelsesrabatt. Vi antar dermed at en betydelig andel som ikke betaler formuesskatt og eier egen bolig vil være i netto formuesskatteposisjon ved

full verdsettelse av egen bolig. De som ikke betaler formuesskatt og ikke eier egen bolig kategoriserer vi som «minst formuende». I tillegg til forskjell i formuesposisjoner mener vi at de som ikke eier bolig vil ha boligsparing som et mer naturlig sparemål enn pensjonssparing, noe som også vil være et element som kan bidra til å skape forskjeller i pensjonssparing.

Figur 21: Prosentvis andel som sparer privat til pensjon i ulike formuessegmenter.

I den gruppen vi betrakter som mest formuende er det 112 personer. Gruppen middels formuende personer består av 284 personer, og det er 65 personer i den minst formuende gruppen. Det er 5 personer i undersøkelsen som har oppgitt at de betaler formuesskatt uten å eie egen bolig. Denne kategorien av respondenter har vi valgt å utelate fra analysen som følge av at den ikke vil gi oss anledning til å differensiere ytterligere på formuesposisjon enn de tre øvrige kategoriene. I tillegg utgjør kategorien en svært begrenset andel respondenter. Figur 21 viser at det er klare skiller i oppslutning blant de som sparer årlig til pensjon mellom gruppene. Når det gjelder forskjeller i oppslutning er det 44,54 %⁵⁶ større andel som setter av penger årlig til privat pensjonssparing for middels formuende personer sammenlignet med minst formuende personer. Videre er det 31,03 %⁵⁷ større andel som årlig sparer privat til pensjon blant mest formuende personer sammenlignet med middels formuende personer.

⁵⁶ $((42,25 - 29,23) / 29,23) \times 100$

⁵⁷ $((55,36 - 42,25) / 42,25) \times 100$

Figur 22: Gjennomsnittlig privat pensjonssparing blant de som sparer til pensjon i ulike formuessegmenter.

Av figur 22 ser vi at det er vesentlig forskjell i årlig privat pensjonssparing mellom gruppen med de mest formende personene og de to andre gruppene. Gjennomsnittlig årlig sparebeløp blant den gruppen vi betrakter som mest formuende personer er nesten dobbelt så høy som blant de respondentene som er i de to andre gruppene. Dette indikerer at det er stor forskjell i sparing til pensjon mellom de vi betrakter som mest formuende og minst formuende i denne undersøkelsen. Gjennomsnittlig beløp er på over 11 000 kroner for minst formuende personer, og dersom vi legger til skattefordelen man oppnår gjennom sparing i IPS vil det utgjøre i underkant av 14 000 kroner⁵⁸. Sparenivået er dermed såpass betydelig at det på ingen som helst måte ekskluderer denne gruppen fra ny IPS-ordning.

⁵⁸ $11\,315,79 \times 1,23$

7. Konklusjon

Lønnsomhetsanalysen viser at ny IPS fremstår som svært lønnsom sammenlignet med alternative spareformer. Lønnsomhet i form av prosentvis avkastning er uavhengig av hvor mye man sparer i ordningen, og de som både har ønske om og mulighet til å spare privat til pensjon vil få muligheten til å øke sin pensjon ved å spare i IPS. De gunstige skattefordelene i IPS-ordningen medfører at sparing i IPS gir et vesentlig høyere uttaksbeløp etter skatt, og resulterer i høyere pensjonsutbetalinger sammenlignet med pensjonssparing i alternative spareformer. Kjøpekraftjustert beløp etter skatt viser at IPS er særdeles lønnsomt i forhold til alternative spareformer. Som følge av at IPS er fritatt formuesskatt blir lønnsomheten i forhold til alternative spareformer størst blant personer i netto formuesskatteposisjon.

For de som utelukkende har pensjon som sparemål og som godtar å binde sparepengene til pensjon er IPS den spareformen som bør prioriteres først. For de som ønsker større fleksibilitet når det gjelder uttak, og ikke fullt og helt vil låse pengene til pensjon, er ikke sparing til pensjon i IPS like åpenbart. Blant disse blir det en avveining av hva man verdsetter mest av høyere pensjonsutbetalinger og fleksibilitet til å ta ut pengene når man selv ønsker det.

Spørreundersøkelsen viser at nesten 40 % karakteriseres som sparetilbøyelige i IPS. Blant disse er det en betydelig andel som oppgir at de forventer å spare maksimalt beløp på 40 000 kroner, og gjennomsnittlig forventet sparebeløp blant de sparetilbøyelige er omtrent 20 000 kroner. Dette indikerer at en økning i årlig maksimalt sparebeløp fra 15 000 kroner i den gamle ordningen til nåværende 40 000 kroner vil bidra til økt privat pensjonssparing. Det faktum at respondenter hyppigst oppgir at de vil spare i IPS gjennom å redusere kortsiktig sparing og redusere forbruk indikerer at IPS både vil føre til økt pensjonssparing og økt total sparing. Undersøkelsen indikerer dermed at det vil bli relativt stor oppslutning om sparing i IPS, og at ny IPS vil øke privat sparing til pensjon blant det norske folk i aldersgruppen 25 – 65 år.

Regresjonsanalysen på sparetilbøyelighet i ny IPS viser at de demografiske trekkene alder, kjønn, inntekt, kunnskap om pensjon fra folketrygden, kjennskap til IPS-ordningen og finansiell forståelse er de variablene som har signifikant betydning. Sannsynligheten for at man oppgir et høyere nivå på sparetilbøyelighet er lavere for økende alder, men denne

sammenhengen er ikke konsistent ved inndeling i mindre alderssegmenter. Kvinner har høyere sannsynlighet for å oppgi et høyere nivå på sparetilbøyelighet enn menn. For økende inntekt og bedre kjennskap til IPS-ordningen øker sannsynligheten for å oppgi et høyere nivå av sparetilbøyelighet. Blant de som vet hva de omtrentlig vil få fra folketrygden er sannsynligheten lavere for å oppgi høyere sparetilbøyelighet. For de vi kategoriserer å ha finansiell forståelse vil sannsynligheten være høyere for å oppgi høyere sparetilbøyelighet enn de som ikke kategoriseres å ha finansiell forståelse.

Regresjonsanalyse på årlig privat pensjonssparing viser at inntekt og formue er av signifikant betydning for nivå på årlig sparing, og at høyere inntekt og høyere formue fører til økt årlig privat pensjonssparing. Forskjeller i gjennomsnittlig sparebeløp blant de som sparer privat til pensjon er store for ulike inntekts- og formuessegmenter. Med forutsetning om at spørsmål 12 om privat pensjonssparing kan gi et reelt bilde på spareevne i ny IPS, indikerer dette at ordningen kan bidra til å øke sosiale forskjeller når det gjelder nivå på fremtidige pensjonsutbetalinger. En betydelig andel i det laveste inntektssegmentet oppgir at de sparer privat til pensjon, og disse sparer et gjennomsnittlig beløp på nesten 5 000 kroner årlig. Det er også en betydelig andel som oppgir at de sparer privat til pensjon blant de vi har kategorisert som minst formuende, og blant disse er gjennomsnittlig årlig sparebeløp i overkant av 11 000 og 12 000 kroner. Dette tyder dermed på at ingen vil bli direkte ekskludert fra ny IPS-ordning som følge av lav inntekt eller lav formuesposisjon.

Litteraturliste

Bøker:

Börger, T. (2012) *Social Desirability and Environmental Valuation*. Frankfurt: Lang, Peter, GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften.

Døskeland, T. (2014) *Personlig Finans*. Bergen: Fagbokforlaget.

Jacobsen, D.I. (2015) *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Larsen, A.K. (2007) *En enklere metode*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Long, J.S., Freese, J. (2003) *Regression Models for Categorical Dependent Variables Using STATA*. College Station, Texas: STATA press.

Plahte, A., Nordstoga, H. (2010) *Alt du trenger å vite om pensjon*. Oslo: Cappelen akademisk.

Nettsteder:

AksjeNorge (2016) *Nordmenns finansielle forståelse i et internasjonalt perspektiv*. Tilgjengelig fra: <http://aksjenorge.no/aktuelt/2016/10/11/nordmenns-finansielle-forstaelse-i-et-internasjonalt-perspektiv/> [Lest 4. oktober 2017]

AksjeNorge (2017) *Aksjesparing Statsbudsjettet 2018*. Tilgjengelig fra: <http://aksjenorge.no/aktuelt/2017/10/12/aksjesparing-statsbudsjettet-2018/> [Lest 7. november 2017]

Arbeids- og sosialdepartementet (u.å.) *Pensjonsreformen*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/pensjon-trygd-og-sosiale-tjenester/pensjonsreform/id86731/> [Lest 5. oktober 2017]

Arbeids- og sosialdepartementet (2016) *A til Å om pensjon*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/pensjon-trygd-og-sosiale-tjenester/pensjonsreform/sporsmal-og-svar/a-til-a/id594893/#Standardsikring> [Lest 4. oktober 2017]

Arbeids- og sosialdepartementet (2017a) *Spørsmål og svar om pensjonsreformen*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/no/tema/pensjon-trygd-og-sosiale-tjenester/pensjonsreform/sporsmal-og-svar/id86829/#Hovedmaal_pensjonsreform [Lest 6. oktober 2017]

Arbeids- og sosialdepartementet (2017b) *Det norske trygdesystemet*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/03b0e088c8f44a8793ed0c0781556b11/a-0008-b_det-norske-trygdesystemet_web-samlet.pdf [Lest 6. oktober 2017]

- Braut, G. S. (16. april 2015) p-verdier, i: *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/p-verdier> [Lest 14. desember 2017]
- Dahlum, S. (4. september 2015) Validitet, i: *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/validitet> [Lest 6. oktober 2017]
- Danske Bank (2017) *Alt du må vite om IPS*. Tilgjengelig fra: <https://danskebankstories.no/alt-ma-ips-tenk-bsu-voksne/> [Lest 7. november 2017]
- Financial Literacy (u.å.), i: *Investopedia*. Tilgjengelig fra: <http://www.investopedia.com/terms/f/financial-literacy.asp> [Lest 9. oktober 2017]
- Finansdepartementet (2017a) *Gunstigere ordninger for sparing til pensjon*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/gunstigere-ordninger-for-sparing-til-pensjon/id2552654/> [Lest 7. oktober 2017]
- Finansdepartementet (2017b) *Ny ordning for skattefavoredert individuell sparing til pensjon*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-ordning-for-skattefavoredert-individuell-sparing-til-pensjon/id2564179/> [Lest 7. oktober 2017]
- Finansdepartementet (2017c) *Ny ordning for skattefavoredert individuell sparing til pensjon (ny IPS)*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-ordning-for-skattefavoredert-individuell-sparing-til-pensjon-ny-ips/id2577287/> [Lest 05.11.2017]
- Finansdepartementet (2017d) *Skattesatser, fradrag og beløpsgrenser i 2017 og 2018*. Tilgjengelig fra: <https://www.statsbudsjettet.no/Statsbudsjettet-2018/Artikler/Skattesatser-2018/> [Lest 13. desember 2017]
- Finansdepartementet (2017e) *Høringsnotat – Forskriftsbestemmelser om ny ordning for skattefavoredert individuell sparing til pensjon*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/d5b8666c7e0a4f04ad6948439f58ca5f/kaas_horingsnotat.pdf [Lest 7. oktober 2017]
- Finansportalen (u.å. (a)) *IPS (gammel ordning)*. Tilgjengelig fra: <https://www.finansportalen.no/pensjon/ips/> [Lest 7. oktober 2017]
- Finansportalen (u.å. (b)) *Hva er offentlig tjenstepensjon*. Tilgjengelig fra: <https://www.finansportalen.no/pensjon/hva-er-offentlig-tjenstepensjon> [Lest 5. oktober 2017]
- Finansportalen (u.å. (c)) *IPA*. Tilgjengelig fra: <https://www.finansportalen.no/pensjon/ipa/> [Lest 6. oktober 2017]
- Finansportalen (u.å. (d)) *Risiko og avkastning*. Tilgjengelig fra: <https://www.finansportalen.no/plassere-penger/risiko-og-avkastning/> [Lest 6. november 2017]
- Finans Norge (2009) *Privat tjenstepensjon*. Tilgjengelig fra: <https://www.finansnorge.no/tema/liv-og-pensjon/tjenstepensjon/> [Lest 4. oktober 2017]

-
- Finans Norge (2013) *Individuell pensjonssparing*. Tilgjengelig fra:
<https://www.finansnorge.no/contentassets/f265bfcdb3147b491d7734d3dcc758d/last-ned-notatene/individuell-pensjonssparing.pdf> [Lest 24. september 2017]
- Finans Norge (2017a) *Ny pensjonsspareordning*. Tilgjengelig fra:
<https://www.finansnorge.no/aktuelt/nyheter/2017/05/ny-pensjonsspareordning/> [Lest 10. oktober 2017]
- Finans Norge (2017b) *Aksjesparekonto fra 1. september*. Tilgjengelig fra
<https://www.finansnorge.no/aktuelt/nyheter/2017/06/aksjesparekonto-fra-1.-september/> [Lest 5. november 2017]
- Finans Norge (2017c) *Revidert bransjeavtale om avkastningsprognoser*. Tilgjengelig fra:
<https://www.finansnorge.no/aktuelt/nyheter/2017/09/revidert-bransjeavtale-om-avkastningsprognoser/> [Lest 1. november 2017]
- Finans Norge (u.å.) *Liv og pensjon*. Tilgjengelig fra:
<https://www.finansnorge.no/politikk/finans-norge-mener/liv-og-pensjon/> [Lest 24. september 2017]
- Flesland, S. (2017) *Skatte- og avgiftssatsene for 2017/2018*. 12. oktober. 2017. Skattebetalerforeningen. Tilgjengelig fra: <https://www.skatt.no/2017/10/12/skatte-avgiftssatsene-20172018/> [Lest 7. november 2017]
- Humberset, K. (2017) *Kvinner får 23 prosent lavere pensjon enn menn: - Farlig å være hjemmeværende uten lønn*. *Adressa*, 8. mars 2017. Tilgjengelig fra:
<http://www.adressa.no/familieogoppvekst/Kvinner-far-25-prosent-lavere-pensjon-enn-menn--Livsfarlig-a-vare-hjemmevarende-uten-lonn-9902b.html> [Lest 14. desember 2017]
- KLP (u.å.) *Om offentlig tjenstepensjon*. Tilgjengelig fra:
<https://www.klp.no/person/pensjon/offentlig-tjenstepensjon/om-offentlig-tjenstepensjon-1.25994> [Lest 5. oktober 2017]
- Malt, U. (4. september 2015) *Likert-skala, i: Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra:
<https://snl.no/Likert-skala> [Lest 7. oktober 2017]
- Microsoft (u.å.) *Kjikvadrat.test (funksjon)*. Tilgjengelig fra:
<https://support.office.com/nb-no/article/KJIKVADRAT-TEST-funksjon-2e8a7861-b14a-4985-aa93-fb88de3f260f> [Lest 7. desember 2017]
- NAV (2007) *Tjenstepensjon*. Sist endret 21.12.2016. Tilgjengelig fra:
<https://www.nav.no/no/Person/Pensjon/Andre+pensjonsordninger/tjenstepensjon> [Lest 4. oktober. 2017]
- NAV (2013) *Forholdstall og delingstall*. Sist endret 21.12.2016. Tilgjengelig fra:
<https://www.nav.no/no/Person/Pensjon/Alderspensjon/Relatert+informasjon/forholdstall-og-delingsstall> [Lest 6. oktober 2017]

- Nestaas, R. (2017) *Frykter større forskjeller mellom pensjonistene*. Pensjonistforbundet. Tilgjengelig fra: <https://www.pensjonistforbundet.no/nyhet/3166-frykter-stoslashrre-forskjeller-mellom-pensjonistene> [Lest 30. oktober 2017]
- Norges Bank (u.å. (a)) *Inflasjon*. Tilgjengelig fra: <http://www.norges-bank.no/Statistikk/Inflasjon/> [Lest 7. november 2017]
- Norges Bank (u.å. (b)) *Statskasseveksler månedsgjennomsnitt*. Tilgjengelig fra: <http://www.norges-bank.no/Statistikk/Rentestatistikk/Statskasseveksler-Rente-Manedsgjennomsnitt-av-daglige-noteringer/> [Lest 7. november 2017]
- Norsk familieøkonomi (u.å.) *Innskuddsrente*. Tilgjengelig fra: <https://www.norskfamilie.no/barometre/innskuddsrente/> [Lest 6. november 2017]
- Norstat (u.å.) *Norstat Panel Book*. Tilgjengelig fra: https://norstat.fr/fileadmin/user_upload/PDF_Downloads/Norstat_Panel_Book.pdf [Lest 4. oktober 2017]
- NTB (2017) LO og Unio mener ny pensjonsordning vil øke forskjellene. *E24*, 23. September 2017. Tilgjengelig fra: <http://e24.no/makro-og-politikk/lo/lo-og-unio-mener-ny-pensjonsordning-vil-oeke-forskjellene/24148002> [Lest 29. oktober 2017]
- OECD (u.å.(a)) *Ageing and Employment Policies – Statistics on average effective age of retirement*. Tilgjengelig fra: <http://www.oecd.org/els/emp/average-effective-age-of-retirement.htm> [Lest 3. november 2017]
- Oslo Børs (u.å. (a)) *OBX Total Return Index*. Tilgjengelig fra: <https://www.oslobors.no/markedsaktivitet/#/details/OBX.OSE/overview> [Lest 7. november 2017]
- Oslo Børs (u.å.(b)) *Årsstatistikk*. Tilgjengelig fra: <https://www.oslobors.no/Oslo-Boers/Statistikk/AArsstatistikk> [Lest 7. november 2017]
- Parr, O. S. (2016) *Formuen krymper i banken*. *Hegnar.no*, 20. januar 2016. <http://www.hegnar.no/Nyheter/Personlig-oekonomi/2016/01/Formuen-krymper-i-banken> [Lest 8. november 2017]
- Pensjonistforbundet (2017) *Høring – Forslag til forskriftsbestemmelser til reglene om ny ordning for skattefavorisert individuell sparing til pensjon*. Tilgjengelig fra: <https://www.pensjonistforbundet.no/nyhet/download/3166-3f46c0e16db279dde2fa7af525f24136.pdf> [Lest 29. oktober 2017]
- Pensjonsleverandørenes samarbeidsportal (u.å. (a)) *Privat tjenstepensjon (OTP)*. Tilgjengelig fra: <http://www.minpensjon.no/Privat.aspx?ActiveTab=3> [Lest 5. oktober 2017]
- Pensjonsleverandørenes samarbeidsportal (u.å. (b)) *Offentlig tjenstepensjon*. Tilgjengelig fra: <http://www.minpensjon.no/Offentlig.aspx?ActiveTab=3> [Lest 5. oktober 2017]

-
- Skatteetaten (u.å. (a)) *Aksjesparekonto (ASK)*. Tilgjengelig fra:
<http://www.skatteetaten.no/no/Person/Aksjer-og-verdipapirer/aksjesparekonto-ask/>
[Lest 7. november 2017]
- Skatteetaten (u.å. (b)) *Skjermingsrente for aksjer og enkeltpersonforetak*. Tilgjengelig fra:
<http://www.skatteetaten.no/no/Tabeller-og-satser/Skjermingsrente/> [Lest 7. november 2017]
- Skatteetaten (u.å. (c)) *Fradrag for boligsparing for ungdom (BSU)*. Tilgjengelig fra:
<http://www.skatteetaten.no/no/Tabeller-og-satser/Boligsparing-for-ungdom-BSU/>
[Lest 13. desember 2017]
- Stata.com (u.å.) *Intreg – interval regression*. Tilgjengelig fra:
<https://www.stata.com/manuals13/rintreg.pdf> [Lest 15. november 2017]
- Statsministerens Kontor (2013) *Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre og Fremskrittspartiet*. Tilgjengelig fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/a93b067d9b604c5a82bd3b5590096f74/plattform.pdf> [Lest 7. oktober 2017]
- Storebrand (u.å.) *Detaljer om IPS*. Storebrand.no. Tilgjengelig fra:
<https://www.storebrand.no/privat/pensjon/ips/detaljer> [Lest 7. november 2017]
- Svardal, F. (17. november 2017) Reliabilitet, i: *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra:
<https://snl.no/reliabilitet> [Lest 7. desember 2017]
- Sættem, B.E., Stakkestad, I. (2017) *Hva er IPS?* Tilgjengelig fra:
<https://www.storebrand.no/smartere-valg/artikkel/pensjon/hva-er-ips> [Lest 10. oktober 2017]
- Unio (2017) *Unio advarer mot ny skattefavorisert sparing til pensjon*. Tilgjengelig fra:
<https://www.unio.no/no/nyheter/nyheter-2017/unio-advarer-mot-ny-skattefavorisert-sparing-til-pensjon> [Lest 29. oktober 2017]
- Øverland, O.R. (2001) Taktisk aktivfordeling – en passiv strategi for aktiv meravkastning. *Magma*. Tilgjengelig fra: <https://www.magma.no/taktisk-aktivfordeling-en-passiv-strategi-for-aktiv-meravkastning> [Lest 15. desember 2017]

Meldinger og proposisjoner til Stortinget:

Dokument 8:8 S (2010-2011). *Representantforslag 8 S*.

Innst. 156 S (2016-2017). *Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen*.

Meld. St. 2 (2016-2017). *Revidert nasjonalbudsjett 2017*.

Meld. St. 29 (2016-2017). *Perspektivmeldingen 2017*.

Prop.1 LS (2017-2018). *Skatter, avgifter og toll 2018*.

Norges offentlige utredninger (NOU):

NOU 2004:1. *Kortversjon av Pensjonskomisjonens rapport NOU 2004:1.*

NOU 2007:17. *Individuell pensjonsordning.*

8. Appendiks

8.1 Spørreundersøkelsen

Ny ordning for individuell pensjonssparing (IPS)

Dette er en undersøkelse om individuell pensjonssparing. Hensikten med undersøkelsen er å kartlegge hvordan nordmenn i aldersgruppen 25-65 år forholder seg til pensjonssparing. Undersøkelsen tar ca. 5-6 minutter å gjennomføre, og alle svar er anonyme. Dine svar er viktige for oss, og vi setter pris på at du tar deg tid til å besvare undersøkelsen.

1. Kjønn

- Mann
- Kvinne

2. Alder:

3. Hva er din høyeste fullførte utdanning?

- Grunnskole
- Videregående utdanning
- Fagbrev
- Høyskole/universitet, årsstudium
- Høyskole/universitet, Bachelorgrad
- Høyskole/universitet, Mastergrad eller høyere
- Ønsker ikke svare

4. Hvilken landsdel bor du i?

- Nord-Norge
- Midt-Norge
- Vestlandet
- Østlandet
- Sørlandet inkludert Telemark
- Oslo

5. Har du barn du forsørger?

- Har ikke barn
- Har barn jeg forsørger
- Har barn, men ingen jeg forsørger

6. Hvilken årlig inntekt har du (før skatt)?

- Under 200 000 kr
- 200 000 – 399 999 kr
- 400 000 – 599 999 kr
- 600 000 – 799 999 kr
- Over 800 000 kr
- Ønsker ikke svare

7. Eier du egen bolig?

- Ja
- Nei

8. Betaler du formuesskatt?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

9. Sparer du i BSU? (Boligsparing for ungdom)

- Jeg sparer i BSU
- Jeg har spart i BSU tidligere
- Nei, jeg har aldri spart i BSU

10. Hvor mye sparer du i gjennomsnitt per år utover eventuell nedbetaling av boliglån?

- 1 – 4 999 kr
- 5 000 – 9 999 kr
- 10 000 – 19 999 kr
- 20 000 – 39 999 kr
- 40 000 – 59 999 kr
- 60 000 – 79 999 kr
- 80 000 kr eller mer
- Sparer ingenting

11.1. *{Hvis man svarer at man sparer på spørsmål 10}* Sparer du i form av fast månedlig sparing eller engangsinnskudd?

- Månedlig spareavtale
- Engangsinnskudd
- Begge deler

11.2. *{Hvis man svarer at man sparer på spørsmål 10}* Hva sparer du til? (Flere svar er mulig)

- Bolig
- Bil
- Hytte/fritidsbolig
- Ferie
- Pensjon
- Barn eller barnebarn
- Uforutsette utgifter
- Annet

12. Hvor mye sparer du privat til egen pensjon per år?

- 1 – 4 999 kr
- 5 000 – 9 999 kr
- 10 000 – 19 999 kr
- 20 000 – 29 999 kr
- 30 000 – 39 999 kr
- 40 000 kr eller mer
- Sparer ingenting

13a. *{Hvis sparing på spørsmål 12}* Hvilke spareformer benytter du deg av når du sparer til pensjon? (Flere svar er mulig)

- Banksparing
- Sparer ved å nedbetale lån på egen bolig, hytte og/eller feriebolig
- Aksjer eller aksjefond
- Rentefond eller kombinasjonsfond
- Aksjesparekonto
- Fondskonto / Investeringskonto / Ekstrapensjon
- Individuell pensjonssparing (IPS)
- Utleiebolig
- Annen sparing

13b. *{Hvis «sparer ingenting» på spørsmål 12}* Hvorfor setter du ikke selv av penger til egen pensjon?

- Har ikke mer penger å sette av
- Pensjon er for langt frem i tid og jeg prioriterer derfor ikke pensjonssparing
- Jeg mener pensjon fra folketrygden og arbeidsgiver er nok
- Andre forhold
- Vet ikke

14. Synes du selv at du sparer nok til egen pensjon?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

15. Vet du omtrent hvor mye du kan forvente å få i alderspensjon fra folketrygden?

- Ja
- Nei

16. I november lanseres en ny ordning for individuell pensjonssparing (IPS). Kjenner du til denne nye ordningen?

- Jeg kjenner til ny IPS og hovedreglene
- Jeg har hørt om IPS, men kjenner ikke hovedreglene
- Jeg har ikke hørt om IPS og vet ikke hva det innebærer

17. Hovedreglene i den nye IPS-ordningen er som følger:

- Du kan spare inntil 40 000 kr per år
- Innskuddet gir fradrag i alminnelig inntekt (med 24 prosent i 2017), slik at du kan få inntil 9 600 kr igjen på skatten året etter
- Pengene er fritatt for formuesskatt, og det er heller ingen skatt på avkastningen underveis
- Pengene er bundet til du er minst 62 år
- Ved uttak vil sparesaldoen (innskudd + avkastning) beskattes som alminnelig inntekt
- Man kan selv bestemme når man vil slutte å spare, eller om man vil justere sparebeløp underveis

Hvor sannsynlig er det at den nye IPS-ordningen vil føre til at du øker din sparing til pensjon?

Svært usannsynlig	Usannsynlig	Nøytral	Sannsynlig	Svært sannsynlig

18a.1. *{Hvis sannsynlig eller svært sannsynlig på spørsmål 17}* Vil du ta disse pengene fra annen sparing eller vil du redusere forbruket? (Flere svar mulig)

- Fra annen kortsiktig sparing, f.eks. bank
- Fra annen langsiktig sparing, f.eks. fond
- Fra penger jeg bruker til å betale ned lån
- Jeg vil redusere forbruket
- Vet ikke

18a.2. *{Hvis sannsynlig eller svært sannsynlig på spørsmål 17}* Hvor mye ser du for deg å spare i den nye IPS-ordningen per år?

- 1 – 4 999 kr
- 5 000 – 9 999 kr
- 10 000 – 19 999 kr
- 20 000 – 29 999 kr
- 30 000 – 39 999 kr
- 40 000 kr

19. Beregninger viser at IPS-sparing i aksjefond gir 20-50 prosent høyere sparesaldo enn sparing i samme aksjefond utenfor IPS, gitt at sparehorisonten er minst 20 år. Vil denne opplysningen føre til at du velger IPS fremfor andre spareformer?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

20. Dersom du selv skal spare til pensjon, hvor viktig er følgende elementer?

	Svært uviktig	Uviktig	Verken eller	Viktig	Svært viktig
At jeg får høyest mulig avkastning					
At risikoen for å tape penger er liten					
At spareordningen har skattefordeler					
At jeg kan velge mellom et bredt utvalg fond					
At jeg kan ta ut pengene når jeg selv ønsker det					
At jeg kan spare samme sted som jeg har min tjenestepensjon (som betales av arbeidsgiver)					
At sparepengene investeres bærekraftig					

21. Ta stilling til følgende utsagn:

«Det å kjøpe en enkeltaksje gir sikrere avkastning enn å kjøpe aksjefond»

- Riktig
- Feil
- Vet ikke

22. Anta du har 100 kroner på en sparekonto med 2 prosent rente per år. Anta at du lar pengene forrente seg, hvor mye tror du at du har på sparekontoen etter to år?

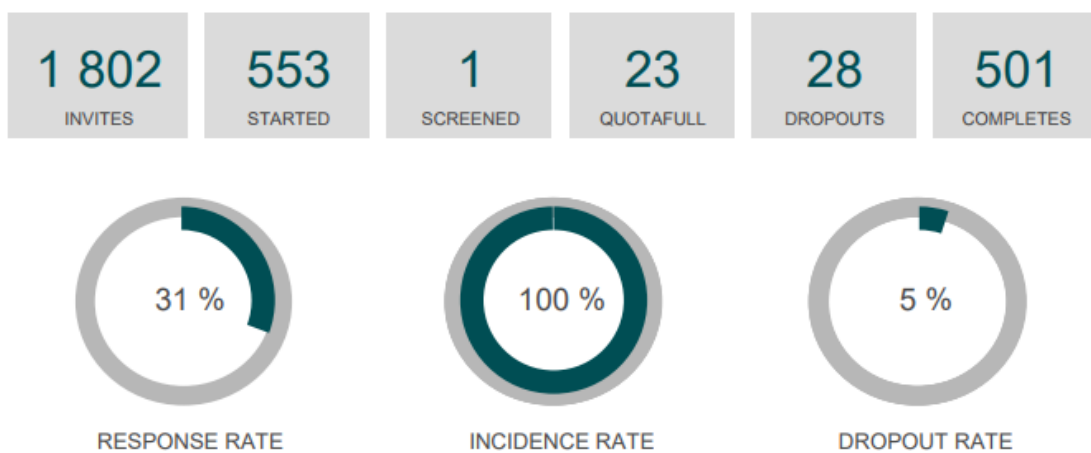
- 102 kroner
- Mer enn 102 kroner
- Mindre enn 102 kroner
- Vet ikke

8.2 Statistikk fra Norstat

NORWAY

PERFORMANCE DATA

The performance data in this report may differ from the clients' values due to technical reasons.

Figur 23: Prestasjonsrapport fra Norstat på spørreundersøkelsen.

8.3 Avkastningstall

I lønnsomhetsberegningene har vi brukt avkastningstall fra Finans Norges bransjestandard. Her er tallene oppgitt i reelle termer, mens vi benytter nominelle tall i vår analyse. Nominelle avkastningstall er funnet ved følgende formel:

$$p_n = [p_r \times (1 + j)] + j$$

der p_n = nominell avkastning, p_r = reell avkastning, j = inflasjon

Formel 3: Omgjøring fra reell til nominell avkastning.

8.4 Lønnsomhetsberegninger

Metoden for beregningene er uavhengig av innskuddsbeløp, og vi viser derfor kun beregninger for gjennomsnittlig innskuddsbeløp.

8.4.1 IPS

100 % aksjer

AKSJE NORGE BRANSJESTANDARD

	Årlig	
Aksjer		
Realavkastning	3,75 %	Forutsetninger:
Nominell avkastning	6,34 %	- reinvesterer skattefradraget i IPS slik at det finansierer en del av sparingen
Avkastning - gebyr	6,09 %	- innskuddet skjer rett før årsskiftet
Forvaltning	0,25 %	
Fradrag innskudd	23,00 %	
Skatt uttak	23,00 %	

Middels sparing (15 400 kroner)

År	0	1	2	3	4	5	10	20	30	40
Konto IB	20 000,00	41 218,75	63 730,52	87 614,10	112 953,08	264 779,40	743 169,53	1 607 500,76	3 169 131,00	
Egen sparing										
Akkumulert beløp	15 400,00	31 738,44	49 650,21	68 933,78	89 672,77	218 499,09	650 889,22	1 469 220,45	2 984 850,69	
Avkastning	938,44	2 511,77	3 883,58	5 338,98	6 883,08	16 134,99	45 286,89	97 957,08	193 118,92	
Skattefordel										
Akkumulert beløp	4 600,00	9 480,31	14 658,02	20 151,24	25 979,21	60 899,26	170 928,99	369 725,18	728 900,13	
Avkastning	280,31	577,71	893,22	1 227,97	1 583,11	3 711,05	10 415,99	22 530,13	44 417,35	
Konto UB	21 218,75	43 730,52	67 614,10	92 953,08	119 836,16	280 914,40	788 456,42	1 705 457,84	3 362 249,92	
Skattefordel	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00
Egen sparing	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Innskudd	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00
Begynner uttak										
Konto før skatt	21 218,75	43 730,52	67 614,10	92 953,08	119 836,16	280 914,40	788 456,42	1 705 457,84	3 362 249,92	
Skatt	4 880,31	10 058,02	15 551,24	21 379,21	27 562,32	64 610,31	181 344,98	392 255,30	773 317,48	
Konto etter skatt	16 338,44	33 672,50	52 062,85	71 573,87	92 273,84	216 304,09	607 111,44	1 313 202,54	2 588 932,44	
Totalt beløp spart	20 000,00	40 000,00	60 000,00	80 000,00	100 000,00	200 000,00	400 000,00	600 000,00	800 000,00	
Hvorav egen sparing	15 400,00	30 800,00	46 200,00	61 600,00	77 000,00	154 000,00	308 000,00	462 000,00	616 000,00	

Tabell 21: Kontoutvikling IPS, 100 % aksjer.

100 % renter

AKSJE NORGE BRANSJESTANDARD

	Årlig	
Renter		
Realavkastning	0,75 %	Forutsetninger:
Nominell avkastning	3,27 %	- reinvesterer skattefradraget i IPS slik at det finansierer en del av sparingen
Avkastning - gebyr	3,02 %	- innskuddet skjer rett før årsskiftet
Forvaltning	0,25 %	
Frdrag innskudd	23,00 %	
Skatt uttak	23,00 %	

Middels sparing (15 400 kroner)

År	0	1	2	3	4	5	10	20	30	40
Konto IB		20 000,00	40 603,75	61 829,48	83 695,95	106 222,52	229 475,67	538 433,63	954 403,78	1 514 451,35
Egen sparing										
Akkumulert beløp		15 400,00	31 264,89	47 608,70	64 445,88	81 791,34	176 696,26	414 593,90	734 890,91	1 166 127,54
Avkastning		464,89	943,81	1 437,19	1 945,46	2 469,08	5 334,02	12 515,55	22 184,52	35 202,48
Skattefordel										
Akkumulert beløp		4 600,00	9 338,86	14 220,78	19 250,07	24 431,18	52 779,40	123 839,74	219 512,87	348 323,81
Avkastning		138,86	281,92	429,29	581,11	737,52	1 593,28	3 738,41	6 626,54	10 515,03
Konto UB		20 603,75	41 829,48	63 695,95	86 222,52	109 429,12	236 402,96	554 687,60	983 214,84	1 560 168,85
Skattefordel		4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00	4 600,00
Egen sparing		15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Innskudd	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00
Begynner uttak										
Konto før skatt		20 603,75	41 829,48	63 695,95	86 222,52	109 429,12	236 402,96	554 687,60	983 214,84	1 560 168,85
Skatt		4 738,86	9 620,78	14 650,07	19 831,18	25 168,70	54 372,68	127 578,15	226 139,41	358 838,84
Konto etter skatt		15 864,89	32 208,70	49 045,88	66 391,34	84 260,42	182 030,28	427 109,45	757 075,43	1 201 330,01
Totalt beløp spart		20 000,00	40 000,00	60 000,00	80 000,00	100 000,00	200 000,00	400 000,00	600 000,00	800 000,00
Hvorav egen sparing		15 400,00	30 800,00	46 200,00	61 600,00	77 000,00	154 000,00	308 000,00	462 000,00	616 000,00

Tabell 22: Kontoutvikling IPS, 100 % renter.

8.4.2 Banksparing

BANKSPARING, HØYRENTEKONTO

	Årlig	
Rente før skatt	2,650 %	Forutsetning: innskudd i begynnelsen av hvert år
Rente etter skatt	2,041 %	
Skatt 2018	23,00 %	
Formuesskatt	0,85 %	

Uten formuesskatt

Middels sparing (15 400 kroner)

År	1	2	3	4	5	10	20	30	40
Konto IB		15 714,24	31 749,12	48 111,20	64 807,15	153 538,27	360 292,21	613 326,63	923 001,08
Innskudd	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Renter	408,10	824,53	1 249,45	1 683,05	2 125,49	4 476,86	9 955,84	16 661,26	24 867,63
Skatt på renter	93,86	189,64	287,37	387,10	488,86	1 029,68	2 289,84	3 832,09	5 719,55
Konto UB	15 714,24	31 749,12	48 111,20	64 807,15	81 843,77	172 385,45	383 358,21	641 555,79	957 549,15

Tabell 23: Kontoutvikling banksparing, uten formuesskatt.

Med formuesskatt

Middels sparing (15 400 kroner)

År	1	2	3	4	5	10	20	30	40
Konto IB		15 580,67	31 344,12	47 292,50	63 427,98	146 989,60	329 467,89	534 519,96	764 938,34
Innskudd	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Renter	408,10	820,99	1 238,72	1 661,35	2 088,94	4 303,32	9 139,00	14 572,88	20 678,97
Skatt på renter	93,86	188,83	284,91	382,11	480,46	989,76	2 101,97	3 351,76	4 756,16
Grunnlag formuesskatt	15 714,24	31 612,83	47 697,93	63 971,74	80 436,46	165 703,16	351 904,92	561 141,07	796 261,14
Formuesskatt	133,57	268,71	405,43	543,76	683,71	1 408,48	2 991,19	4 769,70	6 768,22
Konto UB	15 580,67	31 344,12	47 292,50	63 427,98	79 752,75	164 294,69	348 913,73	556 371,37	789 492,92

Tabell 24: Kontoutvikling banksparing, med formuesskatt.

8.4.3 Aksjesparekonto

FINANS NORGE BRANSJESTANDARD

	Årlig	
Realavkastning	3,75 %	Forutsetning: utbytte reinvesteres og er dermed en del av total investering
Nominell avkastning	6,34 %	
Avkastning - gebyr	6,09 %	
Forvaltningsgebyr	0,25 %	
Skjermingsfradrag	0,70 %	
Utbytte (lavt)	0,70 %	
Utbytte (høyt)	4,00 %	
Skatt	30,59 %	
Alminnelig skatt	23,00 %	
Oppjusteringsfaktor	1,33	

Uten formuesskatt

Middels sparing (15 400 kroner)

År	1	2	3	4	5	10	20	30	40
ASK IB		16 338,44	33 672,50	52 062,85	71 573,87	188 480,14	556 840,54	1 222 375,59	2 424 830,87
Investering	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Avkastning	938,44	1 934,06	2 990,36	4 111,02	5 299,97	12 423,95	34 870,91	75 426,95	148 701,57
Utbytte	107,80	216,35	325,67	435,75	546,60	1 112,60	2 305,58	3 584,75	4 956,33
Skjerming	107,80	216,35	325,67	435,75	546,60	1 112,60	2 305,58	3 584,75	4 956,33
Skattlagt utbytte	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skatt utbytte	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ASK UB	16 338,44	33 672,50	52 062,85	71 573,87	92 273,84	216 304,09	607 111,44	1 313 202,54	2 588 932,44
Begynner uttak									
Konto før skatt	16 338,44	33 672,50	52 062,85	71 573,87	92 273,84	216 304,09	607 111,44	1 313 202,54	2 588 932,44
Total investering	15 400,00	30 907,80	46 524,15	62 249,82	78 085,57	158 942,67	329 368,42	512 106,86	708 047,55
Skattegrunnlag	938,44	2 764,70	5 538,70	9 324,05	14 188,27	57 361,42	277 743,02	801 095,67	1 880 884,89
Skatt avkastning	287,07	845,72	1 694,29	2 852,23	4 340,19	17 546,86	84 961,59	245 055,17	575 362,69
Beløp ved uttak	16 051,37	32 826,78	50 368,57	68 721,65	87 933,65	198 757,23	522 149,85	1 068 147,37	2 013 569,75

Tabell 25: Utvikling aksjesparekonto med lavt utbytte og uten formuesskatt.

Middels sparing (15 400 kroner)									
År	1	2	3	4	5	10	20	30	40
ASK IB		16 182,98	33 190,43	51 066,13	69 856,26	179 326,28	502 041,98	1 042 024,56	1 953 863,19
Investering	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Avkastning	938,44	1 924,59	2 960,98	4 050,28	5 195,30	11 866,13	31 531,62	64 436,81	120 001,98
Utbytte	616,00	1 256,64	1 922,91	2 615,82	3 336,45	7 395,76	18 343,30	34 548,32	58 535,72
Skjerming	107,80	219,91	336,51	457,77	583,88	1 294,26	3 210,08	6 045,96	10 243,75
Skattlagt utbytte	508,20	1 036,73	1 586,40	2 158,05	2 752,58	6 101,50	15 133,22	28 502,37	48 291,97
Skatt utbytte	155,46	317,14	485,28	660,15	842,01	1 866,45	4 629,25	8 718,87	14 772,51
ASK UB	16 182,98	33 190,43	51 066,13	69 856,26	89 609,55	204 725,97	544 344,35	1 113 142,49	2 074 492,65
Begynner uttak									
Konto før skatt	16 182,98	33 190,43	51 066,13	69 856,26	89 609,55	204 725,97	544 344,35	1 113 142,49	2 074 492,65
Total investering	15 400,00	31 416,00	48 072,64	65 395,55	83 411,37	184 894,05	458 582,41	863 708,04	1 463 392,94
Skattegrunnlag	782,98	1 774,43	2 993,49	4 460,72	6 198,19	19 831,92	85 761,94	249 434,45	611 099,71
Skatt avkastning	239,51	542,80	915,71	1 364,53	1 896,03	6 066,58	26 234,58	76 302,00	186 935,40
Beløp ved uttak	15 943,47	32 647,63	50 150,42	68 491,73	87 713,53	198 659,38	518 109,77	1 036 840,49	1 887 557,25

Tabell 26: Utvikling aksjesparekonto med høyt utbytte uten formuesskatt.

Med formuesskatt

Middels sparing (15 400 kroner)									
År	1	2	3	4	5	10	20	30	40
ASK IB		16 227,34	33 326,46	51 344,19	70 329,90	181 699,04	514 320,01	1 075 645,46	2 022 928,68
Investering	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Avkastning	938,44	1 927,29	2 969,27	4 067,22	5 224,17	12 010,72	32 279,81	66 485,58	124 210,65
Utbytte	107,80	216,35	325,67	435,75	546,60	1 112,60	2 305,58	3 584,75	4 956,33
Skjerming	107,80	216,35	325,67	435,75	546,60	1 112,60	2 305,58	3 584,75	4 956,33
Skattlagt utbytte	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skatt utbytte	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grunnlag formuesskatt	16 338,44	33 554,63	51 695,72	70 811,42	90 954,07	209 109,76	561 999,82	1 157 531,04	2 162 539,34
Formuesverdi	13 070,75	26 843,70	41 356,58	56 649,13	72 763,25	167 287,81	449 599,86	926 024,83	1 730 031,47
Formuesskatt	111,10	228,17	351,53	481,52	618,49	1 421,95	3 821,60	7 871,21	14 705,27
ASK UB	16 227,34	33 326,46	51 344,19	70 329,90	90 335,58	207 687,82	558 178,22	1 149 659,83	2 147 834,07
Begynner uttak									
Konto før skatt	16 227,34	33 326,46	51 344,19	70 329,90	90 335,58	207 687,82	558 178,22	1 149 659,83	2 147 834,07
Total investering	15 400,00	30 907,80	46 524,15	62 249,82	78 085,57	158 942,67	329 368,42	512 106,86	708 047,55
Skattegrunnlag	827,34	2 418,66	4 820,04	8 080,08	12 250,01	48 745,15	228 809,80	637 552,97	1 439 786,52
Skatt avkastning	253,08	739,87	1 474,45	2 471,70	3 747,28	14 911,14	69 992,92	195 027,45	440 430,70
Beløp ved uttak	15 974,25	32 586,59	49 869,74	67 858,20	86 588,30	192 776,68	488 185,30	954 632,38	1 707 403,37

Tabell 27: Utvikling aksjesparekonto med formuesskatt og lavt utbytte.

Middels sparing (15 400 kroner)

År	1	2	3	4	5	10	20	30	40
ASK IB		16 072,93	32 848,78	50 358,88	68 635,99	172 782,13	462 347,19	909 553,72	1 602 883,11
Investering	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Avkastning	938,44	1 917,88	2 940,16	4 007,18	5 120,94	11 467,35	29 112,72	56 364,37	98 614,13
Utbytte	616,00	1 256,64	1 922,91	2 615,82	3 336,45	7 395,76	18 343,30	34 548,32	58 535,72
Skjerming	107,80	219,91	336,51	457,77	583,88	1 294,26	3 210,08	6 045,96	10 243,75
Skattlagt utbytte	508,20	1 036,73	1 586,40	2 158,05	2 752,58	6 101,50	15 133,22	28 502,37	48 291,97
Skatt utbytte	155,46	317,14	485,28	660,15	842,01	1 866,45	4 629,25	8 718,87	14 772,51
Grunnlag formuesskatt	16 182,98	33 073,68	50 703,66	69 105,91	88 314,92	197 783,03	502 230,65	972 599,21	1 702 124,72
Formuesverdi	12 946,38	26 458,95	40 562,93	55 284,73	70 651,94	158 226,42	401 784,52	778 079,37	1 361 699,78
Formuesskatt	110,04	224,90	344,78	469,92	600,54	1 344,92	3 415,17	6 613,67	11 574,45
ASK UB	16 072,93	32 848,78	50 358,88	68 635,99	87 714,38	196 438,10	498 815,48	965 985,54	1 690 550,27
Begynner uttak									
Konto før skatt	16 072,93	32 848,78	50 358,88	68 635,99	87 714,38	196 438,10	498 815,48	965 985,54	1 690 550,27
Total investering	15 400,00	31 416,00	48 072,64	65 395,55	83 411,37	184 894,05	458 582,41	863 708,04	1 463 392,94
Skattegrunnlag	672,93	1 432,78	2 286,24	3 240,44	4 303,01	11 544,05	40 233,07	102 277,50	227 157,33
Skatt avkastning	205,85	438,29	699,36	991,25	1 316,29	3 531,33	12 307,30	31 286,69	69 487,43
Beløp ved uttak	15 867,08	32 410,49	49 659,52	67 644,74	86 398,09	192 906,78	486 508,19	934 698,85	1 621 062,84

Tabell 28: Utvikling aksjesparekonto med formuesskatt og høyt utbytte.

8.4.4 Fondskonto

FINANS NORGE BRANSJESTANDARD

	Årlig	
Renter		
Realavkastning	0,75 %	Forutsetning: innskudd skjer like før årsskiftet
Nominell avkastning	3,27 %	
Avkastning - gebyr	3,02 %	
Forvaltningsgebyr	0,25 %	
Alminnelig skattesats	23,00 %	
Formuesskatt	0,85 %	
Formuesverdi renter	100,00 %	

Uten formuesskatt

Middels sparing (15 400 kroner)

År	1	2	3	4	5	10	20	30	40
Fondskonto IB		15 864,89	32 208,70	49 045,88	66 391,34	161 296,26	399 193,90	719 490,91	1 150 727,54
Investering	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Avkastning	464,89	943,81	1 437,19	1 945,46	2 469,08	5 334,02	12 515,55	22 184,52	35 202,48
Fondskonto UB	15 864,89	32 208,70	49 045,88	66 391,34	84 260,42	182 030,28	427 109,45	757 075,43	1 201 330,01
Begynner uttak									
Fondskonto UB	15 864,89	32 208,70	49 045,88	66 391,34	84 260,42	182 030,28	427 109,45	757 075,43	1 201 330,01
Total investering	15 400,00	30 800,00	46 200,00	61 600,00	77 000,00	154 000,00	308 000,00	462 000,00	616 000,00
Skattegrunnlag	464,89	1 408,70	2 845,88	4 791,34	7 260,42	28 030,28	119 109,45	295 075,43	585 330,01
Skatt avkastning	106,92	324,00	654,55	1 102,01	1 669,90	6 446,96	27 395,17	67 867,35	134 625,90
Beløp ved uttak	15 757,96	31 884,70	48 391,33	65 289,33	82 590,52	175 583,32	399 714,28	689 208,08	1 066 704,11

Tabell 29: Utvikling fondskonto uten formuesskatt.

Med formuesskatt

Middels sparing (15 400 kroner)

År	1	2	3	4	5	10	20	30	40
Fondskonto IB		15 730,04	31 797,18	48 208,66	64 971,85	154 333,04	364 157,61	623 543,45	944 197,13
Investering	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00	15 400,00
Avkastning	464,89	939,74	1 424,76	1 920,19	2 426,23	5 123,82	11 457,90	19 288,11	28 967,84
Grunnlag formuesskatt	15 864,89	32 069,77	48 621,95	65 528,85	82 798,08	174 856,86	391 015,50	658 231,56	988 564,97
Formuesverdi	15 864,89	32 069,77	48 621,95	65 528,85	82 798,08	174 856,86	391 015,50	658 231,56	988 564,97
Formuesskatt	134,85	272,59	413,29	557,00	703,78	1 486,28	3 323,63	5 594,97	8 402,80
Fondskonto UB	15 730,04	31 797,18	48 208,66	64 971,85	82 094,29	173 370,57	387 691,87	652 636,59	980 162,17
Begynner uttak									
Fondskonto UB	15 730,04	31 797,18	48 208,66	64 971,85	82 094,29	173 370,57	387 691,87	652 636,59	980 162,17
Total investering	15 400,00	30 800,00	46 200,00	61 600,00	77 000,00	154 000,00	308 000,00	462 000,00	616 000,00
Skattegrunnlag	330,04	997,18	2 008,66	3 371,85	5 094,29	19 370,57	79 691,87	190 636,59	364 162,17
Skatt avkastning	75,91	229,35	461,99	775,53	1 171,69	4 455,23	18 329,13	43 846,42	83 757,30
Beløp ved uttak	15 654,13	31 567,83	47 746,67	64 196,32	80 922,60	168 915,34	369 362,74	608 790,18	896 404,87

Tabell 30: Utvikling fondskonto med formuesskatt.

8.5 Kjøpekraftjusterte beløp

Inflasjonsjusteringen av innskuddsbeløpene er gjort etter følgende formel:

$$\sum_{t=0}^n \text{innskudd} \times (1 + j)^n \quad \text{der } j = \text{inflasjon}, n = \text{år}$$

Formel 4: Kjøpekraftjustering av totalt innskudd.

8.5.1 Kort sparehorisont (5 år)

		5 år			
		Inflasjonsjustert	Nominelt	Diff	
IPS (100 % aksjer)	5 005 kr	26 965,62	29 989,00	3 023,38	11,21 %
	15 400 kr	82 971,15	92 273,84	9 302,70	11,21 %
	30 800 kr	165 942,29	184 547,68	18 605,39	11,21 %
IPS (100 % renter)	5 005 kr	26 965,62	27 384,64	419,01	1,55 %
	15 400 kr	82 971,15	84 260,42	1 289,27	1,55 %
	30 800 kr	165 942,29	168 520,84	2 578,55	1,55 %
Banksparing	5 005 kr	26 965,62	26 599,23	-366,40	-1,36 %
	15 400 kr	82 971,15	81 843,77	-1 127,37	-1,36 %
	30 800 kr	165 942,29	163 687,55	-2 254,74	-1,36 %
Banksparing (formue)	5 005 kr	26 965,62	25 919,65	-1 045,98	-3,88 %
	15 400 kr	82 971,15	79 752,75	-3 218,39	-3,88 %
	30 800 kr	165 942,29	159 505,51	-6 436,78	-3,88 %
Aksjesparekonto, lavt utbytte	5 005 kr	26 965,62	28 578,44	1 612,81	5,98 %
	15 400 kr	82 971,15	87 933,65	4 962,50	5,98 %
	30 800 kr	165 942,29	175 867,30	9 925,01	5,98 %
Aksjesparekonto, høyt utbytte	5 005 kr	26 965,62	28 506,90	1 541,27	5,72 %
	15 400 kr	82 971,15	87 713,53	4 742,38	5,72 %
	30 800 kr	165 942,29	175 427,06	9 484,77	5,72 %
Aksjesparekonto, lavt utbytte (formue)	5 005 kr	26 965,62	28 141,20	1 175,58	4,36 %
	15 400 kr	82 971,15	86 588,30	3 617,16	4,36 %
	30 800 kr	165 942,29	173 176,60	7 234,31	4,36 %
Aksjesparekonto, høyt utbytte (formue)	5 005 kr	26 965,62	28 079,38	1 113,76	4,13 %
	15 400 kr	82 971,15	86 398,09	3 426,94	4,13 %
	30 800 kr	165 942,29	172 796,18	6 853,88	4,13 %
Fondskonto	5 005 kr	26 965,62	26 841,92	-123,70	-0,46 %
	15 400 kr	82 971,15	82 590,52	-380,62	-0,46 %
	30 800 kr	165 942,29	165 181,05	-761,24	-0,46 %
Fondskonto (formue)	5 005 kr	26 965,62	26 299,85	-665,78	-2,47 %
	15 400 kr	82 971,15	80 922,60	-2 048,54	-2,47 %
	30 800 kr	165 942,29	161 845,21	-4 097,08	-2,47 %

Tabell 31: Kjøpekraftjusterte innskuddsbeløp, kort horisont.

8.5.2 Middels sparehorisont (20 år)

		20 år			Diff	
		Inflasjonsjustert	Nominelt			
IPS (100 % aksjer)	5 005 kr	131 047,29	197 311,22	66 263,93	50,56 %	
	15 400 kr	403 222,42	607 111,44	203 889,02	50,56 %	
	30 800 kr	806 444,84	1 214 222,89	407 778,05	50,56 %	
IPS (100 % renter)	5 005 kr	131 047,29	138 810,57	7 763,29	5,92 %	
	15 400 kr	403 222,42	427 109,45	23 887,03	5,92 %	
	30 800 kr	806 444,84	854 218,90	47 774,06	5,92 %	
Banksparing	5 005 kr	131 047,29	124 591,42	-6 455,87	-4,93 %	
	15 400 kr	403 222,42	383 358,21	-19 864,21	-4,93 %	
	30 800 kr	806 444,84	766 716,43	-39 728,41	-4,93 %	
Banksparing (formue)	5 005 kr	131 047,29	113 396,96	-17 650,33	-13,47 %	
	15 400 kr	403 222,42	348 913,73	-54 308,69	-13,47 %	
	30 800 kr	806 444,84	697 827,45	-108 617,39	-13,47 %	
Aksjesparekonto, lavt utbytte	5 005 kr	131 047,29	169 698,70	38 651,42	29,49 %	
	15 400 kr	403 222,42	522 149,85	118 927,43	29,49 %	
	30 800 kr	806 444,84	1 044 299,71	237 854,86	29,49 %	
Aksjesparekonto, høyt utbytte	5 005 kr	131 047,29	168 385,68	37 338,39	28,49 %	
	15 400 kr	403 222,42	518 109,77	114 887,35	28,49 %	
	30 800 kr	806 444,84	1 036 219,55	229 774,71	28,49 %	
Aksjesparekonto, lavt utbytte (formue)	5 005 kr	131 047,29	158 660,22	27 612,94	21,07 %	
	15 400 kr	403 222,42	488 185,30	84 962,88	21,07 %	
	30 800 kr	806 444,84	976 370,61	169 925,77	21,07 %	
Aksjesparekonto, høyt utbytte (formue)	5 005 kr	131 047,29	158 115,16	27 067,87	20,66 %	
	15 400 kr	403 222,42	486 508,19	83 285,77	20,66 %	
	30 800 kr	806 444,84	973 016,37	166 571,53	20,66 %	
Fondskonto	5 005 kr	131 047,29	129 907,14	-1 140,15	-0,87 %	
	15 400 kr	403 222,42	399 714,28	-3 508,14	-0,87 %	
	30 800 kr	806 444,84	799 428,56	-7 016,29	-0,87 %	
Fondskonto (formue)	5 005 kr	131 047,29	120 042,89	-11 004,40	-8,40 %	
	15 400 kr	403 222,42	369 362,74	-33 859,68	-8,40 %	
	30 800 kr	806 444,84	738 725,48	-67 719,36	-8,40 %	

Tabell 32: *Kjøpekraftjusterte innskuddsbeløp, middels horisont.*

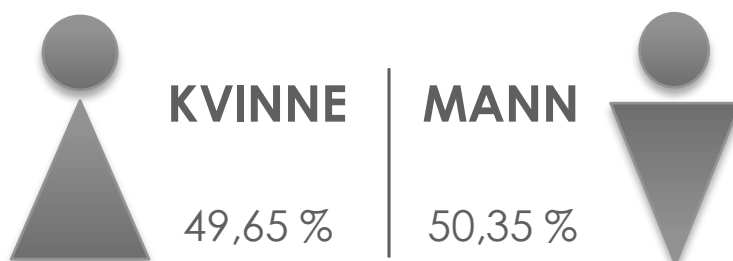
8.5.3 Lang sparehorisont (40 år)

		40 år			
		Inflasjonsjustert	Nominelt	Diff	
IPS (100 % aksjer)	5 005 kr	345 783,53	841 403,04	495 619,52	143,33 %
	15 400 kr	1 063 949,31	2 588 932,44	1 524 983,13	143,33 %
	30 800 kr	2 127 898,62	5 177 864,88	3 049 966,27	143,33 %
IPS (100 % renter)	5 005 kr	345 783,53	390 432,25	44 648,73	12,91 %
	15 400 kr	1 063 949,31	1 201 330,01	137 380,71	12,91 %
	30 800 kr	2 127 898,62	2 402 660,03	274 761,41	12,91 %
Banksparing	5 005 kr	345 783,53	311 203,47	-34 580,05	-10,00 %
	15 400 kr	1 063 949,31	957 549,15	-106 400,16	-10,00 %
	30 800 kr	2 127 898,62	1 915 098,30	-212 800,32	-10,00 %
Banksparing (formue)	5 005 kr	345 783,53	256 585,20	-89 198,33	-25,80 %
	15 400 kr	1 063 949,31	789 492,92	-274 456,39	-25,80 %
	30 800 kr	2 127 898,62	1 578 985,84	-548 912,77	-25,80 %
Aksjesparekonto, lavt utbytte	5 005 kr	345 783,53	654 410,17	308 626,64	89,25 %
	15 400 kr	1 063 949,31	2 013 569,75	949 620,44	89,25 %
	30 800 kr	2 127 898,62	4 027 139,50	1 899 240,89	89,25 %
Aksjesparekonto, høyt utbytte	5 005 kr	345 783,53	613 456,11	267 672,58	77,41 %
	15 400 kr	1 063 949,31	1 887 557,25	823 607,94	77,41 %
	30 800 kr	2 127 898,62	3 775 114,50	1 647 215,89	77,41 %
Aksjesparekonto, lavt utbytte (formue)	5 005 kr	345 783,53	554 906,10	209 122,57	60,48 %
	15 400 kr	1 063 949,31	1 707 403,37	643 454,06	60,48 %
	30 800 kr	2 127 898,62	3 414 806,74	1 286 908,13	60,48 %
Aksjesparekonto, høyt utbytte (formue)	5 005 kr	345 783,53	526 845,42	181 061,90	52,36 %
	15 400 kr	1 063 949,31	1 621 062,84	557 113,54	52,36 %
	30 800 kr	2 127 898,62	3 242 125,69	1 114 227,07	52,36 %
Fondskonto	5 005 kr	345 783,53	346 678,84	895,31	0,26 %
	15 400 kr	1 063 949,31	1 066 704,11	2 754,80	0,26 %
	30 800 kr	2 127 898,62	2 133 408,22	5 509,61	0,26 %
Fondskonto (formue)	5 005 kr	345 783,53	291 331,58	-54 451,94	-15,75 %
	15 400 kr	1 063 949,31	896 404,87	-167 544,44	-15,75 %
	30 800 kr	2 127 898,62	1 792 809,74	-335 088,88	-15,75 %

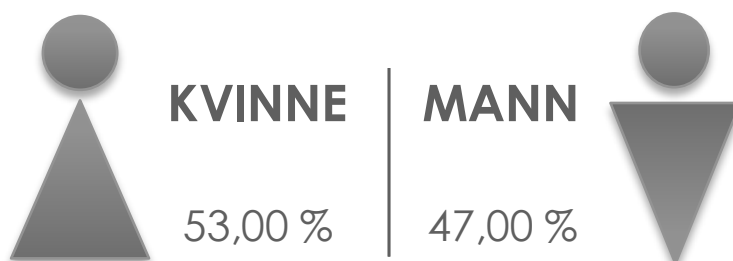
Tabell 33: Kjøpekraftjusterte innskuddsbeløp, lang horisont.

8.6 Deskriptiv statistikk

8.6.1 Kjønn- og aldersfordeling

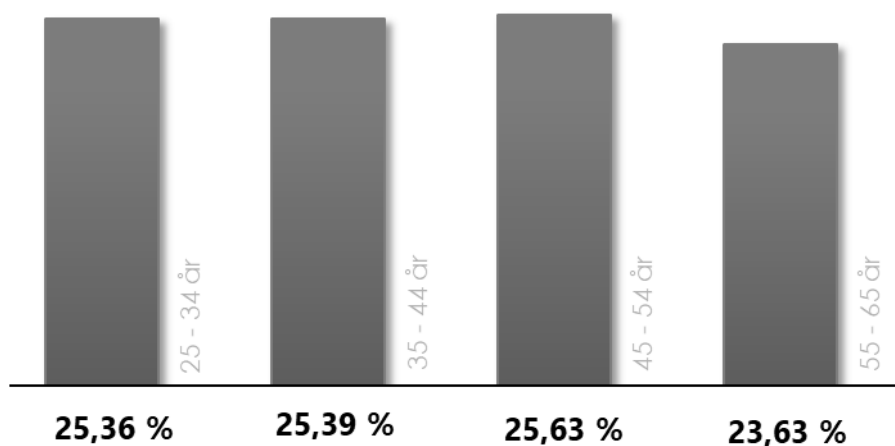

Figur 24: Kjønnfordeling i den norske befolkningen. Kilde: Statistisk Sentralbyrå. Folkemengde og befolkningsendringer. Tabell: 07459: Folkemengde, etter kjønn og ettårig alder. 1. januar (K). Hentet 17. oktober 2017.

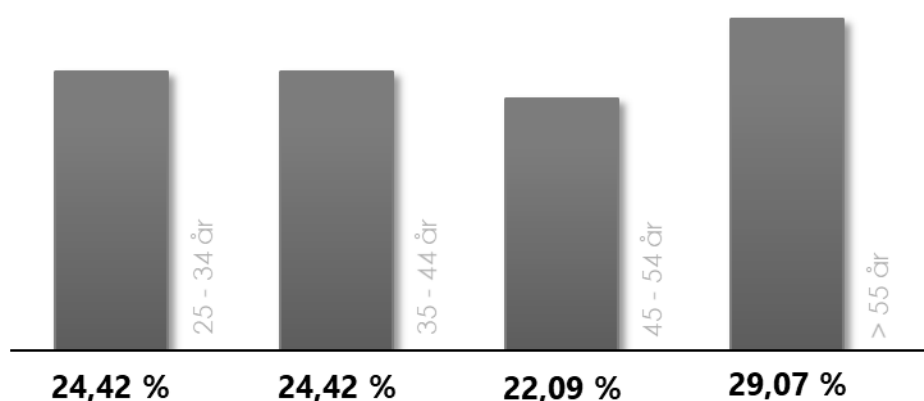

Figur 25: Kjønnfordeling i Norstats respondentpanel. Kilde: Norstat.

Utvalget i undersøkelsen speiler Norstat sitt utvalgspanel på kjønnfordeling i svært stor grad, noe som er i henhold til forventningene som av utvalgsmetodikk med randomisert seleksjon i kombinasjon med prestratifisering. Av figur 23 og 24 fremkommer det noe avvik mellom kjønnfordelingen i panelet til Norstat og det som er tilfellet for den norske befolkningen. Det er dermed noen prosentpoeng forskjell i kjønnfordelingen til Norstat i forhold til den norske befolkningen som er kilde til at det oppstår et lite avvik mellom kjønnfordelingen i vårt datagrunnlag og en norske befolkningen.

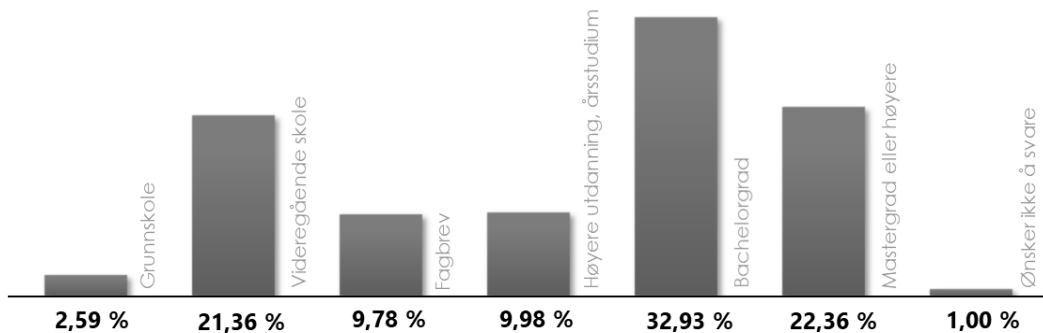
Figur 26: Aldersfordeling i den norske befolkningen. Kilde: Statistisk Sentralbyrå. Folkemengde og befolkningsendringar. Tabell: 07459: Folkemengde, etter kjønn og ettårig alder. 1. januar (K). Hentet 17. oktober 2017.

Figur 27: Aldersfordeling i Norstats respondentpanel. Kilde: Norstat.

Figurene 25 og 26 sammenligner aldersfordelingen i Norstat sitt utvalgspanel og den norske befolkningen. Segmenteringen er ikke fullstendig sammenlignbar ettersom det øvre alderssegmentet til Norstat inkluderer alle over 55 år. Segmenteringen viser likevel at det er en liten underrepresentasjon i alderssegmentet 45 – 54 år hos Norstat sammenlignet med den norske befolkningen. Foruten dette fremkommer det relativt godt samsvar mellom alderssegmentene.

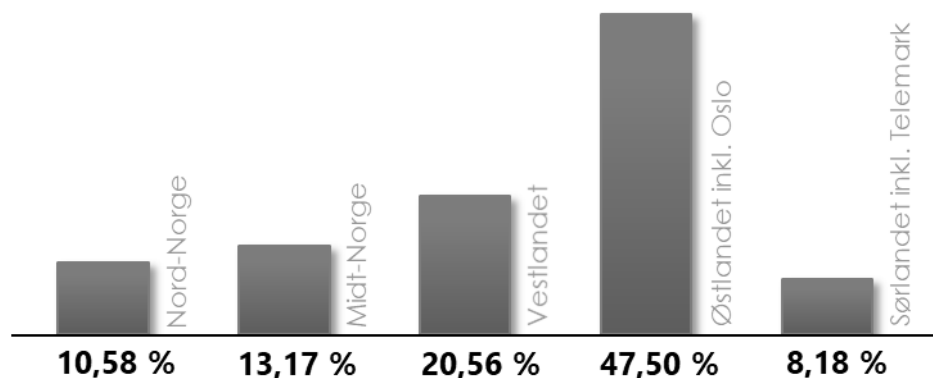
8.6.2 Utdanningsnivå

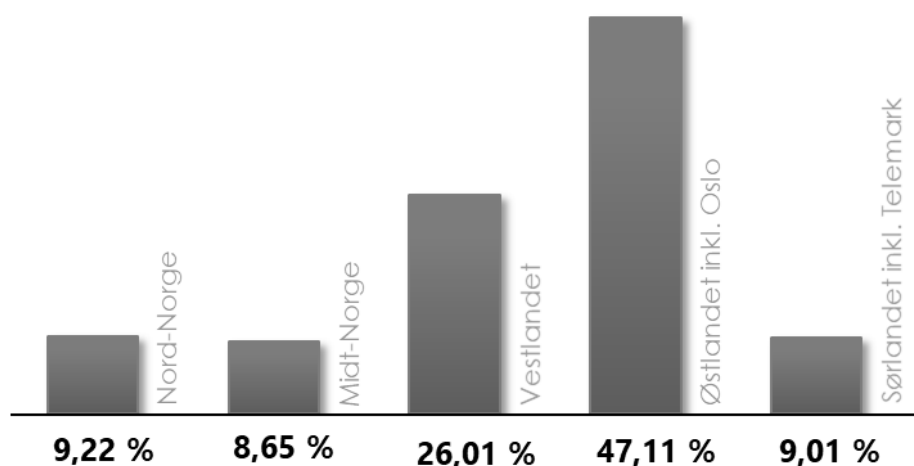
Figur 28: Utdanningsnivå.

Fordelingen viser en oversikt over utvalgets utdanningsnivå. Flest respondenter har oppgitt bachelorgrad og «mastergrad eller høyere» som høyeste fullførte utdanningsnivå. Det er til sammen 23,95 % som oppgir at de ikke har utdanning utover grunnskole eller videregående skole.

8.6.3 Geografisk inndeling

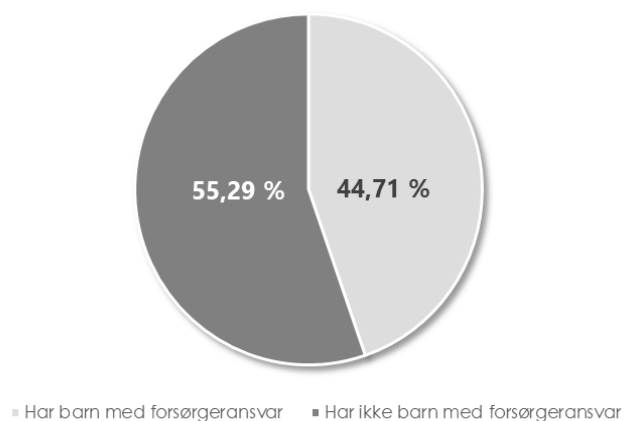
Figur 29: Geografisk inndeling.

Figur 30: Geografisk inndeling i den norske befolkningen. Kilde: Statistisk Sentralbyrå. Tabell: 01222: Folkemngd og kvartalsvise endringer (K). Hentet 14. november 2017.

Figur 29 viser en fordeling over hvor respondentene er bosatt. Inndelingen er i stor grad i overensstemmelse med hva som er tilfellet i den norske befolkningen. Oversikt over geografisk inndeling for Norges befolkning fremkommer av figur 30. Vi har ikke tilgang på geografisk inndeling for Norstat sitt respondentpanel. Fordelingen i undersøkelsen avviker noe fra den relative fordelingen i Midt-Norge og på Vestlandet. Foruten dette er det stor grad av overensstemmelse for geografisk inndeling, og dette bidrar til å underbygge at vi har et datagrunnlag som er representativt for den norske befolkningen mellom 25 – 65 år.

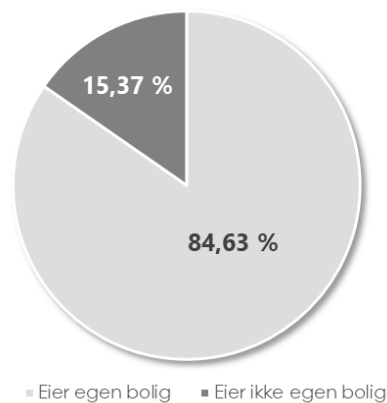
8.6.4 Barn

Figur 31: Forsørgeransvar.

På spørsmålet om man har barn, valgte vi å skille på personer med og uten forsørgeransvar for barn. Av figur 31 ser vi at det er 55,29 % av respondentene som oppgir at de ikke har barn som de har forsørger. Dette vil si at de enten ikke har barn eller at de har barn men ingen de lengre forsørger. Det er 44,71 % som har barn de forsørger.

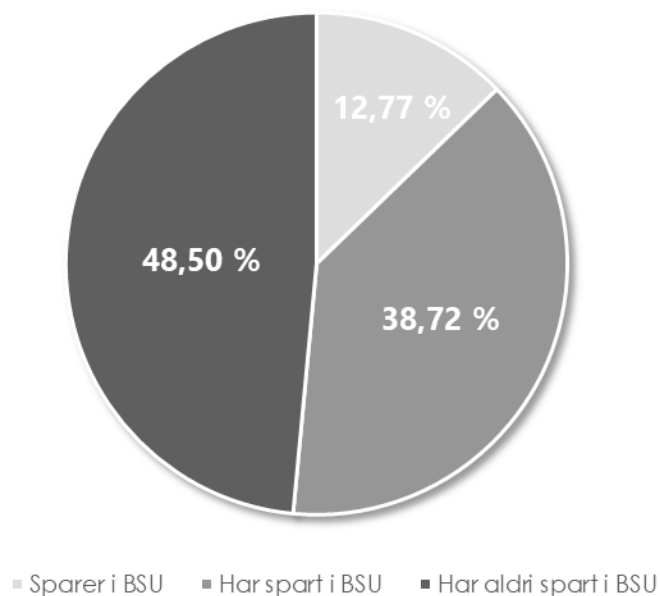
8.6.5 Bolig

Figur 32: Boligeiere.

Figur 32 viser fordelingen av hvor mange av respondentene som eier egen bolig, og det fremkommer at hele 84,63 % eier egen bolig og 15,37 % eier ikke egen bolig.

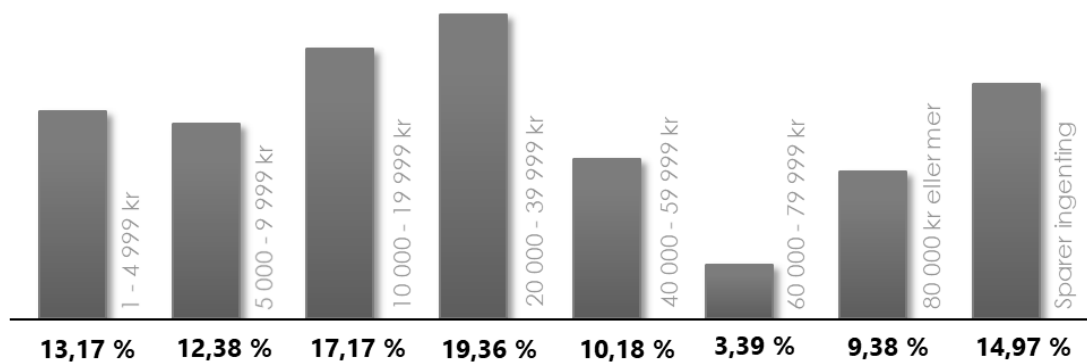
8.6.6 BSU

Figur 33: Sparing i BSU.

Det er en noe større andel respondenter som oppgir at de «sparer» eller «har spart» i BSU i forhold til det antall som oppgir at de aldri har spart i BSU. Blant de som har praktisert BSU-sparing er det 12,77 % som oppgir at de sparer i BSU og 38,72 % som oppgir at de har spart i BSU tidligere. Det er som forventet en lavere andel som «sparer» sammenlignet med «har spart» i BSU. Sparing i BSU kan benyttes frem til og med det året man fyller 33 år. Følgelig er det klart færre av respondentene som har mulighet til å benytte seg av ordningen på nåværende tidspunkt, sammenlignet med det totale antall som har hatt muligheten til å spare i BSU under ordningens levetid.

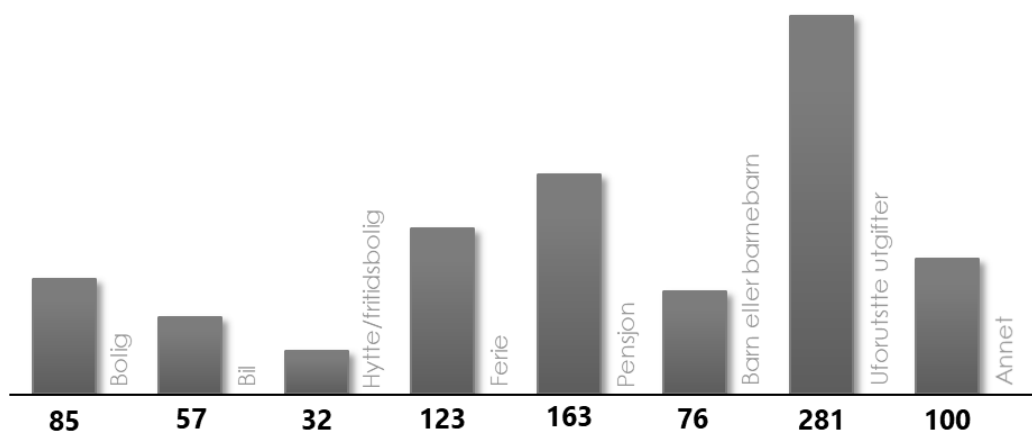
8.6.7 Gjennomsnittlig sparing

Figur 34: Gjennomsnittlig sparing per år.

Figur 34 viser hva respondentene oppgir som gjennomsnittlig sparing per år utover det de eventuelt nedbetaler av boliglån. Fordelingen viser at 14,97 % oppgir at de «sparer ingenting», og det er dermed 85,03 % som sparer årlig utover det de eventuelt nedbetaler på boliglån.

8.6.8 Spareformål

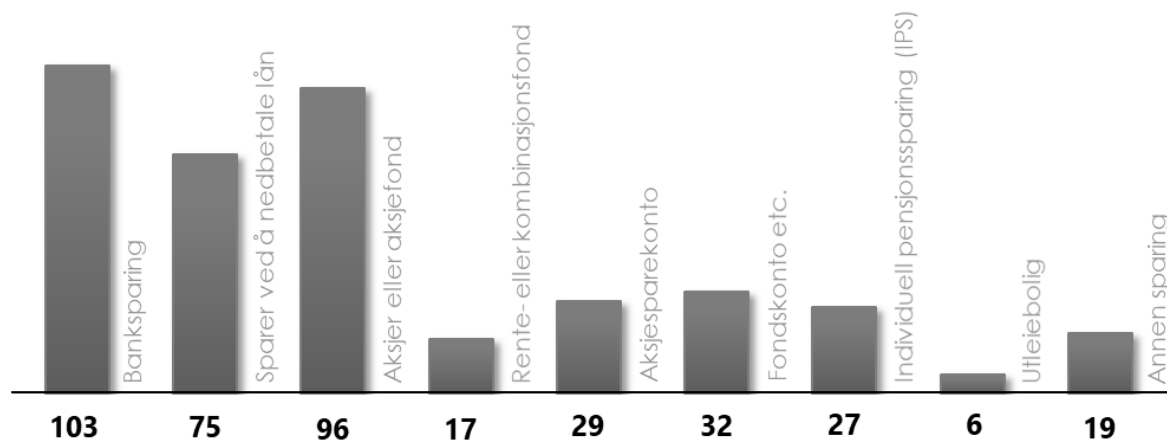
Figur 35: Spareformål blant de som setter av penger til sparing per år.

Blant de som oppgir at de sparer er uforutsette utgifter det alternativet flest svarer. På dette spørsmålet var det mulig å krysse av for flere svaralternativer. Det er 163 respondenter som oppgir pensjon som ett av sparemålene, noe som utgjør 38,26 % av de som oppgir at de sparer årlig. Dette medfører at pensjon utgjør det nest mest besvarte spareformålet, og viser

til at privat pensjonssparing har relativt høy prioriteringsgrad blant aktuelle spareformål.

Det er 216 respondenter som oppgir at de sparer privat til pensjon på spørsmål 12, og dermed betydelig flere enn de 163 som oppgir at de har pensjon som sparemål på dette spørsmålet (spørsmål 11 i spørreundersøkelsen). Vi kan ikke vite hvorfor det oppstår betydelig forskjeller mellom disse to spørsmålene, men en årsak kan være at en andel respondenter kun har krysset av for sitt primære sparemål på dette spørsmålet. Dermed kan det være respondenter som har pensjonssparing som sparemål i tillegg til et annet hovedmål, slik at det er flere som oppgir at de sparer til pensjon på spørsmål 12.

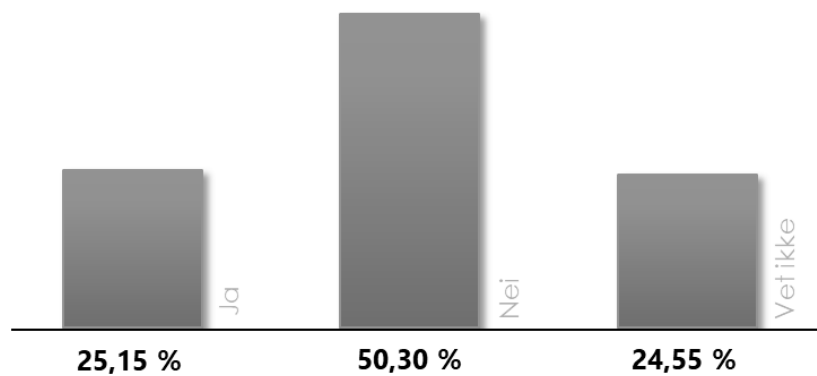
8.6.9 Spareform

Figur 36: Spareform blant de som oppgir at de sparer privat til pensjon årlig.

De som sparer privat til pensjon ble spurt om hvilken spareform de benytter til pensjonssparingen. Vi ser det er flest respondenter som oppgir banksparing som spareform. Deretter får sparing i aksjer eller aksjefond og nedbetaling av lån relativt stor oppslutning. Vi bemerker oss at 27 respondenter oppgir IPS, og dette tolkes da som den gamle IPS-ordningen.

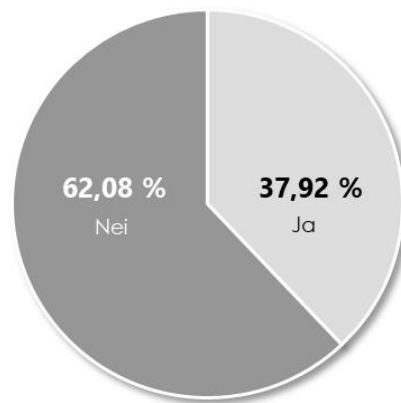
8.6.10 Opplevelse av eget sparenivå til pensjon

Figur 37: Opplevelse av eget sparenivå til pensjon.

Det er 25,15 % av respondentene som mener at de sparer nok til egen pensjon. Dermed er det 74,85 % som svarer at de ikke mener å spare nok eller at de ikke vet om de sparer nok til egen pensjon.

8.6.11 Oversikt over alderspensjon fra folketrygden

Figur 38: Kunnskap om pensjon fra folketrygden.

Det er 62,08 % som oppgir at de ikke vet hva de omtrent kan forvente å få av folketrygden i alderspensjon. Det er dermed svært mange som ikke har oversikt over hvilke vilkår de vil ha som pensjonister når det gjelder pensjonsutbetalinger.

8.7 Brant test

Vi velger å benytte en logistisk versjon av den ordinale regresjonsmodellen, og denne forutsetter at koeffisientene som beskriver forholdet mellom to terskler er de samme uavhengig av hvilke terskler vi undersøker. Denne forutsetningen innebærer altså at modellen er lineær i logaritmen til oddsen, og den kalles «proportional odds assumption». Vi utfører en Brant-test etter å ha gjennomført regresjonen for å se om våre data holder denne forutsetningen. Denne testen sammenligner koeffisientene fra de J-1 binære logaritmene til oddsen som predikeres i den ordinale logistiske regresjonsmodellen.

Brant test of parallel regression assumption

	chi2	p>chi2	df
All	35.57	0.627	39
alder	4.19	0.242	3
mann	0.43	0.933	3
utd	0.35	0.950	3
barn	2.81	0.422	3
innt	0.36	0.947	3
bolig	1.52	0.678	3
formue	5.42	0.144	3
bsu	6.85	0.077	3
sparing	0.56	0.906	3
privpen	0.75	0.861	3
folketrygd	1.71	0.635	3
kjennskap	4.46	0.216	3
finlit	0.16	0.983	3

A significant test statistic provides evidence that the parallel regression assumption has been violated.

Tabell 34: Brant test.

Som vi ser av tabellen er p-verdien for hele modellen 0,627, og dermed ikke signifikant. Følgelig kan vi beholde antakelsen om at våre data ikke bryter «proportional odds assumption», og modellen vår er lineær i logaritmen til oddsen.

8.8 Kjikvadrattest

Kjikvadrattesten brukes til å bestemme om det finnes en statistisk samvariasjon mellom to variabler i populasjonen basert på en kategorisk krysstabell med r rader og k kolonner.

Nullhypotesen i denne testen er at det ikke er noen statistisk samvariasjon mellom variablene i populasjonen (rader og kolonner er uavhengige).

H_0 : De to variablene er uavhengige

H_1 : De to variablene er ikke uavhengige

Kjikvadratverdien (testobservatoren) regnes ut på følgende måte:

$$\chi^2 = \sum \frac{(O - E)^2}{E}$$

der O = observert verdi, E = forventet verdi

Formel 5: Kritisk kjikvadratverdi.

Kjikvadratverdien sammenlignes med en kritisk kjikvadratverdi med $(r-1) \times (k-1)$ frihetsgrader fra kjikvadratfordelingen, og nullhypotesen forkastes dersom kjikvadratverdien er større enn den kritiske kjikvadratverdien.

Ved å benytte funksjonen `=kjikvadrat.test` i Excel returneres testen for uavhengighet. Formelen «returnerer sannsynligheten for at en verdi i χ^2 som minst er like høy som verdien beregnet av formelen for kjikvadratverdien, ved tilfeldigheter kunne ha funnet sted under forutsetning av uavhengighet» (Microsoft, u.å.).

Er p-verdien som returneres i Excel lavere enn et gitt signifikansnivå kan vi forkaste nullhypotesen om at de to variablene er uavhengige, og dermed påstå at det er systematisk sammenheng mellom rader og kolonner.

8.8.1 Kjikvadrattest inntektsnivå og privat pensjonssparing

OBERVERT (O)	<200 000	200 000 - 399 999	400 000 - 599 999	600 000 - 799 999	>800 000	Sum
Sparer	5	30	96	40	27	198
Sparer ikke	17	70	93	34	20	234
Sum	22	100	189	74	47	432

FORVENTET (E)	<200 000	200 000 - 399 999	400 000 - 599 999	600 000 - 799 999	>800 000	Sum
Sparer	10,08	45,83	86,63	33,92	21,54	198
Sparer ikke	11,92	54,17	102,38	40,08	25,46	234
Sum	22	100	189	74	47	432

Tabell 35: Observerte og forventede verdier for inntektsnivå og privat pensjonssparing.

Kjikvadrat-test (p-verdi): 0,00027995

Den returnerte p-verdien er svært lav, og vi kan forkaste nullhypotesen om at variablene inntekt og privat pensjonssparing er uavhengige på et 1 % signifikansnivå.

8.8.2 Kjikvadrattest formuesskatteposisjon og privat pensjonssparing

OBSERVERT (O)	Betaler formuesskatt	Betaler ikke formuesskatt	Sum
Sparer	65	139	204
Sparer ikke	52	210	262
Sum	117	349	466

FORVENTET (E)	Betaler formuesskatt	Betaler ikke formuesskatt	Sum
Sparer	51,22	152,78	204
Sparer ikke	65,78	196,22	262
Sum	117	349	466

Tabell 36: Observerte og forventede verdier for formuesskatteposisjon og privat pensjonssparing.

Kjikvadrat-test (p-verdi): 0,003002246

Den returnerte p-verdien er svært lav, og vi kan forkaste nullhypotesen om at variablene formuesskatteposisjon og privat pensjonssparing er uavhengige på et 1 % signifikansnivå.

8.9 Variabler ordinal regresjon

Variabel	Forklaring	Koding
mann	Kjønn	0= Mann 1= Kvinne
alder	Alder	Alder i tall
utd	Utdanning	1= Grunnskole eller videregående 2= Fagbrev eller årsstudium 3= Bachelorgrad 4= Mastergrad
barn	Forsørgeransvar	0= Har barn med forsørgeransvar 1= Har ikke barn med forsørgeransvar
innt	Arlig inntekt før skatt	1= Under 200 000 kroner 2= 200 000 – 399 999 kroner 3= 400 000 – 599 999 kroner 4= 600 000 – 799 999 kroner 5= Over 800 000 kroner
bolig	Bolig	0= Eier ikke egen bolig 1= Eier egen bolig
formue	Formuesskatteposisjon	0= Betaler ikke formuesskatt 1= Betaler formuesskatt
bsu	Sparing i BSU	0= Har aldri spart i BSU 1= Sparer eller har spart i BSU
sparing	Sparing per år	0= Sparer ingenting 1= 1 – 4 999 kroner 2= 5 000 – 9 999 kroner 3= 10 000 – 19 999 kroner 4= 20 000 – 39 999 kroner 5= 40 000 – 59 999 kroner 6= 60 000 – 79 999 kroner 7= 80 000 kroner eller mer
privpen	Privat pensjonssparing per år	0= Sparer ingenting 1= 1 – 4 999 kroner 2= 5 000 – 9 999 kroner 3= 10 000 – 19 999 kroner 4= 20 000 – 29 999 kroner 5= 30 000 – 39 999 kroner 6= 40 000 kroner eller mer
folketrygd	Kunnskap om pensjon fra folketrygden	0= Vet ikke omtrent hvor mye man får fra folketrygden 1= Vet omtrent hvor mye man får fra folketrygden
kjennskap	Kjennskap til den nye IPS-ordningen	0= Har ikke hørt om ny IPS og vet ikke hva det innebærer 1= Har hørt om ny IPS, men vet ikke hva det innebærer 2= Har hørt om ny IPS, og kjenner til hovedreglene
finlit	Finansiell forståelse (Spørsmål 21 og 22)	0= En eller flere feil 1= Begge korrekt

Tabell 37: Uavhengige variabler i ordinal regresjon.

8.10 Variabler intervallregresjon

Avhengig variabel: spørsmål 12 «Hvor mye sparer du privat til pensjon per år?»

Intervall	privpen1 (minimumsverdi i intervallet)	privpen2 (maksimumsverdi i intervallet)
Sparer ingenting	0	0
1 – 4 999 kroner	1	4 999
5 000 – 9 999 kroner	5 000	9 999
10 000 – 19 999 kroner	10 000	19 999
20 000 – 29 999 kroner	20 000	29 999
30 000 – 39 999 kroner	30 000	39 999
40 000 kroner eller mer	40 000	∞

Tabell 38: Avhengig variabel i intervallregresjon.

Uavhengige variabler

Variabel	Forklaring	Koding
innt	Inntekt i intervaller	1= Under 200 000 kroner
		2= 200 000 – 399 999 kroner
		3= 400 000 – 599 999 kroner
		4= 600 000 – 799 999 kroner
		5= Over 800 000 kroner
formue	Formue	0= Betaler ikke formuesskatt
		1= Betaler formuesskatt

Tabell 39: Uavhengige variabler i intervallregresjon.